

TAMPEREEN YLIOPISTO

Akateeminen identiteetti uhattuna?

Kansainvälisten yliopiston opettajien akateemisen identiteetin
muodostuminen suomalaisella tieteen pelikentällä

Kasvatustieteiden yksikkö

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma

SUVI KEKKONEN

Joulukuu 2016

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden yksikkö

SUVI KEKKONEN: Akateeminen identiteetti uhattuna? Kansainvälisten yliopiston opettajien akateemisen identiteetin muodostuminen suomalaisella tieteen pelikentällä

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma, 90 sivua, 2 liitesivua

Joulukuu 2016

Tiivistelmä

Tutkimuksen tarkoituksena on ollut pyrkiä selvittämään sitä, millaisia vaikutuksia korkeakoulutuksen kansainvälistymisellä, kansainvälisellä uravalinnalla sekä työssä mahdollisesti kohdatuilla uhkilla on yliopiston opettajien akateemiseen identiteettiin. Tutkimuksessa yhdistetään uudella tavalla sekä Pierre Bourdieun (1986) pelikenttäteoria että Glynis Breakwellin (1986) teoria identiteettiä kohtaavista uhkista. Identiteettiä tarkasteltiin erityisesti jatkuvuuden, erottautuvuuden ja itsetunnon identiteettiperiaatteiden avulla.

Tutkimus oli menetelmältään kvalitatiivinen tutkimus, jonka aineisto hankittiin haastatteluiden avulla. Kerätty aineisto koostui kymmenestä haastattelusta, joista oli löydettävissä piirteitä sekä teema- että puolistrukturoidusta haastattelusta. Haastattelut toteutettiin englannin kielellä, lukuun ottamatta yhtä haastattelua, joka tehtiin suomeksi. Haastateltavat olivat samassa yliopistossa työskenteleviä uransa eri vaiheissa olevia tutkimus- ja opetustehtäviä tekeviä henkilöitä, jotka osallistuivat samaan opettamista koskevaan koulutukseen. Kaikki haastateltavat edustivat eri kansallisuuksia.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että akateemista identiteettiä on mahdollista kuvata kulttuurisen, sosiaalisen, taloudellisen ja symbolisen pääoman avulla. Kulttuurinen pääoma ilmeni aineistossa itsensä kehittämisenä, sosiaalisen pääoman puolestaan keskittyessä verkostojen luomisen tärkeyteen. Rahoitus nähtiin ensisijaisesti työn mahdollistajana, mikä kuvaa taloudellista pääomaa. Symbolinen pääoma näkyi arvostuksen saamisen tärkeytenä. Kansainvälistymisen rooli identiteetin rakentajana näyttäytyi ensisijaisesti pääomien keräämisen edesauttajana, ja siten myös akateemisen identiteetin jatkuvuuden mahdollistajana.

Epävarmuutta kuvattiin pääasiallisesti myönteisessä valossa, mikä vahvistaa ajatusta epävarmuuden omaksumisesta osaksi identiteettiä. Aineistosta löytyi myös kielteisinä koettuja työhön liitettäviä mainintoja, jotka olivat tulkittavissa uhkiksi. Akateemista identiteettiä uhkaavat tekijät koskivat työhön liittyvää epävarmuutta, kulttuuriin sopeutumista sekä työn tekemiseen liittyviä ristiriitoja. Saatujen tulosten ja aiemman tutkimuksen perusteella voidaan väittää että uhkilla on merkittävä vaikutus akateemisen identiteetin muodostumiseen. Aineistosta löytyi joitakin selviytymisstrategioiksi tulkittavia käytäntöjä, joiden avulla koettujen uhkien kanssa pyritään elämään.

Tutkimuksen perusteella vaikuttaisi tarpeelliselta keskittyä tulevaisuudessa tarkemmin akateemista identiteettiä uhkaaviin tekijöihin. Uhkien perusteellisemman tutkimuksen perusteella olisi mahdollista selvittää, millaiset kielteisenä koetut tekijät vaikuttavat akateemisen identiteetin muotoutumiseen. Akateemista identiteettiä ohjaavien identiteettiperiaatteiden tutkimuksen avulla olisi tulevaisuudessa mahdollista kartoittaa työhön liitettäviä uhkia tarkemmin, ja saavuttaa tietoa siitä, mitkä ovat keskeisimmät identiteettiä ohjaavat periaatteet.

Avainsanat: Korkeakoulutus, kansainvälistyminen, pelikenttäteoria, Bourdieu, Breakwell, akateeminen identiteetti, uhka

University of Tampere

School of education

SUVI KEKKONEN: Academic identity under threat? Formation of international university teachers' academic identity in Finnish academic field

Master's thesis, 90 pages, 2 appendixes

December 2016

Abstract

This master's thesis studies the formation of international university teachers' academic identity in Finnish academic field. The study aims to combine both Pierre Bourdieu's (1986) field theory and Glynis Breakwell's (1986) theory of identity threats. In this thesis, identity is seen from a social psychological perspective and it was examined especially through the identity principles of continuity, distinctiveness and self-esteem. The purpose of this research was to gain more information on what influence do the internationalisation of higher education, international career choices and identity threats have on university teachers' academic identities.

The study material was collected with qualitative methods in 2015. The data was formed of ten interviews. All the interviews were done in English, except for one that was done in Finnish. All the interviewees were working in the same university and were responsible for research and teaching-related tasks. They represented different stages of academic careers and participated the same course that concentrated on issues of teaching. All the interviewees were of different ethnic backgrounds.

The study revealed that academic identity can be defined through cultural, social, economic and symbolic capitals. The cultural capital was described through themes of developing oneself whereas social capital concentrated on the importance of creating personal networks. Funding was seen as a tool that made working possible and it was highly associated with economic capital. The last form of capital that was found through the analysis of the data was the symbolic capital. It was described through gaining respect which in turn was achieved by career development and using one's own skills. In the data, internationalisation as a means of building one's academic identity was especially seen as a tool of collecting different forms of capitals and also as an important asset for creating continuity in one's academic identity.

Uncertainty was described mostly in a positive light, which partly supports the idea of assimilating uncertainty as a part of one's identity. Still, it is important to recognise that there were also some negative descriptions associated with work and these can be interpreted as threats. In the data, the threats facing academic identity appeared in three different forms: uncertainty associated with work, cultural adjustments and conflicts that appeared while working. The results gained in this study and in earlier research imply that threats have a significant influence on the formation of academic identity. Some strategies found in the data could have also been interpreted as coping strategies that enable surviving with threatened identity.

In future research, it might be worthwhile to focus more on threats faced by academic identities. In closer research of threats, it might be possible to find out what kind of negative factors influence academic identities and how they affect teachers' work. In the light of the results, investigating other identity principles, like autonomy, also seems meaningful. By concentrating more on identity principles, it could be possible to map out threats associated with academic work and gain valuable understanding on the most integral identity principles.

Keywords: Higher education, internationalisation, field theory, Bourdieu, Breakwell, academic identity, threat

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 KANSAINVÄLISTYVÄ AKATEEMINEN TYÖ BOURDIEUN PELIKENTTÄTEORIAN VALOSSA.....	8
2.1 AKATEEMISTEN TYÖURIEN KANSAINVÄLISTYMINEN	8
2.2 SUOMALAISEN KORKEAKOULUTUKSEN KANSAINVÄLISTYMINEN	10
2.3 BOURDIEUN PELIKENTTÄTEORIA JA SOSIAALISTEN VERKOSTOJEN MERKITYS	12
2.4 PÄÄOMAT KENTÄLLÄ MENESTYMISEN INDIKAATTOREINA	14
2.5 YLIOPISTO TIETEEN PELIKENTTÄNÄ.....	18
3 SOSIAALISEN IDENTITEETIN JA UHKIEN MERKITYS AKATEEMISEN IDENTITEETIN MUOTOAUTUMISELLE	21
3.1 IDENTITEETTI JATKUVASTI MUUTTUVANA SOSIAALISENA PROSESSINA	21
3.2 SOSIAALINEN IDENTITEETTI RYHMÄJÄSENYYSKSIEN VALOSSA	23
3.3 BREAKWELLIN EROTTAUTUVUUDEN, JATKUVUUDEN JA ITSETUNNON PERIAATTEET IDENTITEETIN YLLÄPITÄJINÄ.....	25
3.4 AKATEEMINEN IDENTITEETTI JA IDENTITEETTITYÖN HAASTEET	28
3.5 UHKIEN NÄKÖKULMA IDENTITEETIN MUOKKAAMISEN PROSESSISSA	31
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	34
4.1 TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	34
4.2 LAADULLINEN TUTKIMUS LÄHESTYMISTAPANA	35
4.3 AINEISTON KERUU JA HAASTATTELUIDEN SUORITTAMINEN	36
4.4 AINEISTON ANALYYSI	38
5 PÄÄOMAT AKATEEMISEN IDENTITEETIN VAHVISTAJINA.....	42
5.1 KULTTUURINEN PÄÄOMA JA OSAAMISEN VAHVISTAMINEN	42
5.2 SOSIAALINEN PÄÄOMA JA VERKOSTOJEN LUOMINEN	48
5.3 TALOUDELLINEN PÄÄOMA JA RAHOITUS TYÖN MAHDOLLISTAJANA	52
5.4 SYMBOLINEN PÄÄOMA JA ARVOSTUKSEN SAAMINEN	53
5.5 AKATEEMISEN IDENTITEETIN KUVAUS UHKIEN VALOSSA	55
5.6 YHTEENVETO	63
6 POHDINTA.....	65
6.1 KANSAINVÄLISTYMISEN MERKITYS AKATEEMISELLE IDENTITEETILLE JA KORKEAKOULUTUKSELLE	65
6.2 KESKEISET PÄÄOMAT JA IDENTITEETTIPERIAATTEET.....	70
6.3 AKATEEMINEN IDENTITEETTI UHATTUNA?	71
6.4 JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSIA	75
7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA KESKEISET TULOKSET	77
7.1 MERKITYSRAKENTEIDEN TULKINNAN HAASTEET	77
7.2 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	79
7.3 LOPUKSI.....	83
LÄHTEET	86
LIIITTEET	91

1 JOHDANTO

Vuosituhanen vaihteen jälkeinen taloudellisen kilpailukyvyn korostuminen on johtanut ympäröivän kulttuurimme individualisoitumiseen, jonka seurauksena muun muassa alueellinen liikkuvuus ja yksilöityneet työurat ovat lisääntyneet. Samanaikaisesti myös keskustelu sosiaalisten siteiden merkityksestä yhteiskunnan toimintakyvylle ja yksilöiden hyvinvoinnille on kasvanut (Roos 1987, 12). Jatkuvasti muuttuva sosiaalinen maailma pakottaa kiinnittämään entistä enemmän huomiota omaan identiteettiin ja toimintaan. Ympärillämme tapahtuvat sosiaaliset ja psykologiset muutokset, kuten esimerkiksi uuden työn saaminen, työttömyys tai ulkomaille muutto, voivat vaikuttaa radikaalisti kuvaan itsestämme, ja joskus laittaa meidät kyseenalaistamaan sen, keiksi itseämme luulimme aiemmin. Pystyäksemme toimimaan ympäröivässä yhteiskunnassa, joudumme sopeutumaan ja sulautumaan muutokseen identiteetin muokkaamisen avulla. (Jaspal 2014, 3.)

Kansainvälistyminen on jo pitkän aikaa yhdistetty akateemisen uran tavoitteluun (Ackers 2008, 418). Yleisesti akateeminen ura nähdään kansainvälistymistä edellyttävänä valintana, jolla menestyminen vaatii henkilökohtaista vastuuta omasta urakehityksestä. Kansainväliselle uralle lähtemisen voidaankin nähdä heijastavan ihmiselle ominaista taipumusta merkityksellisen toiminnan etsimiselle. (Richardson & Zikic 2007, 167.) Akateeminen ura nähdään nykyään osana uutta ammatillisuuden kuvaa (new career themes), joka keskittyy ensisijaisesti henkilökohtaisen menestyksen tavoitteluun ja itsensä toteuttamiseen (Richardson & McKenna 2003, 789). Usein korkeakoulutuksen piirissä kansainvälistymiselle annetaan eräänlainen itseisarvo, jolloin liikkuvuuden laatuun ei kiinnitetä niin paljoa huomiota (Ackers 2008, 420).

Tämä kasvatustieteellinen opinnäytetyö sijoittuu aikuiskasvatuksen kenttään, erityisesti korkeakoulutusta koskevan tutkimuksen alueelle. Teoreettisena viitekehyksenäni toimii sekä Bourdieun (1986) pelikenttäteoriaan kuuluvat pääomat että Breakwellin (1986) identiteettiperiaatteet ja identiteettiuhkat. Tutkimuksen avulla pyrin selvittämään sitä, millaiset pääomat ja identiteettiperiaatteet ovat keskeisessä roolissa kansainvälisten yliopiston opettajien akateemisen identiteetin muodostumisessa. Tutkielman toisena tavoitteena on pyrkiä kuvaamaan kansainvälisten yliopiston opettajien akateemisen identiteetin muodostumista erityisesti

kansainvälistymisen sille tuomien vaikutusten ja työssä koettujen uhkien valossa. Tutkimuksen lopussa pohdin erityisesti uhkien ja erilaisten selviytymisstrategioiden merkitystä identiteetille. Kansainvälisten akateemisten urien tutkimuksessa ei ole aiemmin juuri kiinnitetty huomiota niihin usein yhdistettäviin työn väliaikaisuuteen ja riskeihin (Richardson & Zikic 2007, 167), joten uhkien tutkiminen voidaan nähdä tieteellisesti perusteltuna. Tutkimuksen aineistona toimii Suomessa työskentelevien kansainvälisten yliopiston opettajille tekemäni haastattelut. Identiteetin muotoutumisen lisäksi pyrin selvittämään erilaisia haasteita ja mahdollisuuksia, joita kansainväliset opettajat kokevat työssään. Tutkimukseni tarkoitus on tuottaa ymmärrystä siitä, mitkä tekijät ovat keskeisessä asemassa kansainvälisten yliopiston opettajien identiteetin muodostumisessa.

Yksi syy ulkomailta tulevien opettajien palkkaukseen on ajatus opetuksen ja tutkimuksen laadun parantamisesta, minkä vuoksi heidän ammatillisen kehityksensä ja identiteetin muodostumisensa tutkimus on ensisijaisen tärkeää. Usein haasteita tuo muun muassa kielitaidon puute, ja kansainväliset opettajat saattavat tuntea jäävänsä akatemian ulkopuolelle juuri kielimuurin vuoksi. Myös erilaisten ennakkoluulojen ja – käsitysten kohteeksi joutuminen on tavallista. Kansainväliset opettajat kärsivät myös osa-aikaisista työsuhteista suomalaisten kollegoiden saadessa vakituiset työpaikat. Toisaalta suomenkieltä puhumattomat opettajat välttyvät hallinnollisilta tehtäviltä, joka saattaa aiheuttaa epätasa-arvon tunnetta muiden työntekijöiden keskuudessa. (Raunio, Korhonen ja Hoffman, 2010.) Jos haluamme rakentaa aidosti kansainvälistä yliopistoa sekä tehdä suomalaisista yliopistoista entistä vetovoimaisemman työnantajan maailmalla, on ensisijaisen tärkeää selvittää keitä kansainväliset opettajat oikeastaan ovat, ja löytyykö identiteetin muodostamisprosessista kehties heitä yhdistäviä tekijöitä. Akateemiseen identiteettiin yhdistettyjen pääomien ja työhön liitettyjen uhkakuvien selvittäminen voi auttaa yliopistoja tulevaisuudessa sekä kansainvälisten yliopiston opettajien rekrytoinnissa että kotouttamisessa.

Suomen Akatemian julkaisemassa Tieteen tila -raportista (2014) käy ilmi, että Suomen ero muihin johtaviin tiedettä tekeviin maihin on kasvanut 2000- luvulla, ja monet verrokkimaat ovat ohittaneet Suomen. Raportissa todetaan myös, että Suomen kansainvälistymisvauhti on vielä suhteellisen hidasta, ja että avoimiin professorin virkoihin on vähän sekä kotimaisia että ulkomaisia hakijoita. Esimerkiksi vuonna 2012 ulkomaalaisten osuus professuureista oli vain seitsemän prosenttia, joka on kansainvälisessä vertailussa vielä verrattain pieni määrä. Tosin rekrytoiduista professoreista ulkomaalaisia oli 14%, joten heidän osuutensa on tämän perusteella nousussa. (emt. 2014.) Myös Opetusministeriön laatimassa suomalaisten korkeakoulujen kansainvälistymisstrategiassa ilmaistaan huoli suomalaisten korkeakoulujen kansainvälistymisen puutteesta. (Opetusministeriö 2009.)

Kansainvälisyyden merkitys nähdään niin keskeisenä, että esimerkiksi Tampereen yliopistolla on jopa harkittu pakollisen kuukauden mittaisen ulkomaanharjoittelujakson suorittamista jatkotutkinto-opiskelijoille. Tätä perustellaan muun muassa sillä, että kansainväliset verkostot auttavat tutkimusrahoituksen saamisessa, ja verkostoja hyödyntämällä myös tutkimuksen vaikuttavuus kasvaa. (Tampereen yliopisto 2016.) Tämä vahvistaa ajatusta siitä, että akateemisella uralla kannustetaan vahvasti kansainvälistymiseen (Richardson & Zikic 2007, 164).

Tutkimuksessani lähestyn akateemista identiteettiä sosiaalipsykologisesta näkökulmasta. Identiteetin muodostuminen on koko ajan monimutkaisempi prosessi, ja kaikkia minuuteen vaikuttavia tekijöitä on mahdotonta tiedostaa, ymmärtää ja huomioida. Oman ymmärryksen lisääminen niistä asioista, jotka muodostavat identiteettiämme, ja sitä myötä myös minäkuvaamme ovat tärkeä osa sekä ammatillista kehittymistä että oman toimintamme syvällisempää ymmärtämistä. Globaalin liikkuvuuden myötä kansalliset rajat ovat kaventuneet, ja ulkomailta tulevat työntekijät ovat yhä tavallisempi osa arkeamme.

Toisessa luvussa käsittelen akateemisen työn kansainvälistymistä, ja pohdin sen suhdetta Pierre Bourdieun pelikenttäteoriaan. Tutkimuksessani kuvaan yliopistoa tieteen pelikenttänä, jolla on omat arvostettuina pidetyt pääomanlajinsa. Kolmas luku keskittyy puolestaan identiteetin tarkasteluun sosiaalipsykologisesta näkökulmassa. Tämän lisäksi pyrin avaamaan uhkien merkitystä identiteetin rakentajana, ja esittelen aiempaa akateemista identiteettiä kuvannutta tutkimusta. Neljännessä luvussa esittelen tarkemmin tutkimuskysymykset ja tutkimuksessa käytetyn metodologian. Tämän jälkeen keskityn aineiston analyysiin, ja esittelen tuloksia aineistosta esiin tulleiden pääomien ja uhkien avulla. Kuudennessa luvussa tuon esiin tutkimuksen johtopäätökset, ja pohdin erityisesti sitä, onko ajatus akateemisen identiteetin uhanalaisuudesta perusteltua. Viimeisessä luvussa pohdin merkityssuhteiden tulkintaa ja tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä kysymyksiä.

2 KANSAINVÄLISTYVÄ AKATEEMINEN TYÖ BOURDIEUN PELIKENTTÄTEORIAN VALOSSA

Tässä luvussa tarkastelen akateemisen työn kansainvälistymistä ja sen mukanaan tuomia muutoksia korkeakoulutukselle. Kuvaan yliopistoa markkinoille alisteisena, mutta silti suhteellisen itsenäisenä organisaationa, ja pohdin tämän aseman yliopistoille tuottamaa paradoksaalista asemaa. Tämän jälkeen perehdyn Pierre Bourdieun teoriaan pelikentistä ja erilaisiin pääomin muotoihin, jotka kentillä vaikuttavat. Lopuksi pohdin yliopiston roolia tieteellisenä pelikenttänä, joka muodostuu sen omista säännöistä, rajoista ja arvostetuista pääoman muodoista. Tavoitteenani on muodostaa selkeä yhteys korkeakoulujen läpikäymien muutosten ja lisääntyvän kansainvälistymispaineen tuomien vaatimusten sekä tieteen pelikentällä arvostettujen pääomien muodostumisen välille.

2.1 Akateemisten työurien kansainvälistyminen

Akateeminen työ korkeakouluissa on kokenut suuria muutoksia muun muassa kasvaneiden taloudellisten vaatimusten ja korkeakoulujen välisen kilpailun takia (Billiot 2010, 713), jonka seurauksena korkeakoulutuksen toiminta muuttuu jatkuvasti yritysmäisempään suuntaan (Churchman & King 2009, 507; Henkel 2005). Tieto nähdään tuotteena joka ostetaan tai joka räätälöidään asiakkaiden tarpeiden mukaan ja sitä arvotetaan sijoituksena suhteessa aikaan ja rahaan. Erinomaisuuden tavoittelusta on tullut yksi korkeakoulujen keskeisimmistä tavoitteista. (Light, Calkins & Cox 2009, 2–4.) Muutos näkyy muun muassa säätelyn lisääntymisenä sekä akateemisten instituutioiden pyrkimyksenä muodostaa uudenlaista puhetapaa itsestään. Uuden puhetavan avulla henkilökunnan identiteettejä pyritään muuttamaan enemmän organisaation uusiin linjauksiin sopiviksi. (Churchman & King, 2009, 507.)

Korkeakoulutuksen massoittuminen ja kansainvälistyminen ovat muuttaneet yliopistojen luonnetta yleisen hyvinvoinnin ja sivistyksen tuottamisesta kuluttaja-orientoituneeksi järjestelmäksi.

Taloudellinen menestyminen edellyttää myös korkeakoulutukselta aktiivista kansainvälisille markkinoille osallistumista, jonka seurauksena akateemisten työntekijöiden autonomia ja asiantuntijuus ovat kyseenalaistuneet. Ammatillinen osaaminen perustuu yhä enenevässä määrin markkinoiden määrittelyyn, ja koveneva kilpailu korostaa erottautuvuuden merkitystä. (Harris 2005, 422, 424; Naidoo 2004, 469.) Yliopistot ovat halukkaita luomaan läheisiä suhteita yksityisiin yrityksiin riippumatta siitä onko kyseessä paikallinen, kansallinen vai globaali toimija. Välimaa (2004) tutkimuksessa ilmeni, että yritysysteistyön ja sen kautta tulevien verkostojen luominen voidaan nähdä yliopistossa jopa niin tärkeänä, että sen takia ollaan valmiita käymään läpi massiivisia toiminnan uudelleen järjestelemisiä – muutoksen tuottamista sisäisistä ongelmista huolimatta. (Välimaa 2004, 50–51.)

Usko yliopistojen riippumattomuuteen poliittisista ja taloudellisista tekijöistä onkin vähitellen murentunut. Samalla myös akateemisen työn edellytyksenä nähdyt tarpeet jatkuvasta valtion rahoituksesta, virkojen pysyvyydestä ja ammatillisesta itsemääräämisoikeudesta ovat menettäneet merkityksensä. (Naidoo 2004, 469.) Kuitenkin esimerkiksi juuri akateemisen autonomian merkitys akateemisen identiteetin muodostumiselle on keskeinen, vaikkakin sen merkitys on muuttumassa. Koska työn tekeminen ei ole enää sidoksissa tiettyyn paikkaan, nähdään akateemisen autonomian toteuttaminen mahdollisena esimerkiksi laajojen verkostojen kautta. (Henkel 2005, 173) Kansainvälisyyden merkitys yliopistopolitiikan perusteluna on onnistunut vakiinnuttamaan asemansa, ja erityistä painoarvoa annetaan kansainvälistymisen tehokkuudelle ja laadulle. Kansainvälistyminen voidaankin nähdä arkipäiväistyneenä terminä, joka on luonnollinen osa virallisia instituutioita. Kansainvälistymisen nähdään olevan suorassa yhteydessä myös kilpailukyvyyn parantamiseen. (Kallunki, Koriseva & Saarela 2015, 130.)

Yliopistojen yhteydet kansainvälisiin markkinoihin heijastelevat vaikutuksiaan muun muassa tiedon tuotantoon, opiskelijoiden rekrytoimiseen ja yliopistojen toimintojen rahoittamiseen. Tämä näkyy muun muassa siinä, että tutkimusprojektien täytyy koskea yritysmaailmaa ja kansainvälisiä toimijoita kiinnostavia aiheita, joka puolestaan sitoo korkeakoulujen rahoituksen yhä tiukemmin kansainvälisiin markkinoihin. (Välimaa 2004, 48–49.) Juuri kansainvälistymisen ja globalisaation tuomat haasteet pakottavat yliopistoja kehittämään koko ajan uusia kansainvälistymisen keinoja. Useimmiten kansainvälistyminen nähdään yhteisinä tutkimusprojekteina, opiskelijavaihto-ohjelmina, erilaisina henkilöstönläikkuvuusprojekteina sekä erityisesti ulkomaisille opiskelijoille suunniteltuina ohjelmina. Näiden lisäksi kansainvälistyminen näkyy korkeakoulujen ulkomaisina sivutoimipisteinä ja institutionaalisenä yhteistyönä, kansainvälisten yliopistoverkostojen luomisena

sekä korkeakoulutuksen virtuaalisena viemisenä maasta toiseen. Yksinkertaistetusti termi kansainvälistyminen viittaa siis kaikkiin niihin korkeakoulujen toimiin jotka laajentavat toimintaansa kansallisten rajojen ulkopuolelle. (Van Damme 2001.)

Kansainvälistymisestä onkin tullut tarkoituksenmukainen keino, jolla voidaan pyrkiä edistämään omaa urakehitystä (Bauder, Hannan & Lujan, 2016, 2). Akateemisten työurien kansainvälistyminen nähdään usein houkuttelevana vaihtoehtona, joka mahdollistaa sekä ajatuksen oman työn vahvasta itsemääräämisoikeudesta että kansainvälisesti toimivilla työmarkkinoilla toimimisen. Parhaimmillaan kansainvälinen ura voikin tarjota merkittäviä henkilökohtaisia ja ammatillisia palkintoja. (Richardson & Zikic 2007, 164–165.) Ammatillisina palkintoina nähdään yleensä esimerkiksi kansainvälistymisen myötä tuleva positiivinen urakehitys (Richardson & McKenna 2003, 790). Kansainvälistymisen nähdään myös lisäävän työntekijän vaihtoehtoja, joustavuutta ja henkilökohtaista kontrollia (Richardson & Zikic 2007, 179). Käännekohdat ovat hetkiä, jolloin yksilö huomaa ympäristön uudet vaatimukset ja uudet mahdollisuudet. Näihin vaatimuksiin vastaaminen ja mahdollisuuksiin tarttuminen vaikuttaa sekä yksilön käytökseen että identiteetin kehitykseen. (Giddens 1991, 142–143) Kuitenkin kansainväliseen uravalintaan liittyy myös kääntöpuolia, jotka jäävät helposti muun keskustelun alle. Kansainvälisen akateemisen uran tavoittelun haasteina voidaankin nähdä muun muassa työn lyhytaikaisuus sekä erilaiset riskit, kuten merkittävien ihmissuhteiden säilyttämisen vaikeus, joka näyttäytyy muun muassa ahdistuksen tunteina. (Richardson & Zikic 2007, 164–165, 179; Bauder 2015, 91.)

2.2 Suomalaisen korkeakoulutuksen kansainvälistyminen

Akateemista liikkuvuutta koskevassa keskustelussa liikkuvuuden rooli nähdään usein nimenomaan tiedon tuottamisen ja kansainvälisen kilpailukyvyn parantamisen näkökulmasta (Bauder 2015, 91; Bauder ym. 2016). Kansainvälistyminen nähdäänkin Suomessa erityisesti tutkimuksen ja koulutuksen laadun turvaajana, joka puolestaan koostuu sekä osaamisen edistämisestä että koulutusviennistä. Kansainvälistymisen uskotaan vaikuttavan merkittävästi Suomen parempaan pärjäämiseen kansainvälisillä markkinoilla. Ympäröivän yhteiskunnan (eli muun muassa kansainvälisyyden, talous- ja työvoimapolitiikan sekä koulutusjärjestelmäpolitiikan) vaikutukset suomalaiseen valtiolliseen yliopistopolitiikkaan ovat ilmeisiä – toisin sanoen yliopistopolitiikka syntyy pitkälti ulkoisten vaikutteiden perusteella. (Kallunki, Koriseva & Saarela 2015, 129.) Opetus- ja kulttuuriministeriön laatimassa Suomen korkeakoulujen kansainvälistymisstrategiassa vuosille 2009-2015 tuodaan esiin viisi korkeakoulujen kansainvälistymisen päätavoitetta: aidosti

kansainvälisen korkeakouluyhteisön luominen, korkeakoulujen laadun parantaminen ja vetovoiman lisääminen, osaamisen viennin edistäminen monikulttuurisen yhteiskunnan tukeminen ja globaalin vastuun edistäminen. Strategian tavoitteena on esittää konkreettisia toimenpiteitä, joilla korkeakoulujen kansainvälistymistä voidaan edistää. (OKM 2009.)

Raportin mukaan kansainvälistymisen keskiössä ovat henkilöstön kansainväliset kokemukset sekä niiden kautta muototutuvat kansainväliset yhteydet. Kansainvälistymisellä nähdään olevan suoria vaikutuksia sekä yhteiskunnan ja elinkeinoelämän monipuolistamiselle että Suomen kilpailukyvyyn parantamiselle. Strategia pyrkii kannustamaan korkeakouluja muun muassa parantamaan vieraskielisen opetuksen laatua, edistämään opintojen monikulttuurisuutta ja kulttuurisensitiivisyyttä, lisäämään kansainvälistä yhteistyötä sekä markkinoimaan omaa osaamista kansainvälisesti. Kansainvälistymisen määrää ja laatua arvioidaan, ja sen perusteella on mahdollista saada lisärahoitusta toiminnalle. (OKM 2009.)

Suomalaisten yliopistojen yleisin kansainvälistymisen muoto on alle kaksi viikkoa kestävä pikaliikkuvuus eli osallistuminen erilaisiin kansainvälisiin seminaareihin ja konferensseihin. Laitosjohtajien mukaan yli vuoden kestävä liikkuvuus on vielä harvinaista. Lisäksi kansainvälinen yhteisjulkaiseminen sekä kansainvälisiin tutkimushankkeisiin osallistuminen ovat merkittävässä roolissa yliopistojen kansainvälistymisessä. Kansainvälistä uraa tukevista käytännöistä yleisimpiä ovat puolestaan muun kuin suomen tai ruotsin kielen käyttäminen sisäisissä palavereissa, suomalaisen tutkinnon tarpeettomuus sekä yksikön kiinnittyminen kansainvälisille työmarkkinoille.. Kansainvälistymisellä voidaan nähdä myös eräänlainen itseään vahvistava ominaisuus – ulkomaalaiset professorit tuovat usein mukanaan muita tutkijoita tai rekrytoivat ihmisiä ulkomailta. Toisin sanoen yliopistojen kotikansainvälistyessä myös yliopistojen arjen toiminnot alkavat muuttamaan muotoaan monikulttuuriseen työympäristöön sopivimmiksi, jolloin kansainvälisyys vahvistaa käytännössä itse itseään. (Raunio, Korhonen & Hoffman 2010, 49–84.)

Suomen yliopistoyksiköistä on löydettävissä selvästi toisistaan eroavia suhtautumistapoja kansainvälisyyteen. Oma kenttä voidaan nähdä joko ensisijaisesti kansainvälisenä, paikallisena, kansallisena tai näiden välimuotona. Yksikön suhtautuminen kansainvälisyyteen perustuu pitkälti tieteenalan ominaispiirteisiin, kuitenkin suhtautuminen voi vaihdella myös eri tieteenalojen sisällä. (Raunio ym. 2010, 31.) Yksikön toimintakulttuuria ja siellä toimivien henkilöiden identiteettiä voidaan jaotella Bourdieuta (1988) mukaillen sekä tieteellistä valtaa että akateemista valtaa tavoitteleviin. Tieteellistä valtaa tavoittelevat yksiköt panostavat sekä uuden tiedon luomiseen että

kansainväliseen tutkimukseen, siinä missä akateemisen vallan edustajat näkevät tutkimuksen kansallisen aseman vahvistamisen sekä uusien tieteen tekijöiden tuottamisen koulutuksen avulla. Kansainvälistyminen on suurempaa tutkimukseen, sekä tutkimukseen ja opetukseen painottuneissa yksiköissä siinä missä opetukseen painottuvat yksiköt ovat pääsääntöisesti vähemmän kansainvälisiä. Lähtökohtaisesti tekniikan ja luonnontieteiden soveltavat tutkimusyksiköt ovat kaikkein kansainvälisimpiä yksiköitä, humanististen, yhteiskuntatieteiden sekä taideaineiden alojen ollessa vähemmän kansainvälisiä. (Raunio ym. 2010, 27–32.)

Van Dammen (2001) mukaan akateemiseen työhön sisältyy paljon luonnollista liikkuvuutta tieteellisen tutkimuksen ja koulutuksen kansainvälisen luonteen vuoksi. Liikkuvuus onkin moniulotteinen käsite ja liikkuvuus nähdään usein myös osana kansainvälistä toimintaa. Esimerkiksi lyhyet parista päivästä muutamaan viikkoon kestävät vierailut ulkomailla ovat hyvin erilaisia suhteessa ”akateemiseen maahanmuuttoon”. Tarkastelemalla ainoastaan lyhytaikaista liikkuvuutta ei ole mahdollista saavuttaa juurikaan tietoa yliopistojen todellisesta vetovoimaisuudesta eli niiden kyvystä toimia monikulttuurisina työnantajina ja tarjota pitkäaikaisia urapolkuja ulkomailta muuttaneille akateemisille henkilöille Suomessa. Pitkäaikainen liikkuvuus luo pohjaa kansainväliselle yhteistyölle, kun taas lyhytaikainen liikkuvuus hyödyntää jo olemassa olevia suhteita tai päinvastoin. (Raunio ym. 2010, 1–2, 48, 84.)

2.3 Bourdieun pelikenttäteoria ja sosiaalisten verkostojen merkitys

Bourdieu näkee, että yhteiskunta muodostuu erilaisista pelikentistä, joiden hallinnasta ja sääntöjen määrittelemisestä ihmiset kilpailevat (Bourdieu & Wacquant 1995; Mäkelä 1994, 250; Roos 2013, 135). Kentän käsitteellä Bourdieu tarkoittaa sosiaalisten suhteiden verkostoa, joka tulee esiin erilaisina hallinta- ja alistussuhteina kentän sisällä (Olkinuora & Mäkinen, 1999, 14). Kenttä on hierarkkinen kokonaisuus, jossa sen toimijat ja instituutiot omaavat eri arvoisia asemia. Nämä asemat ovat riippuvaisia omista resursseista, jotka suhteutetaan toisiin kentällä oleviin toimijoihin. (Naidoo 2004, 458.) Keskeistä kentän käsitteessä on yksilön näkeminen kentällä muodostuvana sosiaalisesti aktiivisena toimijana. Tämä aktiivinen toimijuuden taso on mahdollista saavuttaa silloin, kun yksilöllä on kaikki kentän sisällä menestymiseen ja vaikuttamiseen tarvittavat ominaisuudet (Bourdieu & Wacquant 1995, 135–136.)

Kentälle pääsemiseksi on täytettävä tietyt vaatimukset: Kentälle pääsee vain, jos omaksuu kentällä vaaditut säännöt, ja pystyy osoittamaan niiden hallitsemisen. Uudet kentälle tulijat pyrkivät

muuttamaan kentän sääntöjä niin, että heidän oma asemaansa kentällä paranisi, mutta muutos pyritään tekemään kuitenkin niin, ettei koko kenttä hajoa (ks. Bourdieu & Wacquant 1995, 127). Jos kentän säännöissä tapahtuu suuria muutoksia, se tarkoittaa sitä, että jotkut aiemmin keskeisenä pääomana nähdyt ominaisuudet menettävät merkityksensä uusien tärkeiden pääomien tullessa tilalle. (Roos 1987, 12.) Yksilön asema ja ura kentällä vaikuttavat siihen, pyrkiikö pelaaja säilyttämään vai muuttamaan kentällä vallitsevaa pääoman jakoa – tämä ei kuitenkaan tarkoita automaattisesti esimerkiksi sitä, että vähäisen pääoman omistajat pyrkisivät aina väistämättä aikaansaamaan muutosta kentän sisällä. (Bourdieu & Wacquant 1995, 136–137.)

Kenttä voidaan nähdä voimasuhteiden ja kentän muuttamiseen pyrkivien kamppailujen paikaksi, joka on jatkuvasti muuttuva. Juuri kentän rajojen jatkuva kilpailun kohteena oleminen vaikeuttaa rajojen tarkkaa määrittelyä. Usein rajoja kuitenkin merkitään jonkin asteisilla institutionalisoituneilla sisäänpääsyn rajoituksilla. Yksinkertaistaen voidaan todeta, että kentän raja on siinä, missä sen vaikutukset lakkaavat. (Bourdieu & Wacquant 1995, 127–128, 130.) Autonomian käsite muodostaa Bourdieun pelikenttäteorian ytimen. Kentän autonomia näkyy tavassa, jolla se luo omia arvojaan ja menestyksen merkkejään. Kuitenkin autonomian suhteellinen luonne tarkoittaa sitä, että arvot eivät pysty yksinään muodostamaan kenttää, vaan sekä taloudellisilla ja poliittisilla tekijöillä on myös oma keskeinen roolinsa kentän rakentumisessa. (Maton 2005, 689–690, 701.)

Pelaajien välisten voimasuhteiden tila määrittää kentän rakenteen (Bourdieu & Wacquant 1995, 126). Ihmiset toimivat eri sosiaalisilla kentillä pyrkien vahvistamaan sellaisia ominaisuuksia, eli pääomia, jotka kyseisellä kentällä nähdään arvokkaana (Roos 1987, 11). Pelin pelaamisen päätavoitteena on kentällä arvostetun pääoman kerääminen ja sitä kautta oma kentällä menestyminen (Roos, 1987, 11; Olkinuora & Mäkinen, 1999, 14). Pelaajan vahvuus, asema ja strateginen orientaatio kentällä puolestaan määräytyvät sen perusteella, miten hyvin pelaaja on onnistunut keräämään kentällä arvostettuja pääoman lajeja (Bourdieu & Wacquant 1995, 126). Toisin sanoen menestymiseen kentällä vaikuttaa se, kuinka hyvin yksilö onnistuu hyödyntämään omia pääomiaan niin, että hänen asemansa kentällä vahvistuu (Mäkelä 1994, 250; Siisiäinen 2005, 90). Pelaajan asema kentällä puolestaan vaikuttaa siihen, kuinka rohkeita, varovaisia tai jyrkkiä liikkeitä pelaaja uskaltaa pelissä tehdä. (Bourdieu & Wacquant 1995, 126.)

Pelikenttäteorian hyödyntäminen korkeakoulutuksen tutkimuksessa on ollut vähäistä (Maton 2005). Teorian arvo koulutuksen tutkimukselle onkin vaarassa unohtua, koska Bourdieun työ yhdistetään

useimmiten pääasiallisesti kulttuurisosiologiseen tutkimukseen. Vaikka keskustelu korkeakoulutuksesta käy kiivaana, on sen tarkempi tutkiminen ja analysointi jäänyt vähemmälle huomiolle. (Maton 2005, 687–688.) Pelikenttäteoria sopii erityisen hyvin etenkin sellaisten tutkimuskysymysten tarkastelemiseen, jotka perustuvat valtaan ja sen epätasaiseen jakautumiseen. Teoria toimii sitä paremmin, mitä selvempi ero on valtaa pitävillä ja sen käytön kohteilla. Tasa-arvoisen ja solidaarisen yhteiskunnan tutkimukseen teoria ei puolestaan sovi, sillä teorian keskiössä ovat nimenomaan valtasuhteet ja niiden keskinäinen jännite. Bourdieun teoriaa on arvosteltu muun muassa siitä, että sen soveltaminen ranskalaisen yhteiskunnan ulkopuolella on haastavaa. Erityistä huomiota on kiinnitetty siihen, ettei korkeakulttuuria enää nähdä hallitsevien luokkien ominaisuutena ja matalakulttuuria puolestaan valtaa tottelevien ominaispiirteenä. (Roos 2013, 136.)

2.4 Pääomat kentällä menestymisen indikaattoreina

Jokaisella kentällä on omat pelisäännöt, joiden perusteella arvostettu pääoma määräytyy. Kentälle on mahdollista astua vain siinä tapauksessa, että henkilöllä on jokin tietty kentällä vaadittujen ominaisuuksien yhdistelmä, eli spesifit pääoman muodot (Bourdieu & Wacquant 1995, 136). Pääoma tarkoittaa tiettyä kulttuurista tai sosiaalista hyödykettä jota kentällä arvostetaan, ja joiden omistamisen avulla on mahdollista saavuttaa kentän jäsenyys (Naidoo 2004, 458). Kenttien pääomat ovat usein erilaisia, ja toiminta kentällä perustuu yhdessä hyväksytyihin hiljaisiin sopimuksiin ja sitä kautta haluttujen pääomien sanattomaan arvostukseen (Olkinuora & Mäkinen, 1999, 14). Pääomien kerääminen ja oman voiton tavoittelu ovat kuitenkin usein pelaajille tiedostamattomia päämääriä, sillä pelin pelaajat ovat omaksuneet tavoitteet asenteina ja suhtautumistapoina, joista Bordieu käyttää nimitystä habitus (Roos 1987, 11). Termin suomentaminen on hankalaa, mutta tarkemmin habitus voidaan määritellä yksilölle muodostuneena suuntautumis- ja toimintatapojen kokonaisuudesta, joka on muodostunut yksilön henkilökohtaisten kokemusten pohjalta (Olkinuora & Mäkinen 1999, 16; Roos 2013, 15).

Bourdieu erottelee pääomalle kolme päälajia, jotka ovat taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen pääoma. Tämän lisäksi niillä on olemassa erilaisia alalajeja – esimerkiksi koulutuksellinen pääoma nähdään kulttuurisen pääoman alalajina. (Roos 1987, 11–12.) Edellisten kolmen pääoman kautta on mahdollista saada kaikkein tärkeintä pääomanlajia, eli symbolista pääomaa (Olkinuora & Mäkinen, 1999, 13). Esimerkiksi taloudellinen pääoma muuttuu symboliseksi pääomaksi silloin, kun rahan avulla voidaan ostaa vaikka koulutusta. Symbolinen pääoma auttaa yksilöä erottautumaan muista, ja sen avulla muut pääoman lajit tulevat merkityksellisiksi ja vaikuttaviksi (Siisiäinen 2005, 91–92).

Bourdieuun mukaan pääomille annettu arvojärjestys on erilainen eri kenttien sisällä, vaikkakin pääomien peruslajit ovat aina samoja kentästä riippumatta (Bourdieu & Wacquant 1995, 126).

Yksinkertaistaen pääomia voi kuvata yksilön ominaisuuksina, joita hän kulloisellakin kentällä tavoittelee – pääomat voidaan nähdä ihmisille kertyneenä omaisuutena, joka voi olla niin koulutuksellista, aineellista, arvostusta, sosiaalisia suhteita tai vaikutusvaltaa. Osa pääomista voidaan saavuttaa perheen kautta esimerkiksi kasvatuksen avulla, mutta osittain ne myös hankitaan pelaamalla peliä muiden kentällä toimivien kanssa. (Roos 1987, 12; Roos 2013, 135.) Tiivistäen sanottuna kulttuurinen pääoma koostuu erilaisista hankituista tiedoista, taidoista ja saavutetuista statuksista; sosiaalinen pääoma puolestaan korostaa sosiaalisten suhteiden merkitystä, määrää ja laatua, ja sitä kuinka hyvin niitä osaa käyttää hyväkseen; taloudellinen pääoma sisältää konkreettisen omaisuuden, tulot ja virka-asetat. (Roos 1987, 12.) Ihmiset voidaan luokitella pääoman perusteella niihin, jotka pystyvät käyttämään valtaa, niihin, jotka palvelevat valtaa, sekä niihin, joilla ei ole mitään vaikutusmahdollisuutta ja joutuvat nöyrytymään muiden kentällä toimivien tahdon alle. Kaikki kolme ryhmää ovat löydettävissä jokaiselta kentältä, ja ryhmien välinen ero on siinä, pyrkiikö yksilö muuttamaan asemaansa kentän sisällä, vai tyytyykö hän sen hetkiseen paikkaansa. (Roos 2013, 135–136.)

Kulttuurista pääomaa on mahdollista saavuttaa muun muassa kouluttautumisen ja kotikasvatuksen avulla. Usein kulttuuripääoman tavoittelu on alitajuista toimintaa, koska se nähdään yksilön itsensä kannalta mielekkään elämän elämisenä, ja niiden arvojen toteuttamisena, jotka on sisäistetty kotikasvatuksen pohjalta. Kuten muillakin pääomilla, on kulttuuripääomankin avulla mahdollista saavuttaa muita pääoman lajeja. Kulttuurinen pääoma on usein muutettavissa taloudelliseksi pääomaksi esimerkiksi siten, että koulutuksen avulla saadaan hyvä työpaikka. Tämän seurauksena paljon kulttuurista pääomaa omistavat tulevat usein myös hyvin taloudellisesti toimeen. Vaikka Bourdieu korosti kulttuurisen pääoman läheistä suhdetta koulutustasoon, eivät ne kuitenkaan korreloi suoraan keskenään. Niiden välinen suhde liittyy enemmänkin siihen, millainen arvo kyseessä olevalle koulutustasolle annetaan. (Alasuutari 1997, 8–12.) Kulttuuripääoman arvo riippuu sen harvinaisuudesta kentällä, eli toisin sanoen harvinaisen pääoman omistaminen mahdollistaa kentällä erottautumisen muista (Bourdieu 1986, 245). Esimerkiksi korkeakoulututkintojen yleistyessä niiden arvo vähenee, jolloin tutkinnon hankkiminen ei tuota erityistä lisäarvoa kentällä.

Inhimillinen pääoma voidaan nähdä yhtenä kulttuuripääoman muotona. Inhimillistä pääomaa on mahdollista saavuttaa antamalla aikaa ja muita resursseja kyseisen pääoman rakentamiselle, joka puolestaan saattaa näkyä myöhemmin esimerkiksi työelämässä menestymisenä. Toisin sanoen inhimillisen pääoman keräämisen avulla on mahdollista saavuttaa kaikki koulutuksen avulla mahdollistuvat hyödyt. (Coleman 1988, 116.) Kulttuurinen pääoma voi ilmentyä kolmessa eri muodossa: ruumiillistuneessa, esineellistyneessä sekä institutionaalistuneessa muodossa. Sen siirtäminen toiselle ihmiselle on hankalaa, ja sen olemassaolo päättyy ihmisen elämän mukana. Ruumiillistunut pääoma syntyy sosiaalistuttaessa ryhmään tai yhteiskuntaan, ja se näkyy esimerkiksi ruumiin ja mielen luonnollisina taipumuksina. Toisin sanoen pääoma syntyy ympäröivän kulttuurin omaksumisen seurauksena. Esineellistynyt pääoma ilmenee kulttuurisina hyödykkeinä, kuten kirjoina ja laitteina. Kulttuurisen pääoman institutionalisoitunutta muotoa on puolestaan mahdollista saavuttaa esimerkiksi koulutuksen avulla saatujen pätevyyksien avulla. (Bourdieu 1986, 243–245.)

Teoriassaan Bourdieu keskittyi pääasiallisesti kulttuurisen pääoman tarkasteluun, sosiaalisen pääoman merkityksen jäädessä vähäisemmälle huomiolle (Ruuskanen 2007, 22). *Sosiaalisella pääomalla* tarkoitetaan sellaisia verkostoja, sekä niiden sisäisiä normeja ja luottamusta, jotka edistävät yhteisön jäsenten välistä vuorovaikutusta ja toimintaa, ja siten parantavat yksilöiden mahdollisuuksia saavuttaa henkilökohtaisia tavoitteitaan (Hjerppe 2001). Colemanin (1988, 98) mukaan keskeistä sosiaalisen pääoman muodostumiselle on se, että se muodostuu sekä toimijoissa itsessään että toimijoiden välisissä suhteissa. Sosiaalinen pääoma syntyy siis ihmisten välisissä suhteissa, ja se mahdollistaa sellaisiin tuloksiin pääsemisen, jotka eivät olisi mahdollista ilman sitä. Kaikkien sosiaalisten suhteiden ja rakenteiden voidaan nähdä tuottavan sosiaalista pääomaa. Keskeistä sosiaalisen pääoman teorialle on se, että se perustuu vahvasti yksilöiden väliseen luottamukseen, velvollisuuksiin ja odotuksiin. Ilman korkeaa ryhmän jäsenten välistä luottamuksen tasoa on ryhmän toiminta käytännössä mahdotonta. Mitä enemmän muut yksilöt ovat kiitollisuuden velassa, sitä suurempi on myös sen sosiaalisen pääoman määrä, josta on mahdollista itse hyötyä. Sosiaalisen pääoman avulla on myös mahdollista saada sellaista tietoa, joka ei ilman suhteita olisi mahdollista. Tällaisen tiedon saaminen edellyttää kuitenkin omaa aktiivisuutta sosiaalisen suhteen ylläpitämisessä. (Coleman 1988, 100–104.)

Sosiaalinen pääoma onkin monitasoinen ilmiö, jota eri teoreetikot tulkitsevat eri tavoilla. Osa teoreetikoista kannattaa näkemystä ihmisten välisistä konkreettisista sosiaalisista verkostoista, kun taas toiset näkevät sosiaalisen pääoman keskeisimpinä lähteinä yhteiskunnalliset instituutiot ja

rakenteet. Yhteistä vallitseville teorioille on kuitenkin se, että ne pyrkivät löytämään yhteyksiä yksilön tai yhteisön hyvinvoinnin ja sosiaalisten toimintaympäristöjen ominaisuuksien välille. (Ruuskanen 2007; 22, 25, 30.) Sosiaalisen pääoman määrä riippuu siitä, kuinka suuri sosiaalisten suhteiden verkosto henkilöllä on, ja millaista sosiaalista, kulttuurista ja symbolista pääomaa verkoston jäsenet omistavat. Sosiaaliset suhteet voidaan nähdä strategiana, jonka avulla on mahdollista saavuttaa suhteita, joista on mahdollista hyötyä tulevaisuudessa (Bourdieu 1986, 249.)

Myös normit voivat toimia sosiaalisen pääoman lähteinä. Normit helpottavat verkostojen sisäistä toimintaa ja luovat järjestystä. Normien taustalla on oletus siitä, että yksilöt toimivat epäitsekkäästi ryhmän edun mukaisesti. Vaikka normien ensisijaisena tarkoituksena on mahdollistaa toimintaa, on niistä löydettävissä myös toimintaa rajoittava puoli. Vaikka yhteisten normien noudattaminen mahdollistaa yhteisön sujuvan toiminnan, se samalla rajoittaa yksilöiden henkilökohtaisia mahdollisuuksia toimia ryhmän sisällä. Normien tarkoituksena on vähentää ryhmän ulkopuolelta tulevia kielteisiä vaikutteita tai toisaalta vahvistaa myönteisiä. (Coleman 1988, 105.)

Sosiaalisilla verkostoilla on mahdollista nopeuttaa tiedon levittämistä ja sen hyödynnettävyyttä, mikä puolestaan voi vaikuttaa sekä yksilöiden että yhteisön toimintakykyyn ja toimintojen koordinointiin. Se, onko verkosto muodostunut pakotettuna, kuinka yhtenäisiä verkoston sisäiset normit ovat tai ylläpidetäänkö verkostoa vapaasti, vaikuttaa huomattavasti verkoston toimintaan. Verkostojen toimijoiden väliset roolit ja asemat voivat myös vaikuttaa siihen kuinka kommunikaatio ja luottamus verkoston sisällä toimivat. Kommunikaatio edesauttaa luottamuksen ylläpitoa, joka taas auttaa verkostojen kommunikaatiossa, joten kyseessä on vastavuoroinen prosessi. Sosiaalisella pääomalla voi olla sekä välittömiä että välillisiä hyötyjä. Luottamus ja kommunikaatio ovat välittömiä hyötyjä, jotka helpottavat verkostojen sisäistä viestintää. Välilliset hyödyt helpottavat muun muassa resurssien jakamista ja työnjakamista. Yksilön hyvinvoinnin näkökulmasta ajateltuna keskeisimmiksi hyödyiksi nousevat sosiaalisten suhteiden, - instituutioiden tai – rakenteiden tuottama toimintakyky. (Ruuskanen 2007; 32–35.) Bourdieun mukaan sosiaalinen pääoma jakautuu yhteiskunnassa epätasaisesti, ja se liittyy aina johonkin tiettyyn sosiaalisen elämän alueeseen tai ryhmäjäsennyteen. Se ei koskaan toimi täysin muista riippumattomana, vaan sosiaalinen pääoma muodostuu läheisessä suhteessa esimerkiksi kulttuurisen pääoman kanssa. (Bourdieu 1986, 248–249.)

Taloudellinen pääoma mitataan yleisenä varallisuutena ja tulojen määränä, joka mahdollistaa fyysisiä resursseja, jotka puolestaan voivat edesauttaa menestymistä. Fyysisiä resursseja voivat olla

esimerkiksi asunto, arvostetussa yliopistossa opiskeleminen ja mahdollisuus liikkumiseen. (Coleman 1988, 109.) Taloudellinen pääoma on kaikkien pääoman lajien perusta, ja se on mahdollista muuntaa miksi tahansa muuksi pääoman lajiksi (Bourdieu 1986, 252).

2.5 Yliopisto tieteen pelikenttänä

Yliopisto voidaan nähdä tieteen pelikenttänä, jossa onnistuneesti eri rooleissa toimiminen ja menestyminen vaatii kentän sääntöjen, rajojen ja sosiaalisten normien tarkkaa tuntemista. Yliopistopelistä puhuminen mahdollistaa yliopistossa työskentelyyn liittyvien piilotettujen toimintamallien ja työkulttuuriin liittyvien kirjoittamattomien sääntöjen kuvaamisen. (Korhonen 2008, 21–22, 24.) Tieteen pelikentän toiminta perustuu jatkuvaan kilpailuun niiden välillä, jotka pyrkivät pysymään pelissä mukana (Bourdieu 1988, 87). Koska Bourdieun pelikenttäteoria perustuu ranskalaisen yhteiskunnan kuvaukseen, on teorian käyttöä suomalaisessa akateemisen maailman tutkimuksessa myös kyseenalaistettu. Suomalainen tieteen pelikenttä tulisikin nähdä maan pienen koon vuoksi enemmänkin alakenttänä, jonka keskusta on jossain suuremmassa tiedettä tekevässä maassa. Kuitenkin teorian käyttö suomalaisella tieteenpelikentällä voidaan nähdä perustelluksi, sillä ranskalaisesta ja suomalaisesta yhteiskunnasta on löydettävissä yllättäviä yhtäläisyyksiä. (Rahkonen 2008, 8–9.)

Korkeakoulutuksen kenttä ei perustu yksimielisyyteen, vaan se muotoutuu jatkuvan konfliktin seurauksena. Toimijat ja instituutiot pyrkivät puolustamaan omaa asemaansa kentällä suhteessa muihin toimijoihin joko yksilöllisin tai yhteisöllisin keinoin. Koulutusjärjestelmä suosii akateemisesti lahjakkaita, eli niitä joilla on paljon kulttuurista pääomaa. (Naidoo 2004, 459.) Korkeakoulutuksen kontekstissa kulttuurisen pääoman merkitys on keskeisessä roolissa, josta puhuttaessa voidaan käyttää myös vaihtoehtoisesti akateemisen pääoman käsitettä. Naidoo (2004) määrittelee akateemisen pääoman kulttuurisen pääoman institutionalisoituneena muotona, joka perustuu koulutuksellisiin saavutuksiin, akateemiseen luonteeseen – johon esimerkiksi kuuluu tietynlainen puhe- ja kirjoitustapa – sekä erityisiin henkilökohtaisiin pätevyyskäsiin. (Naidoo 2004, 458.) Sosioekonomisella taustalla ja sen mukanaan tuomalla kulttuurisella pääomalla näyttäisi siis olevan merkittävä vaikutus siihen, ketkä kentällä parhaiten pärjäävät (Korhonen 2008, 24).

Tieteen pelikentälle on ehdotettu akateemisen pääoman lisäksi myös toista sille ominaista pääomaa, liikkuvuuden pääomaa. Sen avulla on mahdollista kerätä kaikkia perinteisiä pääomanmuotoja esimerkiksi luomalla yhteys arvostettuihin verkostoihin ja hyväpalkkaisiin professuureihin.

Kuitenkaan ainoastaan kansainvälinen liikkuvuus ei vielä automaattisesti vahvista asemaa kentällä, vaan aseman vahvistuminen tapahtuu ainoastaan silloin, kun liikkuvuuden kautta on onnistuttu hankkimaan kentällä arvostettuja pääomia. Liikkuvuuden pääoman sijaan olisikin mielekkäämpää puhua kansainvälisen kokemuksen pääomasta. (Bauder ym. 2016, 3.) Kansainvälistymisellä onkin todettu tavoiteltavan kentällä tarpeelliseksi nähtävää sosiaalista pääomaa tai arvostusta (Ackers 2008, 419). Tieteen tekemisen voidaan nähdä perustuvan yhteisölliseen toimintaan, joka ilmenee sekä keskinäisenä kommunikaationa että yhteistyönä. Kentällä pärjäävät parhaiten ne, jotka tekevät onnistuneesti kansainvälistä yhteistyötä ja verkostoituvat muiden alan tutkijoiden kanssa. (Niiniluoto 2014, 40.) Toisin sanoen, myös sosiaalisella pääomalla vaikuttaisi olevan suuri merkitys tieteen pelikentällä pärjäämiselle.

Kuten jokaisella pelikentällä, myös tieteen pelikentällä on omia sille tyypillisiä piirteitä. Akateemisen maailman erityislaatu näkyy muun muassa siinä, että sen kautta esitetyille lausumille ja tuomioille annetaan korkea arvo, ja niitä pidetään yhteiskunnallisesti merkityksellisinä. Tämän tietoon liittyvän erityisaseman lisäksi akateemiselle maailmalle on tyypillistä jatkuva taistelu siitä, kuka on oikeutettu kertomaan totuuden ympäröivästä sosiaalisesta maailmasta, eli toisin sanoen kuka saa esimerkiksi määritellä sen mitä professionaalisuus on. (Bourdieu & Wacquant 1995, 95; Bauder 2015, 91.) Tieteellisestä menestyksestä käydään kentällä jatkuvaa kilpailua, ja menestystä mitataan erilaisilla arvioinneilla, jonka perusmuotona toimii tiedeyhteisön sisäinen vertaisarviointi. Käytännössä arviointien ja ranking-listojen tulokset palautuvat alan omien tutkijoiden arvonantoon. (Niiniluoto 2014, 40.) Muiden tutkijoiden arvostuksen saaminen voidaankin nähdä tieteen pelikentällä tarvittavan symbolisen pääoman tavoitteluna.

Kentällä pysymistä motivoi toivo omien tavoitteiden saavuttamisen mahdollisuudesta, joka taas perustuu kentällä ylemmissä asemissa olevien kykyyn tuottaa tällaista toivoa. Tämä tapahtuu muun muassa rohkaisun ja kannustamisen avulla. Akateeminen valta perustuu siis valtaa pitävien kykyyn tuottaa sekä odotuksia että uskoa tarjolla olevien mahdollisuuksien saavuttamiseen. (Bourdieu 1988, 89.) Yliopistopelin pelaaminen vaatii akateemiselle uralle päätyneiltä jatkuvia pelin mukaisia valintoja, jotka säätelevät sekä tulevaisuuden uranäkymiä että työn tekemistä yliopistossa. Pelikenttä asettaa yksilöille tietyt rajat esimerkiksi siitä, millaisia asioita on hyväksyttävä tavoitella tai toivoa (Bourdieu 1988, 144).

Bourdieu näkee korkeakoulutuksen voimakkaana sosiaalisen epätasa-arvon ylläpitäjänä ja tuottajana. Sosiaaliset rakenteet muodostuvat monimutkaisten sosiaalisten kenttien ympärille,

joissa monenlaiset vallan muodot vaihtelevat. Autonomia on Bourdieun mukaan yksi korkeakoulutuksen kentälle ominainen piirre. Sen avulla kentälle muodostuu omia arvoja ja toimintatapoja, jotka ovat suhteellisen riippumattomia ympäröivistä taloudellisista ja poliittisista kentistä. (Naidoo 2004, 457–458.) Kuitenkin myös taloudellisella pääomalla on omat vaikutuksensa tieteen pelikentällä pärjäämiseen. Niiniluodon (2014) mukaan tieteen tekemisen uhkana pidetään yleisesti jatkuvaa kilpailua resursseista. Resurssikilpailulle tyypillinen piirre on resurssien jakautuminen pääasiallisesti menestyksekkäille tutkijoille, jotka saavat onnistuneen tutkimuksen avulla myös virkoja, voimavaroja ja huomionosoituksia (kuten erilaisia tiedepalkintoja). Tutkijat voivat pärjätä työssään vain, jos heillä on tarpeeksi aikaa keskittyä heitä kiinnostaviin ongelmiin, heillä on työyhteistön tuki takanaan ja toimivat edellytykset tutkimuksen tekemiselle. Näistä resursseista käydään jatkuvaa kamppailua, jolloin vaarana on tieteen perustavoitteiden hämärtyminen: Voimavarat aletaan näkemään perimmäisenä totuuden etsinnän mahdollistavana itseisarvona. (Niiniluoto 2014, 41.)

3 SOSIAALISEN IDENTITEETIN JA UHKIEN MERKITYS AKATEEMISEN IDENTITEETIN MUOTOUTUMISELLE

Tässä tutkimuksessa identiteettiä tarkastellaan sosiaalipsykologisesta näkökulmasta, kiinnittäen erityistä huomiota identiteetin sosiaaliseen luonteeseen. Akateemisen identiteetin kuvaus sosiaalisesta näkökulmasta on perusteltavissa muun muassa sillä, että sekä tiedehteisön jäsenyys että yliopiston työntekijän, oppiaineen ja yliopiston väliset vuorovaikutussuhteet ovat keskeisessä roolissa akateemisen identiteetin muodostumiselle (Henkel 2005, 172.) Alussa pohdin identiteetin roolia jatkuvasti muuttavana sosiaalisena prosessina. Pyrin kiinnittämään erityistä huomiota siihen, miltä sosiaalinen identiteetti näyttäytyy erilaisten ryhmäjäsenyyksien valossa. Tämän jälkeen esitän identiteetin rakentumista erottautuvuuden, jatkuvuuden ja itsetunnon identiteettiperiaaisten pohjalta. Luvun loppupuolella avaan tarkemmin akateemisen identiteetin muotoutumisprosessia sekä siihen liittyviä haasteita, ja pohdin uhkien roolia identiteetin rakentajana.

3.1 Identiteetti jatkuvasti muuttuvana sosiaalisena prosessina

Identiteetin määrittäminen yhdellä ainoalla tavalla on mahdotonta (Tajfel 1978, 63; Suoninen 2012; Breakwell 1986, 10; Billiot 2010, 711). Identiteettiä tarkastellaan erityisesti psykologian, sosiologian ja sosiaalipsykologian aloilla. Identiteetillä on useita niin kutsuttuja sukulaiskäsitteitä, kuten minuus, persoonallisuus ja subjektiivisuus, joita voidaan joskus nähdä käytettävän identiteetin synonyymeinä. (Suoninen 2012.) Breakwellin (1986, 9–15) mukaan identiteetti on jatkuvasti muuttuva sosiaalinen tuote. Identiteetti ei ole persoonan pysyvä ominaisuus, vaan suhteellinen ilmiö, joka vastaa kysymykseen ”kuka minä olen tällä hetkellä” (Beijaard, Meijer & Verloop 2004, 108). Identiteettiä pidetään usein itsestään selvänä terminä, mutta Breakwell (1986) näkee käsitteen määrittelyn todella haasteellisenä – siinä missä joku toinen puhuu identiteetistä, saattaa toinen tutkija viitata esimerkiksi käsitteeseen itsestä (ks. myös Beijaard ym. 2004, 107). Sosiaalipsykologisesta näkökulmasta tarkasteltuna identiteetti nähdään sekä sen rakenteellisten

osien että hallitsevien prosesseiden kuvauksena. Identiteetin rakenteiden muodostuminen kestää läpi ihmiselämän. Esimerkiksi kaikki ihmisen fyysiset piirteet kertovat jotain henkilön identiteetistä. (Breakwell 1986, 9–15, 32.)

Stuart Hall (2003, 21) näkee identiteetin rakentumisen suurelta osin erojen näkemisen kautta, ja identiteetti voidaan nähdä valintana, jonka yksilö itse tekee. Myös tavat, joilla muut ihmiset puhuttelevat meitä ovat suurelta osin muokkaamassa identiteettiämme (emt., ks. Suoninen 2012). Keskeistä identiteetin määrittelyssä on siis se, kuinka yksilöt itse näkevät itsensä (Churchman & King 2009, 507) suhteessa omiin arvoihinsa ja uskomuksiinsa (Harris 2005, 426). Wengerin mukaan identiteetin ei voida sanoa rakentuvan pelkästään yksilöllisyyden tai yhteisöllisyyden perusteella, vaan se rakentuu eräänlaisen sosiaalisen neuvottelun tuloksena. Toisin sanoen identiteetti muodostuu yhteisöön kuulumisen ja yksilön ainutlaatuisen identiteetin vuorovaikutuksessa. (Wenger 1998, 145–147.) Identiteetti on jatkuvasti muuttuva kokonaisuus, ja näin ollen identiteettiä opitaan ja uudelleen opitaan jatkuvasti (Billiot 2010, 711–713).

Identiteetin voidaan siis nähdä koostuvan monijäsenisyyden verkosta. Kaikki ihmiset kuuluvat useaan eri käytäntöyhteisöön, joissa toisissa toimiminen on merkittävämpää yksilön identiteetin rakentumiselle kuin toisissa. Kuitenkaan käytäntöyhteisö ei ole synonyymi esimerkiksi ryhmälle tai verkostolle, eikä se ole ainoastaan yhteisö, jolla on joku tyypillinen piirre. (Wenger 1998, 158–159.) Näitä käytäntöyhteisöjä voivat olla niin erilaiset työpaikat, harrastusryhmät kuin muut sosiaaliset ryhmittymät kuten esimerkiksi perhe. Vaikka sama ihminen saattaa toimia eri yhteisöissä eri tavalla, on niiden kaikkien välillä usein löydettävissä yhteys. Breakwell (1986) ei näekään yksilöiden identiteetin koostuvan useasta eri identiteetistä, vaan hän näkee identiteetin holistisena, toisiinsa liittyvistä elementeistä koostuvana kokonaisuutena. Identiteettiä pyritään rakentamaan ja säilyttämään tietyn järjestyksen mukaisesti, jossa yksilö tulkitsee kokemuksiaan ja sen jälkeen omaksuu tulkinnan vaikutuksen osaksi henkilökohtaista identiteettiään. Identiteetti on moniulotteinen ja monimutkainen kokonaisuus, ja se voidaan nähdä yhtä aikaa sekä jatkuvana prosessina että jatkuvana olemisena. (Breakwell 2014, 25–26.)

Breakwell erottaa toisistaan sosiaalisen ja persoonallisen identiteetin. Sosiaalinen identiteetti on osa omakuvaa, joka nousee erilaisista jäsenyyksistä, sosiaalisista suhteista, sosiaalisesta asemasta ja statuksesta. Persoonallinen identiteetti puolestaan on vapaa roolituksista ja suhteesta muihin. Sosiaalinen identiteetti voidaan jakaa myös alaidentiteetteihin, jotka voivat liittyä esimerkiksi sukupuoli-, perhe- tai työrooleihin. Sosiaalisen ja persoonallisen identiteetin jaottelun haasteena on

se, voidaanko persoonallinen identiteetti todella nähdä ilman suhdetta sosiaaliseen historiaan ja kontekstiin. Pohdinnan arvoista on myös se, voiko sosiaalinen identiteetti kertoa jotain yksilöllisistä identiteeteistä, koska se nähdään aina eri roolien kautta, joihin monet muutkin yksilöt kuuluvat. Myös valtiolla, perheellä ja taloudella on kaikilla rooli yksilön identiteetin muodostumisessa ja niiden vaikutus muokkautuu sosiaalisen aseman mukaan suhteessa luokkaan, sukupuoleen, etnisyyteen, ikään ja kyseessä olevaan persoonaan. (Breakwell 1986, 9–15, 32.) Julkinen minä ja yksityinen minä muodostavat itsetietoisuuden ytimen. Julkinen minä antaa suuren merkityksen identiteetin sosiaaliselle ulottuvuudelle, kuten erilaisille ryhmäjäsenyyksille, sosiaalisille vaikutteille ja sosiaalisesti hyväksytyille käyttäytymismalleille. Yksityinen minä puolestaan keskittyy lähinnä yksilön persoonallisiin ominaisuuksiin, kuten omiin tunteisiin, ajatuksiin ja tavoitteisiin, joihin muiden mielipiteillä ei ole vaikutusta. (Breakwell 1986, 16.)

Sosiaaliset identiteetit on Breakwellin mukaan mahdollista nähdä persoonallisen identiteetin ytimenä, joten kaikki identiteetit ovat perusteltavissa sosiaalisiksi, koska jossain vaiheessa niiden kehitystä ne ovat saaneet vaikutteita sosiaalisesta maailmasta. Itsetietoisuuden tutkimus vahvistaa sen, että ihmiset pystyvät erottamaan persoonallisen ja sosiaalisen identiteetin toisistaan, ja se kumpi on vallalla milläkin hetkellä vaikuttaa yksilön käyttäytymiseen kyseisellä hetkellä. Kuitenkin siitä, kehittyvätkö sosiaalinen ja persoonallinen identiteetti erikseen, vai onko persoonallinen identiteetti vain sosiaalisen identiteetin tuote, ei ole yksimielistä näkemystä. (Breakwell 2014; 17, 25.) Sosiaaliset roolit luovat rakenteen itsen kuvaamiselle, ja yhdessä sosiaalisten arvojen kanssa edesauttavat itsearviointia. Yksilö liikkuu eri sosiaalisten roolien välillä mukaillen kullekin hetkelle sopivia toimintamalleja. Persoonallinen identiteetti voidaan puolestaan nähdä suhteellisen pysyvänä osana, joka syntyy sosiaalisen identiteetin muodostamisen aiheuttamien uusien roolien vaatimien mukautumisten ja omaksumisten perusteella. Vaikka identiteetti muodostuu sosiaalisten prosessien perusteella, olisi silti väärin ajatella identiteetin muodostumista vain passiivisena, vastaanottavana tuotteena, vaan se on jatkuvasti muuttuva prosessi, joka pyrkii vastaamaan sosiaalisen ympäristönsä vaatimuksiin. Toisin sanoen identiteetti kehittyy sosiaalisen ja persoonallisen identiteetin aktiivisessa vuorovaikutuksessa (Breakwell 1986, 16–19.)

3.2 Sosiaalinen identiteetti ryhmäjäsenyyksien valossa

Ajatus identiteetistä sosiaalisena tuotteena ei ole uusi (Breakwell 1986, 28). Sosiaalisen identiteetin teoria on Henri Tajfelin ja John Turnerin kehittämä sosiaalipsykologinen näkökulma yhteisöllisen identiteetin synnystä. Tajfelin (1978) mukaan sosiaalinen identiteetti koostuu erilaisista

ryhmäjäsennyksistä, joilla on joko kielteisiä tai myönteisiä vaikutuksia yksilön minäkuvaan. Jos yksilö epäonnistuu vastaamaan ryhmän sisäisiin odotuksiin, hän saattaa alkaa tekemään epäsuotuisaa vertailua aikaisempien statuksiensa ja odotuksiensa ja nykytilanteen välillä. Toinen vaihtoehto on se, että yksilö alkaa vertailemaan itseään muihin ryhmänjäseniin. (Tajfel 1978; 62, 70.)

Yksilö hahmottaa ympäröivää maailmaa erilaisten ryhmittelyjen avulla, josta Tajfel (1978) käyttää nimitystä sosiaalinen kategorisointi. Se on prosessi, joka tuo yhteen sosiaalisia objekteja tai ryhmän tapahtumia, jotka ovat merkityksellisiä yksilön toiminnalle, tarkoituksille ja uskomuksille. Juuri erilaisiin ryhmiin jaottelu ja niiden välinen vertailu luovat yhteyden sosiaalisen kategorisoinnin ja sosiaalisen identiteetin välille. Kategorisointi auttaa muodostamaan kuvaa sosiaalisesta ympäristöstä tiettyjen kognitiivisten periaatteiden avulla, ja usein jakoa eri asioiden tai ryhmien välillä tehdään nimenomaan erojen näkemisen kautta: Hyvänä esimerkkinä tästä toimii erilaisten sosiaalisten luokkien tuottaminen, jossa eri luokille annetaan joko positiivisia tai negatiivisia arvoja. Sosiaalinen kategorisointi on merkityksellinen työkalu sosiaalisessa jaottelussa ”meihin” ja ”muihin”. Tällainen eronteko ja puhetapa tukee etnosentristä ajattelua, eli uskoa siihen, että oma sisäryhmä on tärkeä ja erityislaatuinen suhteessa muihin ympäröiviin ulkoryhmiin. Toisin sanoen kategorisointi auttaa yksilöä luomaan ja määrittelemään hänen omaa paikkaansa yhteiskunnassa. (Tajfel 1978, 62–64.)

Toisin sanoen, kaikki eri yhteisöt, joissa toimimme muokkaavat identiteettiämme. Eri jäsenyydet eivät ole täysin toisistaan irrallisia, vaan niiden voidaan nähdä vaikuttavan yli rajojen, ja siksi identiteetin ylläpitäminen vaatii jatkuvaa työskentelyä. Erilaiset jäsenyydet tarvitsevat jatkuvaa yhteen sovittelua. Eri yhteisöiden jäsenyyksillä voi olla toistensa kanssa kilpailevia vaatimuksia, joita voi olla hetkittäin vaikea sovittaa yhteen identiteettiin. Se mitä olemme muissa yhteisöissä vaikuttaa jatkuvasti myös vallitsevassa yhteisössä olemiseen. Monijäsenisyydessä voi esiintyä jatkuvia jännitteitä, jotka eivät välttämättä koskaan tule ratkaistuksi. Jännitteiden olemassa olo kertoo siitä, että niiden välillä on jatkuva pyrkimys yhteiselo. (Wenger 1998, 158–160.) Sosiaalinen identiteetti on osa yksilön minäkuva, joka muodostuu sekä hänen aikaisempien ryhmäjäsennyksiensä perusteella että niiden arvojen ja henkilökohtaisten merkitysten perusteella, joita yksilö kyseisille jäsenyyksille antaa. Toiset ryhmäjäsennyksistä ovat merkittävimpiä kuin toiset, ja joidenkin merkittävyys yksilölle vaihtelee suhteessa aikaan ja erilaisiin sosiaalisiin tilanteisiin. Sosiaalinen identiteetti voidaan nähdä rajallisena näkemyksenä itse, joka on keskeisessä roolissa tiettyjen sosiaalisten käytöstopojen kanssa. (Tajfel 1978, 61–63.)

Ryhmät saavuttavat suurimman merkityksensä, kuten vaikkapa statuksen, vertailemalla itseään muihin ryhmiin. Ilman tätä erontekoa toisiin ryhmällä ei voi olla selkeää määritelmää ja kuvaa itsestä (ks. Wenger 1998, 164). Sosiaalinen ryhmä voi täyttää tarkoituksensa vain silloin kun se onnistuu suojelemaan jäsentensä sosiaalista identiteettiä, ja tarjoamaan positiivista erontekoa toisiin ryhmiin. (Tajfel 1978, 66–67, 74.) Tunnistamme siis sen, keitä me olemme niiden jäsenyyksien kautta, joista olemme osallisia. Keskustelu niistä jäsenyyksistä, joista emme ole osallisia auttaa ymmärtämään mitä emme ole, mitä toivoisimme olevamme, tai mitä emme missään nimessä haluaisi olla. Näin ollen osallistumattomuus on rakentamassa identiteettiä aivan yhtä paljon kuin osallisuuskin. (Wenger 1998, 164.)

Yksilöt liikkuvat jatkuvasti sosiaalisen kontekstin sisällä, esimerkiksi silloin kun hän vaihtaa ryhmää tai henkilökohtaisia verkostojaan. Aina kun tällaista liikettä tapahtuu, täytyy yksilön reflektoida uusia arvoja ja sisältöjä suhteessa omaan identiteettiinsä. Tämä ei vielä välttämättä johda suuriin identiteettimuutoksiin, mutta reflektointia vaaditaan uuden sosiaalisen kontekstin hyväksymiseksi. (Breakwell 1986; 37, 39.) Jotta yksilö säilyttää ryhmäjäsenyytensä tai alkaa etsimään uusia ryhmäjäsenyyksiä, täytyy ryhmällä olla positiivisia vaikutuksia sosiaaliselle identiteetille. Jos ryhmä ei täytä tätä vaatimusta, yksilö saattaa jättää ryhmän – joko psykologisesti tai konkreettisesti – ellei sitä ole joko mahdoton jättää (esim. rotu, sukupuoli jne ks Breakwell) tai jos ryhmän jättäminen sotii yksilön arvoja vastaan. (Tajfel 1978; 64, 67.) Jos ryhmän jättämiselle on edellä mainittuja esteitä, on mahdollista turvautua ainakin kahteen selviytymisstrategiaan. Ensimmäinen vaihtoehto on uudelleen tulkita ryhmässä olevia kielteisenä nähtyjä osa-alueita (kuten esimerkiksi matala arvostus). Toisena vaihtoehtona on hyväksyä ryhmäjäsenyys, ja pyrkiä muuttamaan omalla toiminnalla tilannetta. (emt. 64.)

3.3 Breakwellin erottautuvuuden, jatkuvuuden ja itsetunnon periaatteet identiteetin ylläpitäjinä

Sosiaalinen muutos on välttämätön, jatkuva ja luonnollinen osa sosiaalista kontekstia. Tämän vuoksi yksilö joutuu tekemään jatkuvaa identiteetin sopeuttamistyötä. Muutosten nopeus ja laajuus riippuvat muun muassa siitä, millainen henkilökohtainen merkitys muutokselle annetaan, kuinka välitöntä osallistumista muutos vaatii, kuinka paljon identiteetin muutosta tarvitaan ja kuinka kielteiseksi vaadittava muutos arvioidaan. (Breakwell 1986, 40–41.) Tietoisuus sosiaalisen muutoksen vaikutuksista kulkee käsi kädessä identiteettityön kanssa. Toiminta voidaankin nähdä

identiteetin sosiaalisena ilmaisuna. Ainut tie toisen ihmisen identiteettiin on hänen suullisen tai fyysisen toimintansa kautta. Koska identiteetti muodostuu tunteista, uskomuksista ja asenteista, se voidaankin nähdä toiminnan ensisijaisena motivaattorina. Tämä vahvistaa sen, että paikkaan liittyvät tekijät saavat merkityksensä vain yksilön omien uskomusten ja arvojen tulkinnan sisällä. Kuitenkin koska identiteetti on sosiaalisen vuorovaikutuksen tuote, olisi harhaanjohtavaa kuvata identiteettiä ensisijaisena tai ainoana toimintaan vaikuttavana tekijänä. Identiteetti ja toiminta elävät dialektisessa suhteessa, joten identiteetti voi aiheuttaa toimintaa, mutta samalla tavalla toiminta voi muovata identiteettiä. (emt. 43.)

Identiteetti on sosiaalisen tuotteen lisäksi sosiaalinen prosessi, joka koostuu biologisten tekijöiden lisäksi rakenteellisista ja arvon ulottuvuuksista. Rakenteellisella tasolla identiteetti muodostuu sosiaalisessa kontekstissa suhteessa henkilöiden välisiin verkostoihin, erilaisten ryhmien jäsenyyksiin, sekä ryhmän välisiin suhteisiin. Jokainen yksilö toimii omien verkostojen, jäsenyyksien ja suhteidensa sisällä ja identiteetin sisältöä omaksutaan juuri näistä sosiaalisista rakenteista. Nämä sosiaaliset rakenteet luovat yksilölle rooleja, joihin mukautua. Niiden arvojen ja uskomusten pohjalta määritämme kussakin tilanteessa hyväksytyt käytöstavat ja asenteet. Luomalla arvoja ne myös muodostavat kriteeristön, jota vasten identiteetin arviointityötä tehdään. Esimerkkinä rakenteellisista identiteettityöhön vaikuttavista tekijöistä Breakwell mainitsee muun muassa sukupuolen, sosio-ekonomisen aseman ja etnisyyden. (emt. 34–36) Jokaisella rakenteellisen ulottuvuuden osalla on joko myönteinen tai kielteinen vaikutus, ja niiden yhteisvaikutus muodostavat pohjan identiteetin sisällön ulottuvuudelle (Breakwell 2010, 29.) Arvon ulottuvuus puolestaan koostuu identiteettiä määrittelevistä ominaisuuksista ja luonteenpiirteistä. Luonteenpiirteille annettu kielteinen tai myönteinen arvo riippuu niistä ajatuksista, jotka muokkaavat henkilökohtaisen menestyksen tai epäonnistumisen kokemuksen. Vaikka monet sisällön ulottuvuuden elementit jaetaan muiden kanssa, niiden henkilökohtainen muotoutuminen määrittää keskeisesti yksilön erottautuvuutta muista jäsenistä. (Breakwell 1986, 12–13.)

Breakwell kuvaa identiteetin rakennetta johdonmukaisesti toimivana prosessina, joka koostuu kahdesta universaalista prosessista, omaksumisesta ja mukauttamisesta (assimilation-accomodation) sekä evaluaatiosta (evaluation). Omaksumisen ja mukauttamisen prosessi viittaa uuden tiedon ja uusien identiteettien omaksumiseen osaksi omaa identiteettirakennetta (Bardi, Jaspal, Polek & Schwartz 2014, 176). Vaikka omaksuminen ja mukauttaminen tulkitaan usein eri käsitteiksi, näkee Breakwell ne saman prosessin eri komponentteina, koska ne ovat käsitteinä niin läheisiä. Omaksumisen prosessilla viitataan uusien tietojen ja osien ottamiseen osaksi identiteetin

rakennetta. Mukauttaminen puolestaan tarkoittaa sitä sopeutumista, joka tapahtuu vallitsevassa identiteettirakenteessa silloin, kun siihen lisätään uusia osia. (Breakwell 1986, 23; ks. myös Jaspal 2014, 4.) Evaluaatio puolestaan vertailee ja arvottaa jo olemassa olevia alaidentiteettejä. Identiteettiprosessin tarkoituksena on tukea yksilön kolmea identiteettiperiaatetta, jotka ovat identiteetin erottautuvuus, jatkuvuus, itsetunnon ylläpitäminen. (Breakwell 1986, 23–24; 2014, 30–31.) Myöhemmin Breakwell on lisännyt neljännen identiteettiperiaatteen, minäpystyvyyden. Myös muut teoreetikot ovat täydentäneet listausta muun muassa merkityksellisyydellä ja läheisyydellä toisiin (Jaspal 2014, 4). Kuitenkin Breakwell toteaa, että ennen uusien periaatteiden ottamista teoriaan tulisi miettiä kuinka paljon uudet prosessit kehittävät teoriaa ja tuovatko ne sille lisäarvoa. (Breakwell 2014, 30–31.) Tässä tutkimuksessa identiteettiperiaatteita lähestytään Breakwellin alkuperäisen määritelmän mukaan, ja identiteetin tarkastelussa keskitytään erottautuvuuden, jatkuvuuden ja itsetunnon periaatteiden käsittelyyn.

Erottautuvuuden periaate voidaan nähdä yhtenä länsimaisen kulttuurin ydinarvosta, mutta samanaikaisesti se täytyy pyrkiä ymmärtää universaalina ihmisille ominaisena tarpeena, joka tuo identiteetille merkityksen. Erottautuvuutta on mahdollista rakentaa sekä yksilön että ryhmän tasolla. Eronteko toisiin on sen keskeinen ominaisuus ja käytännössä se tarkoittaa oman erityislaatuisuuden tiedostamista suhteessa muihin. On todistettu, että eronteolla on suuri merkitys muun muassa siihen, kuinka oma ryhmä määritellään – oma ryhmä nähdään aina erityislaatuiseena, ja siihen liittyvää erontekoa muihin ryhmiin pyritään korostamaan. Jatkuvuuden periaate keskittyy ajatukseen siitä, että jatkuvuus sekä ajassa että paikassa on merkityksellistä identiteetille: Jatkuvuus ei aina välttämättä edellytä muutoksen poissaoloa, mutta siinä tulisi kuitenkin olla läsnä jokin menneisyyteen yhdistävä tekijä. (Vignoles, Chryssochou & Breakwell 2002, 203.)

Yksilön halua muuttaa paikkaansa yhdestä ryhmästä tai verkostosta toiseen perustellaan usein itsetunnon tai arvostetun identiteetin käsitteillä. Tätä selitetään muun muassa sillä, että identiteetin arviointiprosessi on johtanut itselle epämieluisiin tuloksiin, joka luo tarpeen muutokselle. Näin ollen muutoksen haluaminen voidaan nähdä toimintana, joka ohjaa yksilön paikkaa sosiaalisella kentällä. Jos ryhmän vaihtaminen ei ole mahdollista turvaudutaan muihin keinoihin, kuten yksilön henkilökohtaisiin pyrkimyksiin parantaa oman sisäryhmänsä asemaa tai statusta. Sosiaalinen muutos voi olla uhkaava, vaikka yksilö ei sitä itse tiedostaisikaan. Uhkan tiedostamattomuus voi olla yksi selviytymisstrategia, jolloin uhkan vaikutuksilta saatetaan välttyä. (Breakwell 1986; 39, 49.)

3.4 Akateeminen identiteetti ja identiteettityön haasteet

Akateemisina perustehtävinä pidetään yleensä tutkimuksen tekemistä sekä opetustyötä (ks. esim. Light ym. 2009, 4). Tutkimusta ja opetustyötä viime vuosina leimannut tehokkuus- ja laatuajattelu on lisännyt akateemisiin hallinto- ja palvelutehtäviin käytettyä aikaa, joka voidaankin nähdä akateemisuuden kolmantena perustehtävänä (Light ym. 2009, 2). Nixon (1996) toteaa, että ammatillisesta kaksoidentiteetistä on yhä vaikeampaa ylläpitää sekä ammatillisella että organisatorisella tasolla. Yliopisto-opettajan täytyy samanaikaisesti olla pätevä opettaja, joka kehittää opetusohjelmia sekä tutkija, joka pystyy hankkimaan tutkimuksilleen ulkopuolista rahoitusta kovan kilpailun keskellä. (emt.) Usein tutkimuksen tekemisen ja opettamisen yhdistämisen koetaan jopa hankaloittavan identiteettityöskentelyä (Skelton 2009, 36). Keskeistä akateemisen identiteetin muotoutumisessa on tietoisuus omasta tieteenalan jäsenyydestä sen aktiivisena jäsenenä, sekä osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun oman tieteenalan edustajana ja asiantuntijana. (Lindblom-Ylänne, Nevgi & Kaivola 2003, 473.) Akateemisen identiteetin voidaankin nähdä muodostuvan nimenomaan sosiaalisten ja institutionaalisten paineiden sekä identiteetin säilyttämisen välisessä vuorovaikutuksessa (Henkel 2005, 173).

Tällä hetkellä identiteettikeskustelussa on siirrytty vähitellen modernista näkemyksestä Hallinkin (2002, 21–23) mainitsemaan postmoderniin identiteettikäsitteeseen. Identiteetti nähdään pirstaleisena, epäjatkovana ja tilanteesta toiseen muuttavana. Uuden julkisjohtamisen myötä myös akateeminen työnkuva on muuttunut yhä yrittäjämäisemmäksi, ja sen takia työntekijän yksilöllisesti rakentuva ammatillinen identiteetti on noussut yhä arvokkaammaksi pääomaksi. Oma osaaminen täytyy tiedostaa entistä paremmin, jotta itseä on helpompi markkinoida esimerkiksi työmarkkinoilla. Työntekijöiltä on alettu myös vaatia uudenlaisia ominaisuuksia kuten parempaa epävarmuuden sietokykyä, jatkuvaa uusiutumista, moniammatillisuuden korostamista sekä elinikäistä oppimista. Työntekijöiden tulee yhä vahvemmin myös identifioitua yrityksen kulttuuriin ja ydinarvoihin. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2006, 26–30.) Kansainvälistymisen myötä akateemista identiteettiä on alettu kuvaamaan transnationaalinen identiteetti käsitteellä, jonka tarkempi kuvaaminen on vielä tällä hetkellä haastavaa. Toisin sanoen akatemian parissa työskentelevien on vaikea kuvata itseään juurikin jatkuvan muutoksen alaisena olemisen takia. (Kim 2009.)

Identiteetin voidaan nähdä rakentuvan sosiaalisen ja persoonallisen vuorovaikutuksessa, jossa yksilö neuvottelee identiteetistään suhteessa vallitsevaan sosiaaliseen todellisuuteen. Ammatillisen identiteetin rakentuessa sosiaalisen ja persoonallisen painotukset usein vaihtelevat eri vaiheissa.

Vasta työnsä aloittelevan työurassa korostuu usein sosiaalinen puoli, jolloin uusi jäsen pyrkii parhaansa mukaan omaksumaan yhteisön käytänteet. Kun valta, yhteisön kuuluminen ja kokemus ovat ajan myötä vahvistuneet, alkaa persoonalliselle puolelle jäämään enemmän tilaa. Viime kädessä ammatillinen identiteetti neuvotellaan työyhteisön sosiokulttuurisissa konteksteissa. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2006, 43–45.) Yliopistojen markkinoistuminen ja ympäröivä sosiaalinen todellisuus heijastuu yliopiston työntekijöihin esimerkiksi kasvaneena arviointina, ja erilaiset laatu- ja arviointiprofiilit ovat tulleet vähitellen osaksi akateemisen työntekijöiden arkea. Harleyn (2002) tutkimuksessa selvitettiin sitä, kuinka laatuprofiilien käyttö tutkimuksen tekemisen mittarina vaikuttaa akateemiseen työhön ja identiteettiin. Profiilien käyttöön suhtautuminen oli hyvin kahtia jakautunutta: osa akateemikoista koki niiden vahvistavan heidän akateemista asemaansa, siinä missä toiset puolestaan näkivät profiilien käytön uhkaavan heidän jo olemassa olevaa identiteettiään. (Harley 2002.)

Akateeminen identiteetti on kompleksinen kokonaisuus, joka on läheisessä yhteydessä eri rooleissa, kuten opettajana, tutkijana ja hallintohenkilönä, toimimiseen (Ks. Esim. Harris 2005, 426; Winter 2009, 128). Akateemista identiteettiä työstetään aktiivisesti, ja sitä muokataan vastaamaan sekä yliopiston sisä- että ulkopuolelta tuleviin muutoksiin (Clegg 2008, 340). Sekä yksilön omat arvot ja uskomukset sekä vallitseva organisaatiokulttuuri ja oma asema työyhteisössä vaikuttavat yksilöiden identiteetin muodostumiseen (Harris 2005, 426). Vaikka oppiaineen merkitys akateemisen identiteetin hoitajana on käynyt läpi suuria muutoksia, on sen asema identiteetin vahvana tukijana säilyttänyt asemansa. Oppiaine antaa identiteetille sekä tarkoituksen ja vahvistaa itsetuntoa. (Henkel 2005, 173.) Akateemista identiteettiä tuotetaan erilaisten kertomusten avulla, jotka auttavat hahmottamaan yksilöiden paikkaa ja roolia instituution sisällä. Vaikka kertomusten sisällä on paljon eroavuuksia, ovat yleisimmät kertomukset silti usein linjassa organisaation sisällä hyväksytyjen käytäntöjen ja toimintamallien kanssa. (Churchman & King 2009, 508.) Koska työnteon on oltava linjassa organisaation strategian kanssa, on akateemisen työn tekijöillä kasvava paine oikeanlaisen ammatillisen identiteetin rakentamisesta (Harris 2005, 426).

Barnett (2000) kuvaa yliopistoa epävarmuuteen kietoutuneena ympäristönä, jonka keskeisiä piirteitä ovat muun muassa epävarmuus ja ennakoimattomuus. Epävarmuus ilmenee esimerkiksi vaatimuksina mielen avoimuudesta ja jatkuvassa epätietoisuuden tilassa olemisessa. Ennakoimattomuus puolestaan näkyy tulevaisuuden ennustamisen vaikeutena, ja se ilmenee etenkin sellaisissa tilanteissa joissa haluttaisiin muodostaa odotuksia maailmasta. Akateemista työtä tekeville on ominaista se, että he eivät koskaan tiedä mitään varmuudella. (Barnett 2000; 63, 140.)

Yliopistoista onkin tullut paikka kiistanalaisten identiteettien synnylle. Tämä näkyy muun muassa tutkijoiden ja opetustyötä tekevien henkilöiden välisenä keskusteluna siitä, mitkä asiat nähdään tavoittelemisen arvoisina ja merkityksellisinä. (Harley 2002, 203.) Oman paikan ja työn merkityksellisyyden perustelemisella toisille pyritään vahvistamaan omaa itsetuntoa (Harley 2002, 203) ja siten varmistamaan identiteettiprosessin jatkuvuutta.

Jos yksilön ja organisaation keskinäiset odotukset eroavat toisistaan paljon, yksilö saattaa sen seurauksena alkaa vastustamaan organisaation puolelta tulevia vaatimuksia. Identiteetin muokkaamisella on siis omat rajoituksensa. Yksilö identifioi itsensä akateemiseksi sekä suhteessa itse organisaatioon että suhteessa akateemisen ammattikunnan jäsenyyteen. Akateeminen identiteetti on vahvasti sidoksissa yhteisesti jaettuihin arvoihin, uskomuksiin ja käytäntöihin (ks. Winter 2009, 122). Yksilön identiteetti muokkaantuu toiminta-ympäristön vaihtuessa ja kuva itsestä syntyy sen mukaan kuinka omaa ammatillista rooliaan on näytellyt. Roolien ja vastuiden vaihtuessa myös yksilön ajatus omasta erottautuvuudesta vaihtuu. Ammatillinen identiteetti kehittyy siis toimijuuden ja rakenteiden, eli tässä tutkimuksessa yliopiston ja kansainvälisen yliopiston opettajan, aktiivisessa vuorovaikutuksessa. Vaikka yliopiston sisällä tapahtuu sosiaalisten rakenteiden muutoksia, ei akateemista identiteettiä välttämättä tarvitse muuttaa kokonaan, vaan muutos voi olla vain osittainen. (Billiot 2010, 712–713.)

Akateemisella identiteetillä ei ole suuria mahdollisuuksia monimuotoisuuteen henkilökohtaisten kertomusten kertomisen tilojen vähäisyyden takia. Jos valinnan mahdollisuutta ei ole, se vähentää myös jäsenten toimijuutta yhteisön sisällä. Korkeakoulutuksen keskittyessä lähinnä linjojen yhtenäistämiseen, on moninaisuuden tärkeys unohdettu. Olisi tärkeää luoda enemmän yhteisen jakamisen tiloja, jotka vahvistaisivat luovuutta ja tarjoaisivat mahdollisuuden erilaisille identiteettikertomusten rakentamiselle. (Churchman & King 2009, 515) Yhtenäisen akateemisen identiteetin vaatimusta vahvistaa myös se, että korkeakoulut rekrytoivat usein omasta oppilaitoksestaan valmistuneita työntekijöitä. Tätä perustellaan nimenomaan sillä, että se luo vahvempaa organisaation sisäistä identiteettiä ja tuo lisää vakautta mahdollistaen organisaation nopean kehityksen. (Horta & Yudkevich 2015.)

Churchmanin ja Kingin (2009) mukaan akateemista identiteettiä voidaan kuvata sekä akateemisen toivon että akateemisen menetyksen ja pelon käsitteillä. Yhteistä akateemisen toivon edustajille on se, että he eivät ole tietoisia yliopiston sisällä tapahtuvista suurista muutoksista eivätkä he olleet saaneet tunnustusta organisaation johdolta, vaan ainoastaan työkavereilta ja opiskelijoilta.

Akateemisen toivon ryhmän puheessa korostuu ristiriita työhön liittyvästä vapauden tunteesta ja sen tiedostamisesta, että tämä vapaus voi olla uhattuna. Uhan tunne koetaan kuitenkin kaukaisena, ja vältettävissä olevalta. (Churchman & King 2009. 510–511.) Vuorovaikutus työkavereiden, muiden tutkijoiden ja opiskelijoiden kanssa voi luoda uusia tapoja hahmottaa itseämme ja ympäröivää maailmaa, ja siten sen voidaan nähdä edustavan akateemisen vapauden korkeinta muotoa (Harris 2005, 429).

Akateemisen toivon vastinparina akateemista identiteettiä on kuvattu menettämisen ja pelon käsitteillä. Yksi ratkaisu pelon kanssa elämiseen on eristäytyminen muusta ryhmästä. Eristäytymisen vaihtoehto nähdään turvalliseksi, koska se vähentää altistumista yliopiston muutoksille. Toisille eristäytyminen voi puolestaan olla enemmänkin passiivista vastarintaa negatiiviseksi koettua muutosta vastaan. Oman älyllisen pääoman pitäminen itsellään nähdään strategisena, taitoa vaativana toimintana. (Churchman & King 2009. 512.) Myös Ylijoen ja Ursinin tulokset akateemisen työn kuvaamiseen liittyvästä menetyksen pelosta ja työn epävarmuudesta vahvistavat akateemiseen identiteettiin liitettyjä uhkan tunteita (Ylijoki & Ursin 2015).

Ympäristön muutoksiin on mahdollista reagoida monella tavalla. Akateeminen identiteetti on mahdollista säilyttää välttelemällä uhantunnetta tuottavia tilanteita. Se voi onnistua rajaamalla vuorovaikutus joko samanlaisen identiteetin omaavien keskuuteen tai eristäytymällä täysin muusta ryhmästä. Eristäytyminen akateemisissa organisaatioissa on helppoa työn epäsäännöllisen luonteen vuoksi. Akateemiset kertomukset muodostuvat kriittisessä ympäristössä, jossa jäsenet ovat jatkuvan arvioinnin alaisena. Yhteisön tuki on keskeistä kertomusten rakentamisessa. Tuen ei välttämättä tarvitse tulla viralliselta taholta, vaan myös epäviralliset ryhmittyvät voivat toimia tukipilareina. (Churchman & King 2009, 513.)

3.5 Uhkien näkökulma identiteetin muokkaamisen prosessissa

Breakwellin (1986; 2014) teorian mukaan identiteetti sisältää dynaamisesti muuttuvia osia kaikista ihmisen kokemusten näkökulmista – sosiaalisista jäsenyyksistä, henkilökohtaisista suhteista, sosiaalisista representaatioista, henkilökohtaisesta toiminnasta ja havainnoimisesta. Teoria pyrkii saavuttamaan kattavampaa ymmärrystä siitä, kuinka ihmiset pyrkivät selviytymään tilanteissa, joiden he kokevat uhkaavat heidän identiteettiään. Uhkien ja identiteettiperiaatteiden tutkimuksen perimmäisenä tarkoituksena on tarjota kokonaisvaltaista kuvaa identiteettiprosessista tuomalla yhteen identiteetti, sitä kohtaavat uhat sekä erilaiset selviytymisstrategiat, joita käytetään uhkista

selviytymiseksi. (Breakwell 2014; 21, 24.) Uhatusta identiteetistä voidaan puhua silloin, kun identiteettiprosessit – eli omaksuminen, mukauttaminen ja evaluaatio – epäonnistuvat toteuttamaan identiteettiperiaatteita (Jaspal 2014, 5). Selviytymisstrategioiden avulla yksilö pyrkii minimoimaan uhkan vaikutuksen (Bardi ym. 2014, 176.)

Breakwell luokittelee identiteettiä kohtaavan uhan poistamiseen tähtäävät selviytymisstrategiat kolmeen eri luokkaan: yksilön sisäisiin, yksilöiden välisiin ja ryhmien välisiin. Yksilön sisäiset strategiat toimivat pääasiallisesti tietojen ja tunteiden tasolla, vaikka niillä voi olla vakavia seurauksia tulevalle toiminnalle. (Breakwell 1986, 80; Bardi ym. 2014, 176.) Yksilöiden väliset selviytymiskeinot puolestaan perustuvat uhan tunteen poistamiseen sosiaalisten suhteiden muuttamisen avulla. Tähän luokkaan kuuluvat strategiat keskittyvät tunteiden ja tietojen sijaan suoraan toimintaan, johon liittyy sekä muiden kanssa neuvottelua että heidän manipulaatiotaan. Viimeisenä selviytymisstrategioiden ryhmänä toimii erilaiset ryhmien väliset keinot. Ryhmädynamiikka voidaankin nähdä kaikkein yleisimpänä identiteettiä uhkaavana tekijänä, jolloin uhkat kohdistuvat yksilöön tietyn ryhmän jäsenenä henkilökohtaisen tason sijaan. (Breakwell 1986; 80, 109, 128.)

Uhkien perimmäinen syy voi olla joko sisäinen tai ulkoinen. Sisäinen uhka voi ilmetä tilanteessa, jossa yksilö pyrkii muuttamaan hänen asemaansa sosiaalisen kentän sisällä esimerkiksi muuttamalla ryhmäjäsenyyksiään tai henkilökohtaisia verkostojaan. Uhka syntyy kun kentällä liikkuminen on ristiriidassa jonkun identiteettiprosessia ohjaavan toiminnon kanssa. Esimerkiksi pyrkimys jatkuvuuteen voi saada henkilön haluamaan uutta ryhmäjäsenyyttä, joka on yhteensopiva muiden ryhmäjäsenyyksien kanssa, mutta itsetunto voi vastustaa ryhmään liittymistä koska uudella jäsenyydellä voisi olla negatiivisia vaikutuksia henkilön sosiaaliselle statukselle. Ulkoinen uhka saa alkunsa silloin kun sosiaalisessa kontekstissa tapahtuu jonkinlaisia muutoksia. Muutos voi koostua esimerkiksi ryhmäjäsenyyksien vai henkilökohtaisten verkostojen määrän tai koon vaihtumisesta, tai niiden sisäisissä valtasuhteissa tapahtuneissa muutoksista. Mikä tahansa sosiaalinen muutos voi toimia uhkana identiteetille niin kauan kuin se vastustaa identiteetin tuottamisen prosessia. On tärkeää muistaa, etteivät kaikki muutokset kuitenkaan ole uhkaavia – uhasta puhutaan vain silloin kun muutokset haastavat identiteetin eheyden. (Breakwell 1986, 47.)

Mikä tahansa toiminta, jonka pyrkimyksenä on poistaa tai muokata identiteettiä kohtaan syntyvä uhka, voidaan tulkita selviytymisstrategiaksi. Uhka on ennen kaikkea subjektiivinen kokemus, ja se syntyy silloin kun identiteettiprosessi tulee häirityksi. Mikä tahansa ajatus tai toiminta, joka

onnistuu poistamaan tai heikentämään uhkaa voidaan tulkita selviytymisstrategiaksi, riippumatta siitä onnistuuko strategian käyttäminen tai onko strategian käyttö tiedostettua vai tiedostamatonta. Tämä tarkoittaa sitä, että ulkopuolinen tarkkailija saattaa huomata selviytymisstrategian käytön, vaikkei uhatussa asemassa oleva sitä itse tiedostaisikaan. (Breakwell 1986, 78–79.)

Yksilö voi olla uhatussa asemassa pitkän aikaa. Kuitenkin itse uhkien kokemus on usein lyhytikäistä, koska selviytymisstrategiat käynnistyvät heti kun uhat tiedostetaan (Breakwell 1986, 77). Uhkaa ei myöskään aina koeta merkityksellisenä tai traumaattisena tapahtumana, koska uhka saattaa olla jollakin tasolla jatkuvaa sosiaalisten ja persoonallisten olosuhteiden muuttuessa. Näin ollen identiteetin muutoksen ollessa jatkuvaa, myös uhkien kokemuksen tunne vaihtelee. (Breakwell 2014, 35.) Tutkijan on mahdollista määritellä tilanteita, joissa uhka todennäköisesti ilmenee. Kuitenkin koska selviytymisstrategiat käynnistyvät nopeasti, on subjektiivisen uhan tunteen mittaaminen mahdotonta. Uhkien tutkiminen on arvokasta, jotta tulevaisuudessa on mahdollista tiedostaa paremmin identiteettiprosesseihin liittyvät haasteet. Tutkimuksessa kannattaisikin subjektiivisten uhkien sijaan pyrkiä keskittymään potentiaalisiin uhkiin. (Breakwell 2014, 33–34.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä kappaleessa esitän tarkemmat tutkimusta ohjanneet tutkimuskysymykset sekä tutkimusongelman. Pohdin myös laadulliselle tutkimukselle tyypillisiä piirteitä erityisesti suhteessa identiteetin tutkimukseen. Tämän jälkeen esittelen mahdollisimman kattavasti tutkimuksen etenemisen, ja esitän perusteluita tekemilleni tutkimuksenkulkuun vaikuttaneille valinnoille.

4.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Aineiston keruuseen ryhtyessäni tiesin, että haluan tutkimuksessani keskittyä kansainvälisten yliopiston opettajien identiteettiin sekä kansainvälistymisen rooliin suhteessa identiteetin muodostumiseen. Tutkimusongelma tarkentui lopulliseen muotoonsa vasta tutkimuksen edetessä analyysivaiheeseen. Laadullista tutkimusta tehtäessä tutkimusongelmien väljyys alussa on perusteltua, sillä tutkimusongelman ja –kysymysten vakiintuminen nähdään jo osaksi tuloksia (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2013, 82). Tutkimusongelmaksi täsmentyi lopulta se, millaiset tekijät ovat keskeisessä roolissa kansainvälisen akateemisen identiteetin muodostumisessa.

Tutkimuksessa tarkastelen kansainvälisten yliopiston opettajien akateemista identiteettiä teorialuvuissa 2 ja 3 esittelemistäni lähtökohdista. Tutkimusta ohjaa ajatus siitä, että yliopisto voidaan nähdä tieteen pelikenttänä, jonka toiminnalle on ominaista tiettyjen sääntöjen noudattaminen ja kentällä arvostettujen pääomien kerääminen. Tavoitteenani on selvittää, millaiset tekijät tukevat akateemisen identiteetin muodostumista, ja toisaalta millaisia työhön liittyviä uhkakuvia kansainväliset yliopiston opettajat tuovat esille.

Tutkimuskysymyksiä on kolme:

1. Millaiset tekijät vahvistavat akateemista identiteettiä?
2. Mitkä tekijät puolestaan uhkaavat akateemista identiteettiä?
3. Millainen rooli kansainvälistymisellä on akateemisen identiteetin rakentumisessa?

4.2 Laadullinen tutkimus lähestymistapana

Kvalitatiivista analyysia tehdessä puhutaan usein sekä induktiivisesta että deduktiivisesta analyysista. Tämä jako perustuu kahteen erilaiseen päättelylogiikkaan, joista induktiivinen lähtee yksittäisestä havainnosta yleiseen, kun taas puolestaan deduktiivinen ajattelu lähtee yleisestä havainnosta yksittäiseen. Induktiivisen ajattelumallin paikkansapitävyyttä on kuitenkin alettu myös kyseenalaistamaan, koska uusi teoria ei voi syntyä ainoastaan havaintojen perusteella. Kolmantena tieteellisen ajattelun logiikkana on abduktiivinen päättely, jonka pohjalla on ajatus siitä, että teorianmuodostus on mahdollista silloin, kun tehtyihin havaintoihin liittyy jokin johtoajatus. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.)

Keskeistä laadullisen tutkimuksen tekemiselle on sen pyrkimys kokonaisvaltaiseen tutkittavan ilmiön ymmärtämiseen merkitysten kautta. Myös ajatus subjektiivisuudesta ja kokemuksen huomioimisesta on keskeisessä asemassa. (Ronkainen ym. 2013, 81–82.) Toisin sanoen laadullinen tutkimus esittää ymmärtävää tutkimusta siinä missä määrällinen tutkimus nähdään enemmän selittämiseen pyrkivää. (Mt. 26–27; Hirsjärvi 1985, 63–65.) Kvalitatiivinen tutkimus korostaa lisäksi erityisesti tutkimuksen prosessinomaisuutta, ja siinä käytetyt analyysitavat eivät ole yhtä tarkasti määriteltyjä kuin kvantitatiivisen tutkimuksen piirissä (Ronkainen ym. 2013, 82). Laadullisten menetelmien käyttö on tässä tutkimuksessa perusteltua, koska tarkoituksena on nimenomaan selvittää kansainvälisten yliopiston opettajien omia näkemyksiä, kokemuksia ja heidän antamiaan merkityksiä suhteessa työhönsä.

Laadullista tutkimusta tehtäessä aineiston suuri määrä ja laajuus eivät ole keskeisintä, vaan tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää tutkittavaa ilmiötä tutkittavien näkökulmasta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 150). Analyysivaihe koostuu kahdesta vaiheesta, havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta, jotka usein käytännössä nivoutuvat toisiinsa. Havaintojen pelkistämällä tarkoitetaan vaihetta, jossa aineistosta aletaan etsimään tutkimuskysymysten ja teoreettisen viitekehyksen kannalta olennaisia asioita. Jotta aineiston määrästä saadaan paremmin hallittava, aletaan tehtyjä havaintoja tämän jälkeen yhdistämään yhdeksi havainnoksi etsimällä havaintoja yhdistävä yhteinen piirre tai nimittäjä. Laadullisen analyysin tarkoituksena ei kuitenkaan ole määrittää keskivertoyksilöitä, vaan yksikin aineistosta esiin tuleva poikkeus kumoaa säännön, jolloin tehty huomio tarvitsee lisää tutkimusta. Tämän takia on havaintojen tiivistäminen mahdollisimman suppeaksi joukoksi tärkeää – mitä enemmän tehdään erontekoja ja tyypittelyä, sitä hankalampaa on luoda yhteistä sääntöä, jolla erot liittyisivät toisiinsa. Poikkeavuuksien löytäminen

aineistosta on kuitenkin tärkeää, sillä niiden avulla on mahdollista alkaa miettimään, mistä kyseiset erot johtuvat, ja siten luoda laaja-alaisempaa ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. (Alasuutari 2012 30–35.)

Eskolan ja Suorannan (1998, 15) mukaan laadulliselle tutkimukselle on mahdollista esittää neljä ominaista tunnusmerkkiä: laadullinen aineisto, hypoteesittomuus, tutkittavien äänen kuuluminen ja tutkijan asemoitumisen avoimuus. Tutkimuksen aineisto on kerätty haastatteluilla, ja tutkimukseen ryhtyttäessä on ollut pyrkimys mahdollisimman suureen hypoteesittomuuteen. Toisaalta on myös mielenkiintoista miettiä, onko täysi hypoteesittomuus tutkimuksen tekoon lähdetessä mahdollista? Jo tutkimusta suunniteltaessa mielenkiinto kiinnittyy johonkin tiettyyn aiheeseen, ja usein jo pelkän tutkimuskysymyksen muotoilusta on tulkittavissa mahdollinen hypoteesi tutkittavasta aiheesta. Tutkimuksen laadullisuutta tukee myös se, että olen pyrkinyt saamaan tutkittavien äänen mahdollisimman hyvin kuuluviin, ja kirjoittamaan auki oman asemani suhteessa tutkittavaan aiheeseen mahdollisimman kattavasti.

Aineiston käsitteleminen laadullisia menetelmiä hyväksikäyttäen perustuu loogisesti etenevään tulkintaan ja päättelyyn. Analyysin alussa aineisto hajotetaan osiin, jonka jälkeen se käsitteellistetään ja lopulta muodostetaan uudestaan loogiseksi kokonaisuudeksi. Analyysi on läsnä koko tutkimuksen tekemisen ajan. Sisällönanalyysimenetelmällä yritetään saavuttamaan tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman tiivistetty ja yleinen kuvaus, kadottamatta kuitenkaan sen sisältämää informaatiota. Keskeistä sisällönanalyysille on sen pyrkimys kuvata dokumenttien sisältöä verbaalisesti. Sisällönanalyysin heikkouksina nähdään muun muassa se, että sen avulla saatetaan usein epäonnistua tekemään tutkimuksen kannalta mielekkäitä johtopäätöksiä, tutkimuksen keskittyessä lähinnä analyysin kuvaamiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–108.)

4.3 Aineiston keruu ja haastatteluiden suorittaminen

Menetelmältään tutkimus on kvalitatiivinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin haastattelemalla. Tutkimuksessa haastateltiin kymmentä kansainvälistä yliopiston opettajaa. Kutsu tutkimukseen osallistumisesta lähetettiin 17 kansainväliselle yliopiston opettajalle, jotka kaikki osallistuivat samassa yliopistossa järjestettävään englanninkieliseen opettajuuteen liittyvään koulutukseen. Kaikki haastateltavat olivat samassa yliopistossa uransa erivaiheissa olevia tutkimus- ja opetustyötä tekeviä henkilöitä, jotka kaikki edustivat eri kansallisuuksia. Suurin osa haastateltavista oli tohtoriopiskelijoita, mutta mukaan lukeutui myös henkilöitä, joilla oli virka tai määräaikainen

työsopimus yliopistolla. Opetuskokemusta haastateltavilla oli hyvin vaihteleva määrä – jotkut olivat toimineet opettajan tehtävissä jo vuosia, kun taas osa oli vasta opettajan uransa alkutaipaleella. Opetuskokemuksen määrä ei kuitenkaan ole tutkimuksen kannalta merkittävä asia, sillä tutkimuksen tarkoituksena on keskittyä nimenomaan kansainvälistymisen teemaan, ja sen ymmärtämiseen, millaiset akateemisen identiteetin piirteet kannustavat kansainväliselle akateemiselle uralle lähtemiseen.

Ennen varsinaisen tutkimuskutsun lähettämistä osallistuin ryhmän tapaamiseen, jossa esittelin lyhyesti itseni ja tutkimusaiheeni. Kutsua tutkimukseen suunniteltaessa pyrin miettimään haastatteluun osallistumiseen motivoivia tekijöitä. Yleisinä haastatteluun osallistumiseen kannustaviksi tekijöiksi nähdään esimerkiksi haastateltavan mahdollisuus tuoda esiin oma mielipiteensä ja kertoa omista kokemuksistaan (Eskola & Vastamäki 2015, 28). Kutsua muodostaessani pyrin esittämään mahdollisimman motivoivasti, miksi haastatteluun kannattaa osallistua, ja mitä tutkimuksen avulla on mahdollista saavuttaa. Haastattelut toteutettiin vuoden 2015 aikana, kahtena eri päivänä aina koulutuksen lähipäivien yhteydessä. Haastatteluiden tekemiseen varattiin aikaa noin 30 minuuttia. Suhteellisen lyhyttä haastatteluun varattua aikaa voidaan perustella sillä, että en halunnut siihen menevän ajan olevan este kenenkään haastatteluun osallistumiselle. Haastattelukutsussa (LIITE 1) kuitenkin kerroin, että tutkimukseen varattu aika on luonnollisesti suhteessa siihen, kuinka paljon kukin kokee tarvitsevänsä aikaa vastauksiin. Haastattelujen kestot vaihtelivat puolen tunnin molemmin puolin.

Haastattelut saivat piirteitä sekä puolistrukturoidusta että teemahaastattelusta. Koska kaikki haastattelut – yhtä lukuun ottamatta – toteutettiin englanniksi, olin ennakkoon kirjoittanut tarkat kysymykset, jotka voin esittää haastateltaville automaattisesti, jos tilanne alkaa jännittämään liikaa. Onkin hyvä, että haastattelijalla on myös jonkinlainen lista valmiista kysymyksistä myös sen varalta, että keskustelu ei meinaa käynnistyä kunnolla (Eskola & Vastamäki 2015, 36). Kuitenkin kysymysten takana oli myös laajempia teemoja, ja haastattelutilanteesta riippuen käytin joko valmiiksi muotoiltuja kysymyksiä tai vapaamuotoisempaa keskustelua teemoihin liittyen (LIITE 2). Kokonaisvaltaisempien teemojen avulla pystyin varmistamaan, että kaikki haastateltavat vastasivat samoja teema-alueita koskeviin kysymyksiin (Eskola & Vastamäki 2015, 29). Jos huomasin, että haastateltava ei ymmärtänyt kysymyksiäni, esitin tarkentavia lisäkysymyksiä aina tarpeen mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Haastattelukysymyksiä ja kutsua tutkimukseen tehdessä pyrin välttämään identiteetti-sanan käyttöä tietoisesti, sillä en halunnut haastateltavien ohjautuvan liikaa tietoiseen identiteetin pohdintaan etukäteen. Yksi haastatteluista toteutettiin suomeksi, koska

kyseessä oli suomalainen yliopiston opettaja, jolla oli takanaan paljon kokemusta kansainvälisestä yliopiston opettajan urasta. Kyseisen henkilön tunnistettavuuden vähentämiseksi hänen vastauksensa on käännetty tuloslukujen aineistoesimerkeissä englannin kielelle.

4.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysistä on löydettävissä piirteitä sekä aineistolähtöisestä että teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä. Teorian vaikutus tutkimukseen näkyy ajatuksena siitä, että halusin tutkimuksessani pyrkiä selvittämään kansainvälisten yliopiston opettajien identiteetin lisäksi heidän työssään kokemia uhkia Glynis Breakwellin (1986) uhattujen identiteettien teorialla. Toteutin analyysin kuitenkin ensisijaisesti aineistolähtöisesti etsimällä haastatteluista sekä työhön liittyviä positiivisia mainintoja, sekä negatiivisia mainintoja, joiden avulla tarkoitukseni oli tutkia nimenomaan työhön liitettyjä uhkakuvia. Merkitysten kuvaamisvaiheen tulisi olla mahdollisimman riippumatonta teoriasta, joten aineistolähtöisen sisällönanalyysin käyttö laadullisessa tutkimuksessa voidaan nähdä perusteltuna (Moilanen & Räihä 2001, 51). Kuitenkin pelkästään aineistolähtöinen tutkimus nähdään usein vaikeana toteuttaa, koska tutkimuksessa käytetyt käsitteet ja menetelmät ovat tutkijan itse asettamia, ja vaikuttavat aina tuloksiin. Toisin sanoen teoria on lähes aina läsnä tutkimuksen edetessä. Teoriasidonnaisessa analyysissä pyritään tunnistamaan aikaisemman tiedon vaikutus, ja tutkijan ajatteluprosessi muodostuu sekä valmiista malleista että aineistolähtöisyydestä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97.)

Bourdieuun pelikenttäteoria tuli analyysiin mukaan vasta siinä vaiheessa, kun huomasin, että muodostamani positiivisiin mainintoihin liittyvät yläluokat ja kokoavat käsitteet vastasivat Bourdieuun määrittelemiä eri pelikentällä ilmeneviä pääoman luokkia. Teoriaohjaavuuden toinen ulottuvuus tuli mukaan siis vasta tässä vaiheessa, jonka jälkeen Bourdieuun teorian vaikutus aineiston jatkoanalyysiin alkoi. Kuitenkaan en koe pakottaneeni saamiani tutkimustuloksia tiettyyn teoriaan – eli tässä tapauksessa pelikenttäteorian pääomaluokkiin – sopivaksi, joten puhuminen täysin teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä olisi harhaanjohtavaa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117).

Haastattelujen toteuttamisen jälkeen kuuntelin aineiston muutaman kerran läpi sekä englanninkielisen aineiston litteroinnin helpottamiseksi että alustavan kokonaiskuvan hahmottamiseksi haastattelujen sisällöistä. Tämän jälkeen litteroin aineistot. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.) Tekstiä litteroidessa merkitsin kaikki epäselviksi jääneet kohdat punaisella, ja merkitsin sulkeisiin tarkan ajankohdan haastattelussa. Haastattelujen auki kirjoittamisessa käytetty tarkkuus

riippuu aina tutkimuksen kohteesta (Ronkainen 2013, 119). Tässä tutkimuksessa litterointitarkkuus keskittyi haastateltavien ymmärrettävissä olevaan sanalliseen tuotokseen, ja en merkannut esimerkiksi taukojen kestoa aukikirjoitettuun aineistoon. Litterointien jälkeen tarkistutin joitakin epäselväksi jääneitä ja mahdollisesti sisällön ymmärtämisen kannalta merkittäviksi osoittautuvia haastattelukohtia englanninkieltä opiskelevalta ystävältäni. Pyysin myös apua joidenkin sanontojen ja lausahduksien tulkkaamisessa suomeksi. Tällä tavalla varmistuin siitä, että aineisto tulisi analyysivaiheessa mahdollisimman hyvin ymmärretyksi. Vieraskielistä aineistoa analysoitaessa on tärkeää kartoittaa aineistosta sellaiset kohdat, joiden ymmärtämisessä on vaikeuksia: Tällaisia kohtia ovat usein esimerkiksi erilaiset sananlaskut ja hienovaraisten nyanssien tulkinta. (Pietilä 2010, 413.) Saatuani litterointiprosessin valmiiksi, luin haastattelut vielä muutaman kerran läpi ennen varsinaiseen analyysiin tarttumista (Ronkainen 2013, 119).

Aineistoon perehtymisen jälkeen aloin tutustumaan kirjallisuuteen ja eri teorioihin tarkemmin. Tässä vaiheessa pyrin syventämään sekä tekemiäni tulkintojani että tekemään omaa esiymmärrystäni tutkittavasta aiheesta enemmän näkyväksi (Moilanen & Räihä 2001, 51). Seuraavaksi aloitin aineiston redusoinnin eli muodostin haastateltujen kuvauksista pelkistetyt ilmaukset, eli etsin aineistosta tutkimuskysymyksiini vastaavia ilmaisuja. Pelkistäminen alkoi analyysiyksikön määrittelemisellä, joksi tässä tutkimuksessa määrittyi ajatuskokonaisuus, joka oli joko lauseen osa tai useampi lause. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–110.) Tässä vaiheessa luin aineiston moneen kertaan läpi, etsien ja alleviivaten siitä kaikki myönteiset, kielteiset ja neutraalit akateemiseen työnkuvaan liittyvät ilmaisut. Myönteisten ja neutraalien mainintojen avulla pyrin tutkimaan akateemiseen identiteettiin liitettyjä identiteettiä vahvistavia tai muuten kuvaavia tekijöitä, siinä missä kielteisillä maininnoilla tarkoitukseni oli tarkastella identiteettiä uhkaavia tekijöitä. Seuraavaksi kävin lävitse kaikki löytämäni ilmaisut, ja muodostin niistä pelkistettyjä ilmauksia, jotka tiivistävät ajatuskokonaisuuden sisällön.

Pelkistämisen jälkeen siirryin seuraavaan sisällönanalyysin vaiheeseen, eli aineiston ryhmittelyyn. Tämä tapahtui käymällä kaikki pelkistetyt ilmaukset yksityiskohtaisesti läpi, ja muodostamalla niistä alaluokkia niiden sisältämien samankaltaisuuksien ja eroavuuksien perusteella. Syntyneet alaluokat nimesin niiden sisältöä mielestäni parhaiten kuvaavalla käsitteellä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Yhdistelin myös joitakin samankaltaisia alaluokkia yhdeksi ryhmäksi.

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
"I've always been interested in living abroad."	Halu asua ulkomailla	Itsensä toteuttaminen
"You always can have find a help and support from either your student peers or your teachers"	Tuen saaminen opiskelukavereilta tai opettajilta	Kollegiaalisen verkoston merkitys
"Let's go somewhere else where they appreciate us and so."	Arvostuksen tunne omasta työstä	Arvostuksen saaminen

Taulukko 1. Esimerkki alkuperäisilmausten pelkistämisestä ja alaluokkien muodostamisesta.

Tämän jälkeen jatkoin analyysiä muodostamalla analyysin ensimmäisessä osassa syntyneistä alaluokista yläluokkia. Aineiston analyysin edetessä ja luokittelun mennessä pidemmälle, aloin huomaamaan aineistosta selviä samankaltaisuuksia Pierre Bourdieun (1986) pelikenttäteoriassa esittämiin pääoman lajeihin. Verratessani omia aineiston analyysin pohjalta syntyneitä luokitteluita Bourdieun pääomiin, huomasin, että niiden väliltä oli löydettävissä yhteys. Sen seurauksena aloin tutustumaan pelikenttäteoriaa ja erityisesti erilaisia pääoman muotoja koskevaan teoriaan tarkemmin. Tämän jälkeen muodostin yläluokista Bourdieun pääomatyyppejä ja omia tutkimustuloksiani vastaavat pääluokat, jotka kuvaavat tässä tutkimuksessa ilmenneitä akateemiselle identiteetille keskeisiä vahvistavia ominaisuuksia. Aineistosta muodostui akateemista identiteettiä tukeviksi maininnoiksi 10 alaluokkaa ja 5 pääluokkaa. Akateemiselle identiteetille keskeiset vahvistavat pääomat muodostavat neljä pääluokkaa, joihin kuului seitsemän alaluokkaa. Uhkien kuvaus muodosti viidennen pääluokan, joka puolestaan koostui kolmesta alaluokasta.

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
Itsensä toteuttaminen Vapaus tehdä omia päätöksiä Suomi vetovoimaisena maana Muutoksen haluaminen omaan elämään	Akateemisen työn autonominen luonne	Kulttuurinen pääoma ja oman osaamisen vahvistaminen
Tiedon eteenpäin vieminen Tutkimuksen ja opetuksen suhde	Tutkimustyön merkityksellisyys	
Itsensä kehittäminen Uudenlaisen näkökulman saaminen	Itsensä kehittäminen	

Taulukko 2. Esimerkki ylä- ja pääluokkien muodostamisesta.

Aineisto-otteita käyttäessäni päädyin säilyttämään ne alkuperäisessä muodossaan, enkä kääntänyt sitaatteja suomen kielelle. Päädyin tähän ratkaisuun erityisesti tutkimuksen luotettavuuden ja läpinäkyvyyden kannalta, mutta myös sen vuoksi, että aineiston kääntäminen perustuu aina tutkijan

tekemiin tulkintoihin (Pietilä 2010, 421). Säilyttämällä sitaattien alkuperäisen muodon pyrin tarjoamaan tutkimuksen lukijalle mahdollisuuden tehdä omia päätelmiään suorien lainausten perusteella, ja niiden avulla tulkita tutkimuksen luotettavuutta ja tekemääni analyysin logiikkaa.

5 PÄÄOMAT AKATEEMISEN IDENTITEETIN VAHVISTAJINA

Tässä kappaleessa esittelen analyysissä esiin tulleet pääomat, ja erittelen niiden tarkemman sisällön. Aineistosta oli selkeästi löydettävissä kaikki Bourdieun (1986) mainitsemat pääoman muodot: kulttuurinen, sosiaalinen, taloudellinen ja symbolinen pääoma. Pääomien sisällöt on muodostettu kaikkien työtekoon liittyvien myönteisten kuvausten perusteella. Pohdin pääomien merkitystä suhteessa akateemisen identiteetin muodostumiseen, ja pyrin selvittämään mitkä ovat eri pääomille tyypillisiä ominaisuuksia akateemisella pelikentällä. Kulttuurinen pääoma näkyi aineistossa osaamisen vahvistamiseen liittyvänä puheena, tutkimustyön merkityksellisyytenä sekä akateemisen työn autonomisena luonteenä. Sosiaalinen pääoma oli yhteydessä verkostojen luomiseen, ja sen alakategorioiksi muodostui verkostojen rakentamisen tärkeys ja yhteisöön kuulumisen merkitys. Puhe rahoituksesta työn mahdollistajana puolestaan kuvasi taloudellista pääomaa. Symbolinen pääoma ilmeni arvostuksen saamisen tärkeytenä, ja se oli jaoteltavissa sekä urakehitykseen että oman osaamisen hyödyntämiseen. Luvun lopuksi pohdin akateemisille identiteeteille tyypillisiä uhkia, jotka nousivat esiin aineistosta työhön liittyvien kielteisten mainintojen kautta. Koetut identiteettiä uhkaavat tekijät oli luokiteltavissa työn epävarmuuteen, kulttuuriin sopeutumiseen sekä työn tekemiseen liittyviin ristiriitoihin. Tuon esiin myös mahdollisia aineistosta löytyneitä selviytymisstrategioita näiden uhan tunteiden kanssa selviämiseksi.

5.1 Kulttuurinen pääoma ja osaamisen vahvistaminen

Itsensä kehittäminen

Kulttuurinen pääoma tuli esiin osaamisen vahvistamisena, johon kuului itsensä kehittämisen, tutkimustyön merkityksellisyyden ja akateemisen työn autonomisen luonteen osa-alueet. Aineistosta löytyneet kulttuurisen pääoman muodot edustivat pääasiallisesti sen ruumiillistunutta ja institutionaalisoitunutta muotoa (Bourdieu 1986, 243–245). Aineistosta nousi esiin paljon mainintoja jatkuvasta tarpeesta ja halusta kehittää itseään. Erityisesti kehittämisorientaatio näkyi

puheena uusien asioiden oppimisen merkityksestä. Myös aiempi tutkimus vahvistaa oppimisen merkitystä kansainvälistymiskokemuksen kuvauksessa (Richardson & McKenna 2002, 74–76). Oppiminen koettiin erityisen tärkeänä työnkuvaan liittyvänä teemana, joka on luonnollinen osa arkipäivää ja edellytys työssä pärjäämiselle. Oma työpaikka ja kohdemaat olivat tarkentuneet sen perusteella, millaisia taitoja työn kautta oli mahdollista oppia:

”Why I chose Finland...Well, -- there was the question which country, where to go. And, yeah, it ended up being in Finland because of the supervisor I have is right now working the field that I wanted to expand and explore a bit more --.” (H4)

Lisäksi akateeminen ympäristö nähtiin hyvänä oppimisympäristönä, joka mahdollistaa jatkuvan oppimisen ja itsensä kehittämisen. Kansainvälistymisen avulla onkin mahdollista hankkia sellaisia tietoja ja taitoja, joita ei muuten olisi mahdollista saavuttaa (Bauder ym. 2016, 2.) Eniten haaveiltiin uuden kielen omaksumisesta ja sujuvammasta akateemisen englannin käyttämisestä sekä opettamiseen liittyvien taitojen ja kokemuksen saamisesta. Kaikki haastateltavat suhtautuivat oppimiseen erittäin positiivisesti, ja sen nähtiin parhaassa tapauksessa edistävän myös omaa työllistyvyyttä. Kulttuurisen pääoman keräämistä ei mietitty ainoastaan omalle kohdalle, vaan perheellisillä myös lasten koulutus ja oppiminen nähtiin tärkeänä kriteerinä. Suomen kielen oppiminen nähtiin tulevaisuudessa mahdollisena kilpailuvalttina ja erottautuvuuden tuojana myös omille lapsille:

”We knew that the language is a little bit different and if they learn the language they won’t be able to use it in many other places but it’s also possible that you learn a new language and you have something that not many people have it. But the education system was one of the criterias --.” (H9)

Kansainvälisen kokemuksen koettiin tarjoavan uudenlaista näkökulmaa omaan elämään ja työntekoon. Nämä näkökulmat liittyivät pääasiassa erilaisiin työskentelytapoihin, ja suhtautumiseen opettajan ja opiskelijan rooleihin. Totuttelua oli tarvittu muun muassa opiskelija-keskeiseen näkökulmaan ja opettajan inhimilliseen asemaan suhtautumisessa. Eräs opettaja kuvasi suurimman kulttuurishokkinsa liittyneen tiedon kyseenalaistettavuuden mahdollisuuteen. Edellisissä työpaikoissa puutteellinenkin tieto esitettiin vankkana totuutena, siinä missä taas Suomessa puolestaan kaikki esitettävä tieto kyseenalaistettiin ja asetettiin kritiikille alttiiksi:

”So, I think that was a very striking difference, it was very scientific to show data and try to convince people with the data. This is how we know it vs. just tell, like this is what you’re gonna learn, you have to believe me. I think that was very striking difference.” (H6)

Vaikka esimerkiksi paikalliseen opetuskulttuuriin totuttautumisessa oli usein mennyt jonkin verran aikaa, koettiin erot kuitenkin positiivisessa valossa ja uuden näkökulman nähtiin laajentaneen omaa perspektiiviä. Itsensä kehittämisen teema näkyi myös puheena jatko-tutkintojen suorittamisesta. Tohtorinpaperien hankkimista varten oli usein lähdetty ulkomaille, ja tohtoriopintojen suorittaminen nähtiin edellytyksenä yliopistossa työskentelylle.

Tutkimustyön merkityksellisyys

Tutkimuksen tekeminen on opetuksen ohella yksi yliopiston akateemisista perustehtävistä (Niiniluoto 2014, 45). Tieteen tekemisessä esiin nostettiin tutkimustyön merkityksellisyys yhteiskunnan muuttajana ja uusien ajatusmallien luoja. Tutkimustyön kuvaus oli aineistossa pääasiallisesti kutsumustyöksi liitettävää kuvausta, ja haastateltavilla oli selkeä sisäinen motivaatio totuuden etsintään (Niiniluoto 2014, 46). Tutkimuksen tekemiseen suhtauduttiin usein hyvin intohimoisesti, ja tiedon välittäminen eteenpäin opiskelijoille koettiin merkityksellisenä tehtävänä. Tiedon jatkuvuuden ja ajantasaisuuden mahdollistaminen nähtiin tärkeänä osana omaa työtä. Haastateltavilla oli erilaisia henkilökohtaisia tavoitteita tutkimuksen tekemiseen liittyen, mutta suuri osa kuvauksista liittyi nimenomaan merkityksellisyyteen. Yhteistä tutkimuksen tekemiselle oli merkityksellisyyden lisäksi jonkin uuden näkökulman tai tutkimustuloksen tuominen osaksi tieteellistä keskustelua. Eräs jo hieman pidempään opettajan töitä tehnyt henkilö kuvasi omia tavoitteitaan seuraavalla tavalla:

”This might sound a bit over the top, but a scientific breakthrough, I mean in a modest way, I would like to create something new and meaningful. It could be either in a form of a new definition or research results.” (H1)

Tarve uuden tiedon luomiselle voidaan tulkita symbolisen pääoman tavoitteluksi, eli tässä tutkimuksessa myöhemmin esiteltäväksi arvostuksen saamiseksi. Merkityksellisyys näkyi myös tieteellisen tiedon popularisoimisena tavalliselle kansalle, joka puolestaan mahdollistaa parhaassa tapauksessa suuremman yhteiskunnallisen vaikutuksen aikaansaamisen kuin pelkälle pienelle tieteelliselle joukolle kirjoittaminen:

"So that's why I say it's kind of a mission because umh, I think it's important that people realize that research doesn't mean something that's egoistic in the sense that I do my research and then it's it and then I get my position as a professor and then I'm done. But it's something that you can do actually change the way people think and the way society's thought, how it can be a fun thing to do and not just you know a process to get somewhere in your own career, I mean." (H6)

Tiedon eteenpäin vieminen oli tärkeä tutkimus- ja opetustyölle ominainen piirre. Opetuksen ja tutkimuksen välinen suhde nähtiin suhteellisen mutkattomana, ja niiden koettiin tukevan toisiaan. Poikkeuksena tästä linjasta eräs opettaja totesi, ettei koe opetuksen ja tutkimuksen tekemisen olevan yhteydessä. Tämä ajatus pohjautui hänen henkilökohtaiseen kokemukseensa siitä, ettei hän ollut huomannut muiden kursseille osallistuessaan suoraa yhteyttä näiden kahden välillä. Kuitenkin hän oli ehdottomasti sitä mieltä, että opetuksen ja tutkimuksen yhdistäminen on tärkeää, jotta opiskelijat hahmottaisivat paremmin vanhojen teorioiden yhteyden ja merkityksen nykypäivän tutkimukselle. Erityisen keskeisenä opettajan tehtävänä hän näki opiskelijoiden ohjaamisen teorioiden prosessointiin ja kyseenalaistamiseen. Toisin sanoen opettajan rooli tulisi olla pelkän tiedonvälittäjän sijaan enemmänkin kriittiseen ajatteluun ohjaavaa ja siten laaja-alaisemman ymmärryksen saavuttamista tukevaa:

"-- I think student should be introduced to this process already as students that they don't have Bibles, they have like thought that were developed before, that people like them can get them and see as things are today and sort of work on them. You don't have to follow this or that person as if it was some unchangeable way of thinking." (H5)

Opettajan kuvaksessa on havaittavissa Barnettin (2000, 143) mainitsema ajatus korkeakoulutukseen liittyvästä epävarmuuden periaatteesta: Tietoon liittyvää epävarmuutta pyritään välittämään opiskelijoille jo opintojen aikana. Oman tutkimusmateriaalin hyödyntäminen opetuskäytössä koettiin hyväksi käytännöksi, ja pääasiallisesti tutkimuksen ja opetuksen suhde nähtiin suhteellisen mutkattomana. Tutkimuksen tekemisen erityislaatuisuus tuli aineistosta esiin tieteellisten julkaisujen merkityksen tiedostamisena suhteessa urakehitykseen. Aineistossa ei tullut lainkaan esiin mainintoja siitä, että opetustyö olisi koettu minkäänlaisena taakkana, tosin muutama maininta oli siitä, kuinka muut kokevat opetustyön raskaana. Tätä eroa voi osaltaan olla selittämässä se, että kaikilla haastatelluilla oli ainakin toiveissa opetustyön tekeminen tulevaisuudessa, ja he kaikki osallistuivat opetusta koskevaan samaan koulutukseen.

Akateemisen työn autonominen luonne

Ulkomaille ei oltu aina hakeuduttu pelkästään akateemisen mielenkiinnon ohjaamana, vaan henkilökohtaisilla ominaisuuksilla, kuten luonteenpiirteillä, oli myös vaikutuksensa kansainvälisen akateemisen uran valitsemisessa. Seikkailunhalu, harrastukselliset mielenkiinnot, avoin mieli sekä halu nähdä maailmaa ja asua ulkomailla olivat antaneet kipinän kansainvälisen uran tavoittelulle. Seikkailun- ja matkustushalu onkin merkittävä tekijä kansainväliselle akateemiselle uralle suuntautumisessa (Barnett 2000; Richardson & McKenna 2002; 2003). Eräs opettaja perusteli kansainvälistä uravalintaansa oman persoonansa vaikutuksella, joka näkyi vieraassa ympäristössä asumisen helppoutena.

”—(A)adjustment happend sub-consciously with me, that’s the kind of person I am, I suppose. I’ve moved around a lot before I came here and it was quite, I got used to the idea of being in an alien environment if I could put it like that. Finland is very easy for an (a nationality) person to adjust to.” (H7)

Akateemisen työn autonomian teemassa korostui tutkimuksen tekemistä suuntaava henkilökohtainen akateeminen mielenkiinto. Akateeminen autonomia nähdäänkin usein yhtenä keskeisimpänä akateemista identiteettiä muovaavana arvona (Henkel 2005, 173). Suomeen oli useassa tapauksessa tultu sen vuoksi, että työn vastaanottaminen mahdollisti itsensä toteuttamisen, joka ilmeni muun muassa mielenkiintoisiin työ- tai opiskelumahdollisuuksiin tarttumisena. Muutamassa tapauksessa suomalaisen koulutusjärjestelmätutkimus oli ohjannut työpaikan vastaanottamista Suomessa. Tärkeää työn vastaanottamisessa oli ollut mielekkään työn löytäminen, joka vastaa omaa mielenkiinnonkohdetta ja tarjoaa aiemmin mainittuja mahdollisuuksia oppimiseen. Merkittävää oli myös se, että omaan työnkuvaan koettiin pystyvän vaikuttavan. Eräs haastateltavista oli päätenyt työskentelemään Suomeen sen seurauksena, että omassa kotimaassa tutkimuksen tekeminen oli erittäin hankalaa, ja työ Suomessa mahdollisti oman intohimon toteuttamisen, joka oli merkittävän tutkimuksen tekeminen.

”I would like to be better at teaching combining information to people and then I would want to become a better statistician and informatitian because I think that’s gonna be very useful for my research in the future. I would like to go on as a researcher if as long as possible.--I dream about research.”(H6)

Yhteistä lähes kaikille haastatelluille oli se, että Suomeen oli päädytty pitkälti sattuman kautta – ainoastaan yksi haastateltava kertoi Suomen olleen hänen ensisijainen vaihtoehtonsa. Myös

aiemassa tutkimuksessa on todettu, että ulkomaille töihin lähtö on usein kiinni onnesta ja sattumasta (Richardson & McKenna 2003, 780). Ennen Suomeen tuloa oli suurimmalla osalla aiempaa kansainvälistä kokemusta jossakin toisessa maassa työskentelystä. Suomi ei myöskään yleensä ollut ainoa vaihtoehto potentiaalisesti työntarjoajaksi, ja lopulta juuri kiinnostavalta kuulostava tarjous oli määrittänyt tänne tulemisen. Suomeen tuloa kuvattiinkin nimenomaan sopivan mahdollisuuden avautumisena, joka sopi sen hetkiseen elämäntilanteeseen ja vastasi omaa akateemista mielenkiintoa. Useammassa haastattelussa korostettiin kansainvälisen uravalinnan sopivuutta omaan elämään. Myös muutoksen haluaminen omaan elämään oli ollut kansainvälistymiseen kannustava tekijä (ks. Richardson & McKenna 2002). Eräs haastateltava oli päätenyt Suomeen suomalaisen puolison kautta, ja useampi kuvasi sinkkuuden tuomaa valintojen tekemisen helppoutta ulkomaille lähtemisen mahdollistajana. Akateemisen vapauden kuvauksissa korostui erityisesti valinnan tekemisen vapaus ja mahdollisuuteen tarttuminen:

"Pure chance. Choise didn't really, well, choice was that I wanted to have a break from --, that was the choice. And after that it was one thing led to another. -- I applied for jobs all over the world from Japan to South America. And literally, I could have gone anywhere." (H7)

Omaa akateemista uravalintaa perusteltiin paljon juuri työn tarjoamina vaikutus- ja valintamahdollisuuksina. Kansainvälistyminen koettiin mahdollisuutena, jota oli tarjottu ja johon oli haluttu tarttua. Omaan tutkimusaiheeseen ja työskentelymaahan vaikuttaminen nostettiin esiin merkittävinä uravalinnan kannusteina. Vapaus valita oma tutkimusaihe ja mahdollisuus hallita omaa työelämää voidaankin nähdä elämänlaatua parantavana tekijänä, ja siten akateemiseen uraan liitettävänä pääpalkintona (Henkel 2005, 169). Mielekkään työn löytyminen Suomesta näkyi omasta työstä nauttimisena. Erityisesti Euroopan ulkopuolelta tulevat näkivät suomalaisen akateemisen ympäristön enemmän vapauksiin ja joustavuuteen perustuvana kuin omissa kotimaissaan. Eräs opettaja korosti opetustyön löyhää suhdetta opetussuunnitelmaan, jonka hän koki vapauttavana ja lisäävän opettajan omaa itsemääräämisoikeutta:

"I think that here people seem to have more flexibility to develop their own lectures and plans if they work in the department for example -- . (T)hey don't have a curriculum that's so tight so they can basically talk whatever they want about ethics, instead of following what's predefined. (H6)"

Suomessa asumiseen ja olemiseen liitettiin paljon positiivisia kuvauksia, jotka liittyvät paljon elämäntyylin helppouteen ja tiedon saatavilla olevuuteen. Suomi nähtiin potentiaalisena maana

asumiselle, jonka vuoksi Suomeen jäämistä pidemmäksi aikaa pidettiin mahdollisena. Englannin kielellä pärjäämisen nähtiin helpottavan arkielämää ja omaa sopeutumista. Vaikka suomalaiseen elämäntyyliin ja työntekoon koettiin liittyvän haasteita, oltiin haasteiden kanssa valmiita elämään juuri aiemmin mainittujen hyvien puolien vuoksi:

”Yeah, I like Finland. And for that same reason I prefer to come back to Finland --. Funding is really big in (country), people, the jobs are abundant, but I did prefer the atmosphere of Finland, I prefer to struggle.”(H5)

Haastateltavien puheista oli selkeästi tulkittavissa avoin tulevaisuus työn tekemisen suhteen, sillä suurin osa ei tuonut esiin mitään varmoja tulevaisuuteen liittyviä suunnitelmia. Osan puheista oli tulkittavissa ajatus siitä, että kansainvälisen uravalinnan vuoksi voi valita itselleen mieluisimmat työskentelymahdollisuudet. Ylijoki & Ursinin (2013) mukaan yliopistossa työskenteleminen nähdäänkin usein mahdollisuutena tarttua jännittävään ja hyvään työtarjoukseen itselle sopivassa kohtaa omaa uraa. Mahdollisuus liikkuvuuteen laajentaa työmahdollisuuksien kirjoa. Liikkuvuuteen myönteisesti suhtautuvat henkilöt näkevät yleensä tulevaisuutensa valoisana ja akateeminen maailma nähdään täynnä hyviä mahdollisuuksia ja haasteellisia vaihtoehtoja. (Ylijoki & Ursin 2013, 1143.)

5.2 Sosiaalinen pääoma ja verkostojen luominen

Yhteisöön kuulumisen merkitys

Sosiaalisen pääoman kategorialla kuvattiin aineistossa pääasiallisesti erilaisiin verkostoihin kuulumisen ja niiden rakentamisen perusteella. Tämä vahvistaa yhteisöön kuulumisen merkitystä yhtenä keskeisimpänä identiteetin muodostumisen lähteenä (Wenger 1988, 145–147). Tällaisia verkostoja tarjosivat ystävien lisäksi erilaiset kolmannen sektorin palvelut, kuten erilaiset vanhempienryhmät ja kirkko. Yhteisöön kuulumisen ja ympäröivään akateemiseen kulttuuriin sopeutuminen nähtiin tärkeäksi sopeutumista edistäväksi tekijäksi. Sosiaalisten suhteiden avulla oli mahdollista saada apua erilaisten ongelmien ratkaisemisessa. Ystävyys-suhteiden luominen sekä suomalaisten että ulkomaalaisten kanssa koettiin tärkeänä sosiaalisen tuen luojana. Parhaimmillaan verkostot toimivat henkisen tuen lähteinä:

”But we have close friends now in Finland. And they have already asked if we need any help.-- But you always need some mental support, with friends, family members and close relatives, things like that.”(H9)

Kollegiaalisten suhteiden merkitys tuli esiin sekä tuen saamisena että rakentavan keskusteluyhteyden luomisena. Kollegioilta koettiin saavan tukea esimerkiksi erilaisissa käytännön asioiden järjestelyissä. Avoin keskusteluyhteys työkavereiden kanssa mahdollisti sekä tieteellisistä että henkilökohtaisista asioista keskustelun, ja se koettiin tärkeänä työn mielekkyyttä lisäävänä asiana. Eräs haastateltava korosti nimenomaan ihmisten tuntemisen henkilökohtaista puolta:

”(In my department I know almost every professors and they know me personally and that is like and I can ask for help with them anytime because I know them personally and they know me personally.” (H2)

Työn lomassa käydyt epäviralliset keskustelut mahdollistivat palautteen saamisen omista tutkimustuloksista. Kollegiaalisuuden rooli aineistossa näyttäytyikin pitkälti mahdollisuutena saada vertaistukea työkavereilta. Työkavereilta oli myös saatu rohkaisua esimerkiksi kansainväliselle uralle lähtemisessä ja opetustyöhön suuntautumisessa. Sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen ja yliopiston toimintaan aktiivisesti osallistuminen koettiin myös yliopiston asettamana velvollisuutena. Myös Coleman (1988) näkee sosiaalisten normien, sääntöjen ja velvollisuuksien ohjaavan yksilöiden toimintaa. Toimija voidaankin nähdä sosiaalisen ympäristönsä tuotteena. (Coleman 1988).

Verkostojen rakentamisen tärkeys

Verkostojen rakentaminen tuli aineistossa esiin kaikkein keskeisimpänä sosiaalisen pääoman keräämisen muotona. Pitkäkestoisen liikkuvuuden on todettu mahdollistavan kestävien sosiaalisten suhteiden ja kumppanuuksien luomisen sekä ammatillisella että henkilökohtaisella tasolla. Usein juuri pitkäaikaisen liikkuvuuden yhteydessä syntyneet kansainväliset suhteet ovat muodostuneet uran kannalta kaikkein keskeisimmiksi verkostoiksi. Pitkäaikaisen liikkuvuuden voidaan nähdä perustuvan juuri pitkän tähtäimen puitteiden rakentamiseen kansainvälisen uran luomiseksi. (Raunio ym. 2010, 23–25.) Englannin käytön työyhteisön kielenä koettiin edesauttavan kansainvälisen työympäristön luomista sekä toimivan kansainvälisen uran valitsemisen mahdollistajana. Yliopiston kansainväliset yhteistyösuhteet olivat sekä mahdollistaneet Suomessa työskentelyn että toimineet vetotekijänä työpaikan valitsemisessa. Sosiaalisten suhteiden hyödyntäminen on tulkittavissa strategiseksi valinnaksi, josta voidaan pyrkiä hyötymään tulevaisuudessa (Bourdieu 1986, 349). Oma työpaikka oli muutamassa tapauksessa saatu juurikin sosiaalisia suhteita hyödyntämällä. Suomessa työskentelyn toivottiin edistävän omaa uraa muun

muassa hyvien yhteistyökuvioiden luomisena. Verkostojen rakentaminen omiin tarkoituksiin sopiviksi nähtiin myös tarkoituksellisenä valintana, joka parhaimmassa tapauksessa voi edesauttaa omaa urakehitystä:

”(If you target the group that you are working with, then you have better opportunities in term of having access to collaborators and you are within a group that has a good reputation. So that is something that you can choose or selectively target.”(H9)

Kansainvälistymisen merkitys yliopistolle tiedostettiin selkeästi. Tämä näkyi muun muassa puheena kansainvälistymisen sekä yksiköille että yliopistolle tuomasta rahavirrasta. Ulkoa tuleva paine kansainvälistymiseen voikin näkyä kansainvälisyyden liiallisena korostamisena, vaikka samanaikaisesti sen toiminnalle tuoma lisäarvo tiedostetaan (Raunio ym. 2010, 30). Kansainvälisellä yhteistyöllä nähtiin olevan vaikutusta oman urakehityksen parantamisen lisäksi myös tutkimuksen laatuun:

”I feel that writing articles together makes the quality higher so that the results will be better and so on. I mean I really see that (international collaboration) helps with the quality issues of research, but only when collaboration is real.” (H1)

Etenkin yksi opettaja tiedosti kansainvälistymisen merkityksen sekä omalle urakehityksellensä että yliopistolle erittäin selkeästi. Hänen mukaan merkittävä syy hänen rekrytoimiseensa yliopistolle oli ollut hänen etninen taustansa, koska kyseisestä maanosasta ei ollut aiemmin tullut opiskelijoita kyseiseen oppiaineeseen. Kansainvälistyminen nähdään yliopistolla tietynlaisena itseisarvona, ja rekrytointiprosesseissa keskitytään yksilöiden taitojen ja osaamisten sijaan kansalliseen monimuotoisuuteen. Ajatus etnisyyden tuomasta edusta työnhaussa poikkeaa aiemmasta tiedosta ulkomaalaistaustaisten työnsaannin ja urakehityksen haastavuudesta Suomessa suhteessa kantaväestön edustajiin (Raunio ym. 2010; 19, 93). Toisaalta kansainvälistymiskokemuksen on todettu laajemmassa mittakaavassa tuovan usein etua rekrytointitilanteessa, ja kansainvälinen liikkuvuus voidaan jopa nähdä akateemisen erinomaisuuden mittarina (Bauder ym. 2016, 8–9).

Omaa suhdettaan yliopistoon etnisyyden tuomasta edusta kertova haastateltava kuvasi vastavuoroisuuden periaatteeseen pohjautuvana – hän tarjosi yliopistolle omaa erikoisosaamistaan sekä mahdollisuuden olla yliopiston tutkimuskohteena ja samalla hän sai mahdollisuuden keskittyä sellaiseen tutkimusaiheeseen mikä hänestä tuntui kiinnostavalta. Tällainen hyötyjen vastavuoroisuus on yhdistettävissä Colemanin (1988) mainitsemaan ajatukseen sosiaaliseen

pääomaan liitettävästä luotettavuuden ulottuvuudesta. Se perustuu ajatukseen siitä, että yksilöt ovat velvollisia korvaamaan saamansa hyödyt toiselle osapuolelle. Edellisen opettajan kuvauksessa tämä instituution ja yksilön välinen luottamussuhde ilmenee ajatuksena siitä, että molemmat osapuolet voivat olettaa hyötyvänsä toisen intressien mahdollistamisesta. Ilman tämän kaltaista korkeaa luottamuksen tasoa yhteisön jäsenten kesken instituutiot eivät voisi olla olemassa. (Coleman 1988, 102–103.) Yliopiston rekrytointipolitiikkaa hän kuvasi seuraavalla tavalla:

"We have never had a (nationality) student before, so it's about time that we know like what goes on there, we need to have, and I had good grades, so like, I think that motivated them. So there was these initial idea of having somebody from a region they weren't used to having students from and then, well, researchers, like I think that also explains why they were so interested in having me --." (H5)

Eräs haastateltava kuvasi omaa motivaatiotaan hakeutua opiskelemaan yliopistoon ensisijaisesti oman sosiaalisen verkoston rakentamisena: Yliopistoon oli hakeuduttu opiskelemaan erityisesti sosiaalisista syistä. Yliopistolla opiskeleminen oli avannut mahdollisuuden rakentaa omia sosiaalisia verkostoja, jonka seurauksena ei tarvinnut olla riippuvainen ainoastaan puolison ystävistä. Akateeminen uravalinta oli toisin sanoen mahdollistanut oman elinpiirin rakentamisen, ja siten itsenäisemmän elämäntavan:

"And the academic choice was a bit more like, my own choice in the sense that well, I came and I got a position for the master's studies here--. So, for me at the time it was an opportunity to have my own life here without depending on my (spouse's) circles of friends and things like that, I could build my own thing." (H6)

Verkostojen luomisen ja ylläpitämisen merkitys voidaan nähdä keskeisenä akateemiselle työlle ominaisena piirteenä (Henkel 2005, 170). On myös hyvä huomioda, että kansainvälistymisen helppous on aina suorassa yhteydessä oppiaineen luonteeseen, joka liittyy esimerkiksi sen kulttuurisuhteeseen ja kielisidonnaisuuteen (Ackers 2008, 419). Aineistosta oli löydettävissä eroja yliopistokulttuuriin sopeutumisessa eri yksiköissä työskentelevien välillä. Tämä vahvistaa ajatusta siitä, että eri yksiköiden välisissä käytännöissä voi olla suuriakin eroja niin kansainvälistymisen kuin yhteishengenkin välillä. Usein ulkomaalaistaustaisten henkilöiden akateemiseen yhteisöön kiinnittymiseen ei ole panostettu tarpeeksi yksikön tai yliopiston tasolta. Yhteisöön kuulumisen haasteet korostuvat etenkin niissä yksiköissä, jotka eivät lähtökohtaisesti ole kansainvälisiä. (Raunio ym. 2010, 93.) Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan keskitytä eri yksiköiden välisiin eroihin tämän tarkemmin, vaan akateemista identiteettiä tarkastellaan yleisellä tasolla.

5.3 Taloudellinen pääoma ja rahoitus työn mahdollistajana

Taloudellisen pääoman merkitykseen keskittynyt akateemisen identiteetin kuvaus jäi aineistossa suhteellisen pieneksi muiden pääomien korostuessa. Kuitenkin taloudellisen pääoman tärkeys akateemisen uran mahdollistajana tiedostettiin selvästi. Rahoitushauissa onnistuminen nähdäänkin usein merkkinä menestyksestä (Ylijoki & Ursin, 2013). Taloudelliselle pääomalle tyypillistä puhetta sen vaikutuksesta koulutuksen hankkimiseen ei tullut suoranaisesti esiin, tosin yksi haastateltava mainitsi suomalaisen koulutuksen maksuttomuuden merkittäväksi Suomeen muuttamisen syyksi:

”I was looking for funding and I didn’t get the funding so I decided okay, I’m going, moving to Finland because education is at least free here --.” (H2)

Haastateltavat näkivät taloudellisen tuen merkityksen olevan erityisesti työn tekemisen mahdollistajana. Tämä vahventaa Ylijoen ja Ursinin (2013, 1142) tuloksia siitä, että palkasta ja työsopimuksista puhuminen koetaan akateemisessa kulttuurissa soveliaana vain silloin, kun niiden saaminen on uhattuna. Rahoitus koettiin merkityksellisenä osana työn tekemistä ja sen seurauksena tavoittelemisen arvoisena pääomana. Tämä puolestaan tukee ajatusta taloudellisen pääoman toimimisesta muiden pääoman lajien keräämisen mahdollistajana (Bourdieu 1986, 252). Opettajat selvästi tiedostivat rahoituksen saamisen määrittelevän pitkälle heidän tulevaisuuden työmahdollisuutensa, ja he kokivat rahoitushaussa onnistumisen yhtenä tavoitteena ja merkkinä omasta menestyksestä. Suomeen oltiin valmiita jäämään alkuperäistä suunnitelmaa pidemmäksi aikaa, jos vain rahoitus järjestyisi.

Myös yliopiston ulkopuolisten taloudellisten tukimuotojen tärkeyttä työn mahdollistajana korostettiin. Erityisen tärkeänä koettiin esimerkiksi isyys- ja opintotuen tuomat helpotukset opintojen ja maassa asumisen mahdollistamiseen. Tukien saamisen merkitystä voidaan selittää sillä, että osa haastateltavista oli tohtorivaiheen opiskelijoita tai aiemmin suorittanut maisteriopinnot Suomessa, toisin sanoen yliopisto ei maksanut kaikille opettajille palkkaa. Saadut tuet loivat myös tunnetta omasta erityisyydestä ja etuoikeutetusta asemasta:

”—(T)he financial support which is an amazing thing that, it’s a lucky thing but it is also amazing once you get what is like these grants and the salary, it doesn’t happen to everyone, so that makes even more, makes of me even more privileged in many ways.” (H5)

Aineistosta ei tullut esiin mainintoja, joiden mukaan taloudelliset motiivit olisivat olleet merkittäviä kansainväliselle uralle lähdössä – yksi haastateltava jopa kertoi tullessa Suomeen, vaikka tiesi, että toisessa maassa olisi paljon paremmat edellytykset rahoituksen saamiselle. Yleensä etenkin Keski- ja Lähi-Itään suuntautuneissa ulkomaan työkokemuksissa paremmalla taloudellisella toimeentulolla on ollut suuri merkitys kansainväliselle uralle lähtemiseen (Richardson & McKenna 2002, 782). Tämän voidaan nähdä tukevan ajatusta nimenomaan muiden kuin pääomien kuin ensisijaisuudesta akateemisen identiteetin muodostumiselle. Tästä huolimatta yliopistojen olisi hyvä muistaa, että kansainvälisen kilpailun lisääntyessä kilpailukykyisten palkkojen tarjoaminen voi toimia merkittävänä vetotekijänä maahan tulemisessa (ks. Myös Richardson & McKenna 2002, 782).

5.4 Symbolinen pääoma ja arvostuksen saaminen

Oman osaamisen hyödyntäminen ja arvostus

Oman arvon tiedostaminen näkyi aineistossa puheena niistä ominaisuuksista, mitä pystyy yliopistolle itse tarjoamaan. Suurin osa haastatelluista tuntui tiedostavan oman arvonsa ja merkityksensä yliopistolle. Arvostuksen saaminen sellaisilta tahoilta, joita itse arvostaa, on osaltaan luomassa pohjaa sekä itsetunnolle että itseluottamukselle (Niiniluoto 2014, 42). Osaaminen näkyi muun muassa puheena uusien tekniikoiden opettamisesta sekä uudenlaisen näkökulman tuomisena. Aloitetun työn loppuunvieminen koettiin niin motivoivana, että sen takia oltiin valmiita jäämään Suomeen alkuperäistä suunnitelmaa pidemmäksi aikaa. Oman osaamisen hyödyntäminen koettiin erittäin motivoivaksi sekä oman että muiden oppimisen kannalta:

”I had learned this method that they were developing in -- and I can bring that knowledge here in (city) but I felt that it was a really nice opportunity because this is the new here and I could both use it and maybe teach others how to use it, so I thought that was pretty cool.” (H8)

Useassa tapauksessa jo pelkkä työpaikan saaminen koettiin merkinä oman työn ja osaamisen arvostamisesta. Puhe omasta arvostuksesta tuli ilmi monesta eri haastattelusta. Kansainvälisen kokemuksen nähdäänkin tuottavan sekä symbolista pääomaa että arvostuksen tunnetta (Bauder ym. 2016, 1). Arvostusta oli koettu saavutettavan esimerkiksi työpaikan saamisen perusteella tai oman tutkimuskohteen valitsemisen mahdollisuutena. Toisaalta omaa tulevaisuutta yliopistolla suunniteltaessa tuli esiin myös strateginen ajattelu suhteessa siihen, millaista osaamista yliopisto voisi arvostaa:

*”(S)o I would just -- talk about things that I know they would appreciate if they had somebody talking about.-- I think this is a good thing that they expect from you what they think is best in you, and not like some thing that is pre-established by them.”
(H5)*

Vaikka aineistosta kävi ilmi myös yliopiston asettamien vaatimuksien kääntöpuoli, onnistuu edellinen sitaatti kuvaamaan hyvin odostusten kääntöpuolta, eli sitä, että yliopiston odotukset itseä kohtaan nähtiin realistisina ja jopa kannustavina. Omaa roolia kuvattiin myös yliopiston verkostojen laajentajana. Tämä näkyi muun muassa puheena kulttuurien välisenä siltana toimimisesta. Oma merkitys yliopistolle nähtiin nimenomaan suhteiden ylläpitäjänä ja mahdollistajana.

”--(T)hey think I’m a such a some valuable asset for – because to bridge to different like context from – and kind of make a bridge between (name of a country) and Finland – I’m kind of a some connecting point to like introduce like here in our (name of the city), yeah.” (H3)

Toiveet menestymisestä ja arvostuksen saamisesta näkyivät jo esimerkiksi kulttuurisen pääoman kuvauksessa esiin tulleessa merkityksellisen tutkimuksen tekemisessä. Myös aiempi tutkimus todentaa liikkuvuuden vaikutuksia akateemisen uran kannalta merkityksellisiin tekijöihin. Liikkuvuuden etuina nähdään esimerkiksi sosiaalisten verkostojen laajeneminen, henkilökohtaisen osaamisen kehittyminen sekä uuden tieteellisen tiedon jakaminen ja saaminen. (Raunio ym. 2010.)

Urakehitys

Kansainvälistymisen rooli suhteessa omaan urakehitykseen tiedostettiin kaikissa haastatteluissa. Kansainvälistymisellä ja liikkuvuudella koetaankin yleensä olevan merkittävä vaikutus yksilön vertikaaliselle urakehitykselle (Richardson & McKenna 2002; Bauder 2015). Tulevaisuuden haaveissa oli monilla sekä työpaikan saaminen, uusien tehtävien saaminen ja rahoitushauissa onnistuminen. Erityisesti uusien taitojen oppiminen ja kokemuksen saaminen nähtiin merkittäväksi urakehitystä edistäväksi tekijäksi. Mainintoja oli myös opetustyön merkityksestä suhteessa omaan urakehitykseen. Kova työn tekeminen liitettiin ajatukseen omasta menestymisestä, koska mahdollisuudet akateemisen työn tekemiseen ovat vähentyneet. Erityisesti ajatus tutkimuksen tekemisen merkityksestä suhteessa omaan urakehitykseen koettiin merkittävänä. Hyvien julkaisujen tekeminen ja työsuhteiden saaminen nähtiin merkittävänä akateemisena pääomana, jonka nähtiin toimivan menestyksen mittarina ja oman aseman varmistajana tieteellisellä pelikentällä:

"Well, for me personally, from my own work-related things, learning more techniques, getting good publications out because those are, that's the currency for future succes. I mean getting money, getting grants, getting positions." (H4)

Toive vertikaalisesta urakehityksestä oli vahvasti läsnä useammassa haastattelussa. Tulevaisuudessa haaveiltiin seuraavien askelien ottamisesta uralla ja uusien vastuualueiden saamisesta. Tätä ajatusta vahvistaa myös erään haastateltavan maininta siitä, että vakituisen viran saaminen oli ollut merkittävä saavutus hänen uralleen ennen lähestyvää eläköitymistä. Hän kuvasi vakituisen työn saamisen olleen viimeinen merkittävä virstanpylväs uralla, jonka jälkeen hänellä ei ollut enää suuria akateemisia tavoitteita:

"I don't think I've got any serious goals now, I've got a permanent job now that was the big, last big thing. And now I'm sort of quite content to so what I do. (H7)

Jo pelkän pidempiaikaisen työsuhteen luominen koettiin oman uran kannalta merkityksenä saavutuksena, johon oltiin tyytyväisiä:

"It is already an achievement that I have a job in an era of these short term contracts, -- In the future I am going to apply for a permanent position." (H1)

Viran tai vakituisen työsuhteen saaminen nähdään yleensä työn jatkuvuuden takaajana (Richardson & Zikic 2007, 167). Tämän lisäksi työpaikan saaminen nähtiin selkeänä merkinä omasta arvostuksesta ja merkityksellisyydestä. Kansainväliselle uralle lähteminen oli avannut laajemmat työmarkkinat, ja mahdollisti työpaikkojen hakemisen ympäri maailmaa. Osalla haastateltavista kansainvälistyminen oli ollut tarkemmin suunniteltua, kun taas toiset kuvasivat urakehityksensä ja työtehtäviin tarttumisen riippuneen enemmänkin sattumasta ja yhden asian johtamisesta toiseen.

5.5 Akateemisen identiteetin kuvaus uhkien valossa

Aineistosta löytyi akateemista identiteettiä tukevien pääomien lisäksi identiteetin muodostamista selkeästi uhkaavia tekijöitä. Saadut tulokset vahvistavat esimerkiksi Korhosen ja Törmän (2011) tuloksia siitä, että muun muassa akateemisen työn yksinäinen luonne ja uraan liittyvät epävarmuudet tuovat oman leimansa yliopiston opettajan ammatillisen identiteetin kehittymiseen. Uhkapuheessa oli löydettävissä kolme pääteemaa, jotka olivat työn epävarmuus, kulttuuriin sopeutuminen ja työn tekemiseen liittyvät ristiriidat. Tässä alaluvussa pyrin kuvaamaan esiin nousseita uhkia. Pohdin myös sitä, mistä koetut uhkat mahdollisesti johtuvat, ja millaisia

mahdollisia selviytymisstrategioita aineistosta on tulkittavissa. Kaikilla haastateltavilla yhtä lukuun ottamatta oli useita työhön liittyviä kielteisiä mainintoja. Yhtä poikkeavaa tapausta voidaan mahdollisesti selittää muun muassa sillä, että kyseinen henkilö oli asunut Suomessa jo vuosikymmeniä. Hän oli myöskin juuri saanut vakituisen viran, ja vaikutti sen vuoksi erittäin tyytyväiseltä omaan asemaansa, eikä hänellä ollut enää suuria ammatillisia tavoitteita, koska eläkkeelle jääminen oli edessä muutaman vuoden kuluttua.

Työn epävarmuus

Työn tulevaisuuteen liittyvään epävarmuuteen keskittyvä kuvaus tuli aineistosta esille erityisesti puheena epävakaina työmarkkinoista ja sen tuomasta epävarmuudesta oman työllisyyden suhteen, akateemisen maailman kilpailuna ja taloudellisen toimeentulon haasteina. Epävakaus ja epävarmuus nähdäänkin akateemiselle työlle ominaisina piirteinä (Barnett 2000). Eräs haastateltavista oli menettänyt oman työpaikkansa sen takia, että hänen puolisonsa oli saanut työpaikan Suomesta. Koska puoliso oli aiemmassa vaiheessa uhrannut oman uransa tukeakseen haastateltavan urakehitystä, koki henkilö, että nyt oli ollut hänen vuoronsa uhrautua. Työn epävarmuutta kuvattiin myös oman työnkuvan epäselvyytenä, jonka vuoksi oli jopa päätetty vaihtaa työpaikkaa:

"Actually I love (name of a city) but I will move and I think that one of the problems is that I don't know what I will do in (name of a city). I think it maybe it's I haven't searched for it but right now I don't have the information about of what is expected and what is the long-term plan of the university regarding my field of science, that's a bit obscure to me." (H6)

Tämä tukee Selmerin ja Lauringin (2011) tuloksia siitä, että työnkuvan selkeydellä on yhteys kansainvälisten yliopiston opettajien työn tekoon ja työtyytyväisyyteen liittyviin tekijöihin. Yksi henkilö kertoi kansainvälisen kokemuksen olleen este takaisin omaan kotimaahan palaamiselle. Opintojen aikana häntä oli kannustettu voimakkaasti yliopiston puolelta hankkimaan kansainvälistä työkokemusta, jonka jälkeen olisi mahdollista palata takaisin omaan yliopistoon. Kuitenkin kun hän jatko-opinnot ulkomailla tehtyään yritti palata takaisin kotimaahansa, hänet nähtiin epäpäteväksi työtehtäviin, koska hän ei enää yliopiston mukaan tuntenut paikallista tieteellistä kulttuuria. Tätä torjutuksi tulemistä hän kuvasi ilmaisulla *"(I)t was a -- kind of slap in the face to some extent."*

(H4). Haastateltava toi esiin ajatuksen siitä, kuinka yliopistot suosivat ensisijaisesti omasta yliopistostaan valmistuneita henkilöitä.

Kansainvälistymisen merkitys uralle on mahdollista nähdä kaksiteräisenä miekkana: Kansainvälistymiseen liittyy aina menestymisen mahdollisuuden lisäksi riski siitä, että menettää oman asemansa kotimaan tieteellisellä kentällä. Tätä perustellaan usein erityisesti sosiaalisen pääoman ja suhteiden menettämisellä. (Ackers 2008, 418.) Osa haastateltavista nosti esiin ajatuksen akateemisen maailman jatkuvasta kilpailusta, joka näkyy muun muassa tohtorin papereiden vaatimuksena. Useammassa tapauksessa Suomeen oli päädytty työskentelemään nimenomaan sattuman kautta:

"But I mean in general in science -- it's hard, there's huge competition on the post-doc level already, I mean it's only getting worse. So, ended up being in Finland." (H4)

Kansainvälistyminen liittyykin nykyään yhä enenevässä määrin juuri työ sopimusten umpeutumiseen liittyvään työpaikkojen välillä liikkumiseen (Ackers 2008, 416). Viimeisenä työn epävarmuuden kuvaajana tuli esiin taloudellisen toimeentulon ja rahoituksen hankkimisen haasteet. Esiin nostettiin myös yliopistojen pyrkimys jatkuviin säästöihin, joka näkyi muun muassa tarvittavien resurssien puutteena. Työn tekemisen jatkaminen Suomessa yhdistettiin vahvasti rahoituksen saamiseen. Kansainvälistyminen nähtiin jopa taloudellisesti kannattamattomana, ja jatkuva rahoituksen hakeminen koettiin raskaana.

"And economically speaking it didn't make any sense at all, actually pretty much on the contrary. My husband has always traveled with me, and it automatically means more financial challenges." (H1)

Suomeen tuleminen oli useammassa tapauksessa ollut riippuvainen joko rahoituksen tai työpaikan saamisesta. Tulevaisuuteen liittyvässä puheessa korostui työntekoon ja apurahojen saamiseen liittyvä epävarmuus, jonka seurauksena suurin osa haastateltavista ei tiennyt kuinka kauan aikoo pysyä Suomessa, ja minne päin maailmaa työkuviot seuraavaksi vievät. Rahoituksen hankkimiseen liittyvän työn jatkuvuuden uhan on todettu koskevan myös jo tuen saaneiden tutkijoiden työskentelyä, aiheuttaen muun muassa häiriöitä tutkimusryhmien työskentelyyn (Ackers 2008, 416).

Epävarmuus näyttää liittyvän erityisesti sellaisiin tilanteisiin, joissa viran saaminen ei ole mahdollista tai sitä ei ole vielä saavutettu (Richardson & Zikic 2007, 167). Yksi haastateltava oli

tullut Suomeen sen takia, että oli pelännyt muuten joutuvansa pitämään taukoa opinnoista. Rahoituksen saaminen mahdollistaa akateemisen työntekeymisen, ja se voidaan nähdä potentiaalisena uhkana sekä tutkimuksen yhteneväsyydelle että kontrollille (Henkel 2005, 172). Suomi ei myöskään aina ollut ensimmäinen tai ainoa vaihtoehto kansainvälisyyskokemuksen saamiseksi. Toisin sanoen sattumalla oli ollut useammassa tapauksessa vaikutus Suomeen muuttamiseen. Työn epävarmuus tuli esiin erityisesti puheena siitä, kuinka tulevaisuuden suunnitelmat ovat täysin avoinna, ja riippuvaisia siitä millaisia tilaisuuksia eteen sattuu tulemaan.

"--(B)ut it all depends on grands. So if I would get grants to continue I would like to (stay in Finland), yeah. But I don't, I haven't decided like long term. You know." (H8)

Epävarmuuden kuvauksissa esiin tullut ajatus työhön liitettävästä epävarmuudesta saattaa olla merkki epävarmuuden tunteen sisäistämisestä jo opiskelujen aikana. Tulevaisuuteen liitettävästä epävarmuudesta puhuttiin paljon, joka kertoo osaltaan tälle akateemiselle työlle ominaisen piirteen merkityksen sisäistämisestä. Aineistosta esiin tullut tulevaisuuteen ja työhön liittyvä epävarmuus voidaan nähdä esimerkkinä Breakwellin (1986) mainitsemasta *ennakoivan uudelleenjärjestämisen strategiasta*, joka tarkoittaa yksinkertaisesti tulevan uhan ennakkointia. Jos mahdollinen uhka on tiedossa hyvissä ajoin ennen toteutumistaan, on yksilön mahdollista alkaa muokkaamaan identiteettiään paremmin uhkaan sopeutuvaksi jo hyvissä ajoin ennen muutosta. Strategian toimiminen on mahdollista vain, jos uhkaavan aseman vaatimukset ovat tiedossa ajoissa ja nämä vaatimukset eivät ole haitallisia itsetunnolle. (Breakwell 1986, 93.) Ennakoivan uudelleenjärjestämisen strategian hyödyntäminen vaikuttaa mahdolliselta, sillä epävarmuutta kuvattiin suurimmaksi osaksi positiivisessa valossa, joten sen haitallinen vaikutus itsetunnon periaatteelle pysyi minimaalisena.

Työsuhteen jatkuvuuden epävarmuus näyttäytyy usein ongelmallisena ammatillisen identiteetin eheydelle (Korhonen & Törmä 2011, 174). Vaikuttaakin siltä, että työhön liittyvä epävarmuus on jouduttu hyväksymään osaksi omaa identiteettiä, jotta akateemisen työn tekeminen on mahdollista. Työttömyyden uhan voidaan nähdä vaikuttavan kaikkiin identiteettiperiaatteisiin, sillä työpaikan mukana häviää myös akateeminen identiteetti. Ajatus tulevasta työttömyyden mahdollisuudesta ja epävarmuudesta pakottaa vähentämään identiteetin jatkuvuuden periaatteelle annettua arvoa kansainväliselle uralle lähdön vuoksi, ja kääntämään epävarmuuden yhdeksi työn myönteiseksi puoleksi. Aineistosta onkin löydettävissä piirteitä *perustavanlaatuisen muutoksen tekemisen strategiasta*. Tämän strategian hyödyntäminen voisi selittää aineistossa esiin tullutta jatkuvan

epävarmuuden tunteen kanssa elämisen hyväksyntää. Breakwellin (1986) mukaan menetelmä voidaan ottaa käyttöön silloin, kun muut strategiat ovat epäonnistuneet, ja uhka kohtaa kaikkia identiteetin periaatteita. Jos uhkaava asema haastaa jatkuvuuden, erottautuvuuden ja itsetunnon periaatteita, saattaa henkilö uhrata yhden tai kaikki niistä ottaakseen identiteettiinsä uusia osia. Kun identiteetin muutos on tehty, uhka on ohitse. Uhka säilyy uhkaavana vain niin kauan kun identiteetinmuutosta vastustetaan. (Breakwell 1986, 96.)

Myös Breakwellin (1986) ajatus *myöntymisen strategiasta* voi osaltaan olla selittämässä sitä, minkä takia jatkuvan työhön liittyvän epävarmuuden kanssa ollaan valmiita selviytymään. Myöntymisen strategia näyttäytyy aineistossa samalla tavalla epävarmuuden hyväksymisenä kuin perustavanlaatuisen muutoksen tekeminen, mutta sopeutumista lähestytään eri näkökulmasta. Siinä missä perustavanlaatuisen muutoksen tekeminen pohjautuu kielteisenä koetun ominaisuuden kääntämiseen myönteiseksi, perustuu myöntyminen ajatukseen rooliin eläytymisestä, joka käytännössä tarkoittaa sitä, että yksilö hyväksyy uhkaavaan asemaan liittyvät sosiaaliset käytännöt. Näiden sosiaalisten stereotyyppien täytyttyä uhatussa asemassa oleva henkilö hyväksytään ryhmään helpommin. (Breakwell 1986, 121.) Tämä strategia tukee jo aiemmin esitettyä ajatusta epävarmuuden hyväksymisestä osaksi identiteettiä jo opintojen aikana.

Kulttuuriin sopeutumisen haasteet

Kulttuuriin sopeutumisen teemassa koetut uhkat koskivat sosiaalisen tuen puutetta, kielitaidottomuutta, sekä paikallisiin elinoloihin ja yliopiston kulttuuriin sopeutumista. Sosiaalisen tuen puute näkyi etenkin läheisten ystävien ja sukulaisten kaipaamisena. Vaikka yleisesti ottaen ystävyssuhteita oli onnistuttu solmimaan jonkin verran, oli erityistä kaipausta syvempien suhteiden luomiseen. Sosiaalisella taustalla, kuten iällä, sukupuolella ja etnisyydellä, onkin todettu olevan vaikutusta ystävyssuhteiden muodostumiseen työpaikoilla (Korhonen 2007, 35). Suomalaiset nähtiin usein sosiaalisesti eristäytyneinä, ja heihin koettiin olevan vaikeaa ottaa kontaktia. Suomalaista työtekotapaa kuvattiin hyvin yksilökeskeiseksi ja ryhmään kuuluminen koettiin haasteellisenä:

"The main thing was this with how people work to kept to them selves. After it was a bit difficult to get in you know, be a part of the group. I mean everyone was friendly and nice, it was not that, they were just focused on their own and I think that was my main struggle."
(H8)

Ulkopuolisuuden kokemukset ovatkin yleisiä kansainväliselle uralle lähdettäessä. Usein sopeutumisen vaikeuksia pyritään selittämään kulttuurien välisillä eroilla, mutta ne eivät yksinään riitä perustelemaan sopeutumishaasteita. (Richardson & McKenna 2002, 73–74.) Haastatelluista eniten sosiaalisen tuen puutetta kokivatkin sellaiset henkilöt, joiden kotimaan kulttuuri poikkesi eniten suomalaisesta kulttuurista. Kuitenkin sopeutumisvaikeuksia oli havaittavissa myös henkilöillä, joidenka kotimaankulttuuri oli suhteellisen lähellä suomalaista. Onkin hyvä tiedostaa, että kulttuurierot eivät aina selitä sopeutumisen hankaluuksia, vaan työkulttuuriin sopeutuminen saatetaan kokea haastavana jopa omassa kotimaassa (Skelton 2009, 36). Sosiaalisten suhteiden luomisen lisäksi läheisten perhesuhteiden puuttumisen koettiin hankaloittavan arkielämää, ja perheen tarjoamaa tukea olisi tarvittu esimerkiksi lastenhoidossa. Esiin tuli myös kaipaus luoda ystävyys-suhteita oman maan kansalaisten kanssa. Yliopiston henkilökuntaa ei nähty aina kovinkaan ystävällisenä, vaan epäystävälliset ihmiset koettiin ulkoisena haasteena, jonka kanssa oli vain opittava pärjäämään:

”--(A)lso deal with these external, umh, obstacles and people who are not so welcoming and things like that.” (H5)

Sosiaalisen tuen puutteen voidaan nähdä uhkaavan identiteetin jatkuvuuden periaatetta. Breakwellin (1986) mukaan *hiljaisuuden periaate* otetaan käyttöön silloin, kun uhka ei koske kaikkia identiteetin periaatteita. Tällöin uhatulle periaatteelle annetaan vähemmän arvoa kuin jäljellä oleville muille periaatteille. Käytännössä tämä voi näkyä esimerkiksi suurten elämänmuutosten yhteydessä, jolloin esimerkiksi juuri identiteetin jatkuvuus joudutaan syrjäyttämään, mutta sen tilalla itsetunto tai erottautuvuus vahvistuvat. Ihminen voi elää yhden periaatteen ollessa uhattuna, jos toiset periaatteet sitä vastoin vahvistuvat muutoksen myötä. (Breakwell 1986, 97–98.) Kansainvälinen uravalinta hankaloittaa sosiaalisten verkostojen ylläpitämistä, aiheuttaen siten uhan nimenomaan jatkuvuuden periaatteelle. Kuitenkin kansainvälisen uran seurauksena sekä erottautuvuuden että itsetunnon periaatteet vahvistuvat eri pääomanlajien keräämisen kautta, kuten jo edellisistä alaluvuista kävi ilmi. Vaikuttaa mahdolliselta, että kansainväliset yliopiston opettajat ovat valmiita uhraamaan sosiaalisten suhteiden persoonalliselle identiteetilleen tuoman jatkuvuuden voidakseen vahvistaa muita akateemiseen identiteettiin liittyviä identiteettiperiaatteita kansainvälistymisen avulla. Hiljaisuuden periaatteen käyttäminen vaikuttaakin aineiston perusteella yhdeltä potentiaaliselta selviytymisstrategialta.

Yliopiston kulttuuriin sopeutumisessa hankaluuksia tuotti vieraan maan opiskelu- ja työskentelykäytäntöihin tottuminen. Tämä näkyi muun muassa kokemuksena liian oppijakeskeisestä työympäristöstä ja opintojen itsenäisen valitsemisen mahdollisuuden rajoittamisena. Kaikkia sopeutumista vaativia asioita ei silti koettu automaattisesti kielteisessä valossa, vaan jotkut erot koettiin jopa huojentavina. Tällaisia asioita olivat esimerkiksi opettajan vajavaisuuden myöntäminen ja tutkimuksen tekemiseen liittyvä vapaus – kuitenkin suomalaiseseen akateemiseen kulttuuriin osallistuminen nähtiin hetkittäin haasteellisenä. Usein koetuista haasteista puhumista väritti sävy omasta erilaisuudesta ja siitä että on itse osasyylinen esimerkiksi ulkopuolisuuden tunteen syntymiseen:

"Well, I feeled my colleagues are very kind and but still I feel it's difficult to involve in the Finnish academic society. I don't know why, maybe because my own personality or otherwise I just feel that we are different like Finns." (H10)

Omia kielteisiä tunteita tai ajatuksia työtä tai ympäröivään kulttuuriin sopeutumista kohtaan kuvattiin joissakin tapauksissa omina henkilökohtaisina haasteina tai heikkouksina. Toisin sanoen omat sopeutumisen haasteet nähtiin nimenomaan omana rajallisuutena tai henkilökohtaisina haasteina, eikä niinkään ulkopuolisista tekijöistä riippuvina. Breakwellin (1986) mukaan juuri sellaiset henkilökohtaiset ominaisuudet, jotka tulkitaan haitallisiksi myönteisen minäkuvan saavuttamiseksi vahingoittavat itsetuntoa, ovat tulkittavissa uhkiksi (Breakwell 1986, 12–13). Joukkoon sopeutumisen lisäksi tällaista puhetta ilmeni muun muassa kielen oppimisen haasteissa. Yksi haastateltava koki suomenkielen osaamattomuutensa henkilökohtaisena työntekoa hidastavana rajoituksenaan:

"So I think if I intend to work here and I do --, I will need both to deal with my own limitation, like language limitation, like learning more and somehow try to teach in Finnish --." (H5)

Suurin osa haastateltavista nosti esiin kielitaidottomuuden tuomat vaikeudet työn tekemisessä. Sen koettiin muun muassa vaikeuttavan oman osaamisen täyttää hyödyntämistä ja opetustyön tekemisen mahdollisuuksien rajaamista. Suomenkielen osaamattomuuden koettiin myös vähentävän omia osallistumismahdollisuuksia esimerkiksi opetuksen saamisessa ja hallinnollisten tehtävien suorittamisessa. Eräs opettaja koki kielen merkittäväksi kritiikin saamisen välineeksi, ja siten hän näki oman kielitaidottomuutensa itsensä kehittämisen vaikeuttajana:

"--I don't feel for example students are as straight forward with their commenting and like their oppinions about whatever you taught in English as they are in Finnish. So I feel that I need to feel this thing of you know, people critizising you in their own language --."(H6)

Kielitaidon merkitys tuli esiin sellaisissa oppiaineissa, joita ei yleensä tulkita kansainvälisiksi. Kovia tieteitä, kuten luonnontieteitä edustavilla henkilöillä ei ollut mainintoja kielellisistä haasteista, vaan he kuvasivat kansainvälistymisen helppoutta nimenomaan oppiaineeseen luonnollisena osana kuuluvana asiana. Näiden oppiaineiden yleisenä työkielenä toimi englanti, joka mahdollisti työntekeksen missäpäin tahansa maaimaa

Työn tekemiseen liittyvät ristiriidat

Työn tekemiseen liittyvät ristiriidat nähtiin identiteettiä uhkaavien tekijöiden kolmantena kategoriana. Ajankäyttöön liittyviä haasteita kuvattiin akateemista työntekeä leimaaviksi ominaispiirteeksi. Sille tyypillistä oli muun muassa muihin kuin tutkimustyöhön liittyviin tehtäviin, kuten opetukseen ja hallinnollisiin tehtäviin keskittyminen. Erityisesti lisääntyvä byrokratia koettiin jopa ärsyttävänä akateemisen työn piirteenä.

"--(B)ureucracy is the major thing I think and now also I'm having to spend a fair amount of time trying to put data into what, like travel management system -- it's just a lot of timing, even in the front of computer, I have to spend so much time instead of doing the research. I think that's very annoying." (H6)

Yksi haastateltava koki erityisesti, että yliopisto oli toiminut hänen asiantuntijuuden kehittämisen esteenä, joka näkyi hänen mukaansa muun muassa ohjaajan asettamina vaatimuksina ja opiskelumahdollisuuksien rajaamisena. Turhautuminen yliopiston asettamiin rajoituksiin on ymmärrettävää, sillä tutkijat voivat pärjätä työssään vain silloin, kun heillä on aikaa perehtyä omaa mielenkiintoa vastaaviin tutkimuskohteisiin (Niiniluoto 2014, 41). Puheesta nousi vahvasti esiin se, että hän ei kokenut saavansa arvostusta yliopiston taholta, ja hänellä oli jatkuva tunne siitä, että hänen akateemista itsemääräämisoikeuttaan pyrittiin rajoittamaan:

"I had one goal, like when I came here and then in my first year I had a one idea that, okay, I'm going to do this thing and then because of the university constraint, that I can not focus on that topic."(H2)

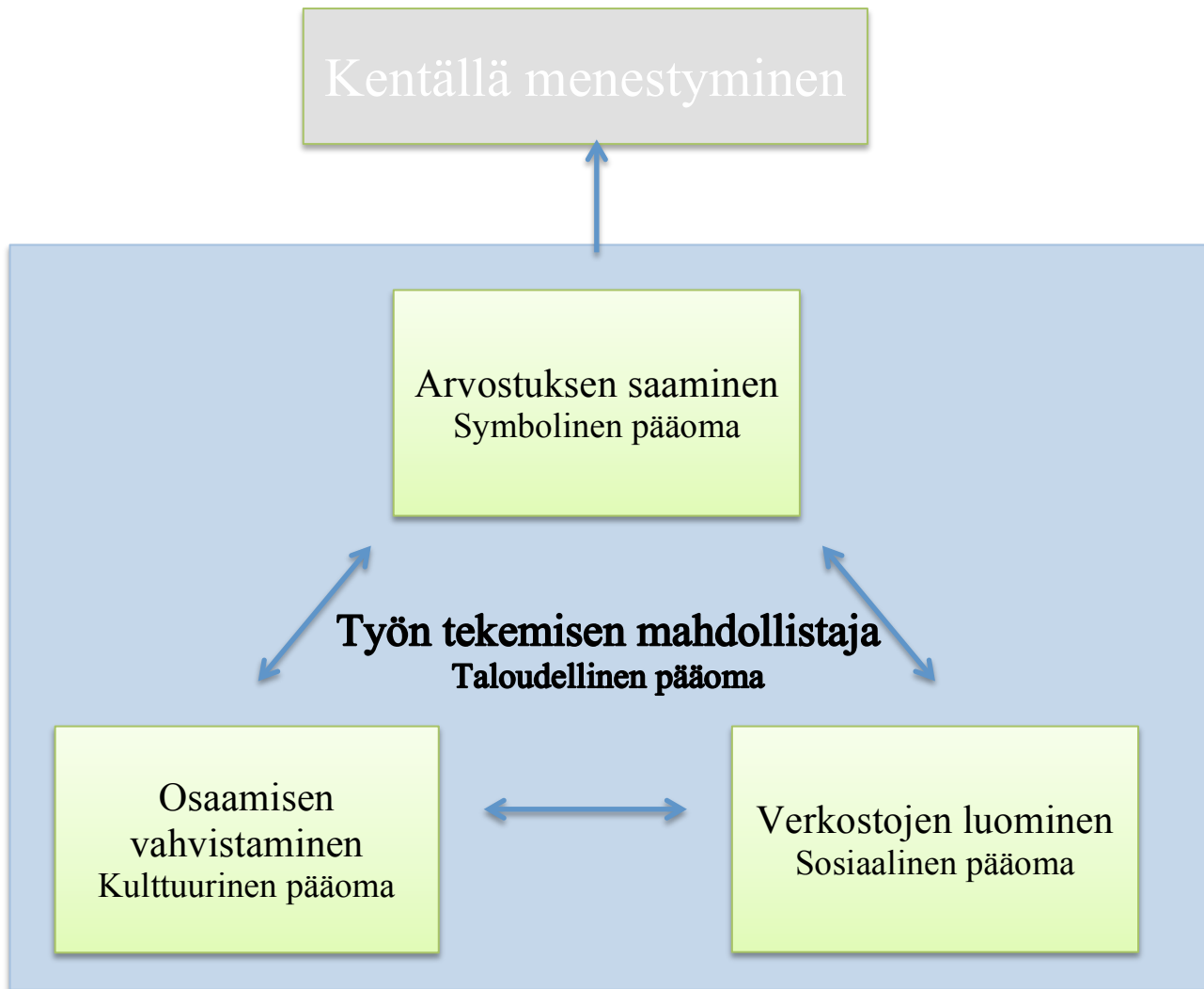
Opettajan kuvaus vahvistaa akateemisen autonomian merkitystä sekä työn tekemiselle että identiteetin muodostumiselle, joka tässä kuvauksessa näkyi nimenomaan tutkimusaiheen valinnan rajoittamisena (Henkel 2005, 172). Akateemisen itsemääräämisoikeuden merkitys tuli ilmi jo aiemmassa kulttuurisen pääoman kuvauksessa; Autonomian kyseenalaistuminen voidaan tulkita akateemista identiteettiä uhkaavaksi tekijäksi.

5.6 Yhteenveto

Analyysin perusteella kansainvälistä akateemista identiteettiä on mahdollista kuvata pelikenttäteorialle tyypillisten pääomien ja identiteettiä kohtaavien uhkien avulla. Kaikkien pääomien perimmäisenä tarkoituksena on parantaa yksilön asemaa akateemisella pelikentällä, ja siten varmistaa oma kentällä menestyminen. Uran edetessä kertynyttä kulttuurista, sosiaalista ja taloudellista pääomaa pyritään muuttamaan symboliseksi pääomaksi, eli tässä tutkimuksessa arvostuksen saamiseksi. Taloudellinen pääoma nousi esiin pääasiallisesti työn ja opiskelun mahdollistajana. Kentällä selviävät parhaiten ne, jotka onnistuvat keräämään eniten symbolista pääomaa. Tässä aineistossa symbolisen pääoman ominaisuuksina nähtiin erityisesti oman osaamisen hyödyntäminen ja arvostuksen saaminen muiden tieteen tekijöiden keskuudessa. Kansainvälistymisen rooli näyttäytyi pääasiallisesti akateemisen työn tekemisen mahdollistajana erityisesti työn jatkuvuuden näkökulmasta. Tämän lisäksi se nähtiin myös erottautuvuuden identiteettiperiaatteen vahventajana, joka ilmeni ajatuksena kansainvälisen uravalinnan tuomista mahdollisuuksista parantaa omaa asemaa tieteen pelikentällä eri pääomien vahvistamisen kautta.

Uhkien tarkemmasta tarkastelusta nousi esiin muutamia mahdollisia selviytymisstrategioiksi tulkittavissa olevia toimintamuotoja, jotka voivat osaltaan olla selittämässä akateemiseen työhön liittyvän epävarmuuden kanssa elämään pystymistä. Tästä aineistosta esiin nousseet uhkat liittyivät pääasiallisesti kulttuuriin sopeutumiseen sekä epävarmuuden kanssa elämiseen. Potentiaalisia uhantunteen poistamiseksi tulkittavissa olevia selviytymisstrategioita olivat ennakoiva uudelleenjärjestäminen, hiljaisuuden periaate, perustavanlaatuisen muutoksen tekeminen ja myöntäminen. Tutkimuksen perusteella on kuitenkin mahdotonta todentaa täysin varmasti selviytymisstrategioita, ja niiden esittelemisen tarkoituksena onkin lähinnä tuoda esiin ajatus niiden olemassaolon mahdollisuudesta. Tarkastelin analyysissäni ainoastaan kielteisistä maininnoista esiin tulleita strategioita: Kuitenkin, koska selviytymisstrategioiden käyttö perustuu nimenomaan uhan tunteen poistamiseen, on hyvin todennäköistä, että myös myönteisistä maininnoista olisi löydettävissä strategioiksi tulkittavissa olevia toimintamalleja. On hyvin todennäköistä, että tässä

tutkimuksessa esiin tulleet strategiat eivät ole ainoita mahdollisia selviytymistrategioita, vaan myös muiden strategioiden käyttö on mahdollista.

Kuva 1 Akateemisen identiteetin muotoutuminen pääomien avulla

6 POHDINTA

Tässä luvussa esittelen analyysin pohjalta tekemiäni johtopäätöksiä. Pohdinnan aluksi esittelen tämän ja aiemman tutkimuksen perusteella muodostunutta kuvaa kansainvälistymisen merkityksestä korkeakouluille. Keskityn erityisesti tarkastelemaan kysymystä kansainvälistymisen roolista akateemisen identiteetin muodostumisessa: Pyrin pohtimaan monipuolisesti kansainvälistymisen vaikutuksia akateemiselle identiteetille keskeisille pääomille ja identiteettiperiaatteille. Tämän jälkeen keskityn siihen, millaisia perusteluita akateemisen identiteetin uhanalaisuutta kohtaan on aineiston perusteella löydettävissä. Pyrin vertaamaan saamiani tutkimustuloksia mahdollisimman kattavasti erityisesti akateemiseen identiteettiin liittyviin uhkatekijöihin, sekä niihin asioihin, jotka puolestaan ovat vahvistamassa syntyvää epävarmuuden tunnetta. Lopuksi esittelen tämän tutkimuksen pohjalta mielekkäiltä tuntuvia jatkotutkimusehdotuksia.

6.1 Kansainvälistymisen merkitys akateemiselle identiteetille ja korkeakoulutukselle

Kansainvälisyys on tullut yliopistoihin jäädäkseen, ja on asianmukaista puhua globaalista yliopistosta (Barnett 2005, 142). Kansainvälinen akateeminen identiteetti näyttäytyy tässä tutkimuksessa ristiriitaisessa valossa. Työhön liitettiin paljon tavoittelemisen arvoisia ja merkitykselliseksi koettujen pääomien keräämistä ja saavuttamista; Kuitenkin samanaikaisesti työn kuvauksissa tuli esille jatkuva tulevaisuuteen liittyvä epävarmuus, joka ilmeni etenkin työn tekemisen mahdollisuuksiin liittyvänä epätietoisuutena. Akateemisen toivon käsite näkyi aineisossa nimenomaan positiivisena suhtautumien tulevaisuuteen liittyvään työllisyyteen ja monipuolisiin työllisuusmahdollisuuksiin. Silti haastateltujen kertomuksissa tuli samanaikaisesti esiin kuvauksia työhön liitettävistä menetyksen pelosta ja epävarmuudesta. Pääasiallisesti uhantunteiden kokeminen oli tulkittavissa kauaiseksi, johtuen juuri positiivisten mainintojen runsaasta määrästä. (vrt. Churchman & King 2009; Ylijoki & Ursin 2015).

Paradoksaalinen suhde työhön onkin tyypillistä akateemisten identiteettien kehittymiselle: Omaa työtä kuvataan sekä menetyksenä että menestyksenä, ja identiteetin kuvaukseen sisältyy yleensä aina samanaikaisesti sekä pelko häviämisestä että toivo voittamisesta (Ylijoki & Ursin 2013, 1147). Työntekoon liittyvä epävarmuus vaikuttaa olevan akateemiselle työnteolle tyypillinen piirre, oli kyse sitten kansainvälisesti kontekstista tai ei (ks. esim. Raunio ym. 2010; Ylijoki & Ursin 2013; Richardson & McKenna 2002; Barnett 2000). Saadut tulokset vahvistavat aiempaa näkemystä siitä, että kansainvälistymisellä nähdään olevan selkeitä yhteyksiä ajatukseen paremmasta urakehityksestä, joten on perusteltua väittää että kansainvälistyminen nähdään merkittävänä omaa asemaa parantavana tekijänä akateemisella pelikentällä.

Saadut tulokset myös kyseenalaistavat aiemman tutkimustiedon siitä, että ulkomaalaistaustaisten työllistyminen akatemian parissa olisi huomattavasti kantasuomalaisia hankalampaa (ks. Raunio ym. 2010). Aineistossa tuli esiin erään haastateltavan näkemys siitä, että oma etninen tausta oli vahvasti edesauttanut omaa työllistymistä Suomessa. Suuri osa haastatelluista tiedosti myös hyvin yliopistolle tuomansa lisäarvon, joka näkyi muun muassa omina tietoina, taitoina ja kansainvälisinä suhteina, joita yliopiston nähtiin tarvitsevan ja haluavan. Oman arvon tiedostamisen voidaan myös osaltaan nähdä vahvistavan ajatusta etnisyyden tuomista eduista suhteessa työn saatiin – omaa merkitystä yliopistolle kuvattiin muun muassa kulttuurien välisen sillan luoja.

Haastateltujen henkilöiden puheesta kävi selkeästi ilmi, että he ovat valmiita jättämään Suomen, jos mielenkiintoisia työtarjouksia muualta tulee vastaan. Tulevaisuuteen liittyvästä puheesta ei useimpien kohdalla käynyt varsinaisesti ilmi, että aikomuksena oli jäädä asumaan Suomeen lopullisesti, vaan kaikki vaihtoehdot nähtiin mahdollisina. Ackers (2008) toteaa, että nimenomaan uramahdollisuuksien puute pakottaa liikkuvuuteen. Työpaikkojen vähyys, elannon hankkiminen ja muu akateemiseen työhön liittyvä epävarmuus ovat akateemista uraa tavoittelevien henkilöiden suurimpia huolenaiheita. (Ackers 2008, 415.) Vaikuttaakin siltä, että kansainväliset yliopiston opettajat ovat omaksuneet jatkuvan epävarmuuden kanssa elämisen osaksi identiteettiään. Yhtenä suomalaisten yliopistojen haasteena ulkomaalaisten työntekijöiden rekrytoinnissa on selkeän akateemisen urapolun puute. Myös avautuvien työtehtävien määrä suhteessa hakijoihin on todella pieni, mikä saattaa paljastua esimerkiksi tohtoriopiskelijoille usein vasta uravalinnan jälkeen. Tarjolla olevat työtehtävät ovat monesti projektiluontoisia ja sirpaleisesta rahoituksesta riippuvaisia. (Raunio ym. 2010, 95.)

Akateemisen urapolun lisäksi suomalaisen korkeakoulukulttuuriin sopeutumisessa koetaan usein sosiaalisen pääoman sulkeutuneisuutta eli vaikeutta sopeutua ympäröivään sosiaaliseen kulttuuriin. Tämä ilmeni aineistossa työhön liitetyn yksinäisyyden kuvauksina sekä suomalaisten ystävien saamisen hankaluutena. Toisaalta jotkut haastateltavat toivat esiin myös suomalaisten ystävien avoimuuden ja ystävyys-suhteiden luomisen helppouden. Myös yksilön ulkoisiin ominaisuuksiin (kuten etnisyyteen ja kulttuuriin) liittyvien piirteiden, ja joissain tapauksessa myös kielitaidottomuuden koetaan vaikuttavan arjessa selviämiseen. Muutamassa tapauksessa kielitaidottomuuden oli koettu toimivan itsensä kehittämisen esteenä. Vaikka kielitaito ei ole useissa tutkimukseen ja opetukseen liittyvissä tehtävissä välttämätöntä, saatetaan kielitaidottomuutta kuitenkin joskus käyttää joko tiedostamatta tai tiedostetusti rekrytointipäätöksen perusteena. (Raunio ym. 2010, 93.)

Kukaan haastateltavista ei sanonut suoraan Suomeen tulon johtuvan täällä tehdystä laadukkaasta tutkimuksesta. Useampia mainintoja oli kuitenkin oman arvostuksen tunteen merkityksestä suhteessa vastaanotettuun työhön. Toisin sanoen oman osaamisen tunnistaminen ja hyödyntäminen olivat merkityksellisessä roolissa akateemisen identiteetin kuvauksessa. Suomalaisen koulutusjärjestelmän kansainvälisellä maineella oli myös useammassa tapauksessa ollut merkitys työpaikan vastaanottamisessa – kiinnostus koulutusta kohtaan johtui joko halusta varmistaa omien lapsien korkeatasoinen koulutus tai omasta akateemisesta mielenkiinnosta suomalaista koulutusjärjestelmää kohtaan. Kuitenkaan erityisiä mainintoja suomalaisen korkeakoulutuksen laadukkuudesta ei ollut lainkaan (ks. Opetusministeriö 2009).

Vaikuttaakin siltä, että kohdemaalla ei ole suurta merkitystä työteon suhteen silloin jos se vastaa työntekijän asettamiin muihin vaatimuksiin. Tässä aineistossa tärkeimpiä tekijöitä työpaikan vastaanottamisessa olivat työpaikan saaminen itsessään ja sen mahdollistama itsensä toteuttamisen mahdollisuus sekä akateemisella että henkilökohtaisella tasolla. Kansainvälistymisellä koettiin olevan myös tietynlainen itseisarvo sekä yliopistolle että omalle urakehitykselle (ks. esim. Bauder ym. 2016; Richardson & McKenna 2002; 2003). Tämän tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että akateeminen kansainvälinen liikkuvuus liittyy pitkälti kahden tarpeen kohtaamiseen: opettajan omaan henkilökohtaiseen tarpeeseen saada työpaikka tai kokemusta kansainvälisyydestä ja yliopiston tarpeeseen saada juuri sellaista osaamista mitä kyseisellä henkilöllä on tarjottavana. Tämä huomio tukee Colemanin (1988, 102–103) näkemystä korkean vastavuoroisen luottamussuhteen merkityksestä sosiaaliselle identiteetille. Yliopiston opettaja saa työpaikan, joka

mahdollistaa hänen akateemisen identiteetin toteuttamisen ja vastavuoroisesti yliopisto voi hyödyntää kyseisen henkilön osaamista omien intressiensä edistämiseksi.

Suomeen tulon kannustimina toimineet tekijät ovat yhteneviä aiempien tutkimusten kanssa. Aineistosta esiin tulleet syyt Suomeen tulemiselle todentavat aiempaa tutkimusta Suomeen tulevien tohtoriopiskelijoiden ja tutkijoiden päämotiiveista. Tärkeimmät motiivit liittyvät urakehitykseen sekä ympäröivän tutkimusympäristön korkeaan laatuun. (Raunio ym. 2010, 5–6.) Tässä tutkimuksessa motiivit tulivat esiin muun muassa ammatillisten mahdollisuuksien tarjoamisena, elämäntyyliin liittyvinä tekijöinä, sekä yhteistyösuhteisiin ja liikkuvuuteen liittyvinä käytäntöinä. Tämä tukee tutkimuksen tulosta siitä, että symbolisen pääoman, eli arvostuksen saamisen tavoittelu urakehityksen avulla, nähdään kansainväliselle akateemiselle identiteetille merkittävimmäksi tekijäksi. Kansainvälistymisen nähtiin lisäävän henkilökohtaista symbolisen pääoman määrää, joka nähtiin juuri urakehityksen vauhdittajana ja arvostuksen saamisena. Kansainvälistymisen nähdäänkin toimivan eri pääoman lajien hankkimisen mahdollistajana (Bauder 2015). Seuraavaksi tärkeimmät motiivit liittyivät pääasiallisesti itsensä kehittämisen ja itsensä toteuttamisen teemoihin, jotka ovat läheisessä yhteydessä kulttuuriseen pääomaan. Tällaisia motiiveja olivat edellä mainittujen lisäksi muun muassa kokemuksen saaminen ulkomailla asumisesta, suomalainen puoliso, kielen oppiminen ja vaikeudet kotimaassa (Raunio ym. 2010, 5–6).

Pohtimisen arvoista on myös se, kuinka paljon yliopistoja kohtaan asetetut ulkoiset vaatimukset kansainvälistymisen tarpeesta ja välttämättömyydestä vaikuttavat rekrytointitilanteissa. Onkin mahdollista, että kasvava kansainvälistymispaine rohkaisee korkeakouluja rekrytoimaan ulkomailta vain näyttääkseen hyvältä muiden silmissä (Ackers 2008, 420). Myös korkeakoulujen kansainvälistymisstrategiassa tuodaan esiin tarve sellaisten rekrytointikäytäntöjen luomisesta, jotka tukevat ulkomaalaisten tuloa suomalaisiin yliopistoihin (Opetusministeriö 2006, 36). Jos rekrytointitilanteessa keskitytään ensisijaisesti siihen, että yksiköissä ja erilaisissa tutkimusryhmissä on mahdollisimman paljon eri kansallisuuksia, saattaa palkattujen henkilöiden todellinen osaaminen jäädä jossain tapauksissa pienemmälle huomiolle. Kysymys etnisyyden vaikutuksesta onkin herättänyt kohua esimerkiksi Aalto-yliopiston keväällä 2016 suorittamasta elokuvaohjaajan professorin valinnasta. Virkaa tavoitteli haun viimeisessä vaiheessa neljä henkilöä, joista kolme oli suomalaisia. Kun virkaan valittiin ulkomaalainen, alkoi keskustelu siitä, mitkä olivat valinnan keskeisimmät perusteet. Vaikka Aalto-yliopiston mukaan rekrytointitilanteessa on toimittu tasavertaisesti, tukee tämä silti ainakin osittain mahdollisuutta kansainvälistymisen itseisarvoon ja sitä kautta tulevaan ulkomaisten tieteentekijöiden suosimiseen työnhauissa. (YLE 2016.)

Kansainväliselle uralle lähteminen voidaan nähdä rohkeana liikkeenä (Bourdieu & Wacquant 1995, 126), mutta tulosten valossa ei ole mahdollista todentaa tarkasti sitä, millä tätä rohkeaa liikettä voidaan perustella. Saattaa olla, että juuri epävarmuus tulevaisuudesta mahdollistaa rohkean liikkeen tekemisen, jos taustalla vaikuttaa ajatus siitä, ettei ole mitään menetettävää. Liikuvuutta onkin perusteltu usein juuri uramahdollisuuksien puuttella, eli toisin sanoen kansainvälisyys nähdään usein pakotettuna (Ackers 2008, 415). Toisaalta voi myös olla, että usko kansainvälistymiseen on niin vahva, että sen tuomaan oman aseman parantamiseen kentällä uskotaan lähes täydellisesti. Organisaatiokulttuurilla onkin todettu olevan keskeinen rooli sekä jäsentensä identiteetin muokkauksessa että identiteetin kokemissa uhkissa (Ravasi & Schultz 2006, 455). Uskoa kansainvälistymiseen voidaan myös mahdollisesti perustella akteemisen toivon käsitteellä. Akateeminen toivo liittyy läheisesti uskoon omien tavoitteiden saavuttamisesta kentän sisällä, joka puolestaan syntyy kentällä korkeammassa asemassa olevien kyvyssä luoda uskoa kentällä menestymiseen (Bordieu 1988, 89). Tämän perusteella voidaan todeta, että kansainvälistymisen merkitys on omaksuttu osaksi identiteettiä aiemman yliopistouran aikana juuri organisaatiokulttuurin vaikutuksesta. Myös yliopistolla korkeammassa asemassa olevien puhe kansainvälistymisen vaikutuksista urakehitykseen voidaan nähdä luovan akateemista toivoa.

Kansainvälistymisen merkitys yliopistoille on merkittävä sekä maineen että rahoituksen saannin takia, jonka vuoksi kansainvälisiä opettajia halutaan rekrytoida koko ajan enemmän. Kansainväliset opettajat ja tutkijat työskentelevät kuitenkin usein määräaikaisten työ sopimuksilla tai ulkopuolisen rahoituksen varassa, jonka seurauksena työn jatkosta on harvoin täyttä varmuutta. Haastateltavien puheesta esiin nouseva epävarmuus oman uran tulevaisuudesta panee miettimään kansainväliselle akateemiselle työlle ominaisen epävarmuuden perimmäistä syytä. Jos kansainvälinen liikkuvuus ja verkostojen luominen nähdään korkeakouluille niin keskeisessä roolissa kuin yleensä annetaan ymmärtää, voidaan miettiä sitä, palveleeko kansainvälisen henkilökunnan työsuhteiden lyhytaikaisuus loppujen lopuksi parhaiten korkeakoulujen omia intressejä? Kansainväliset opettajat ja tutkijat luovat korkeakouluille arvokkaita verkostoja, joten voi olla että heidän Suomeen jäämisensä pidemmäksi aikaa hidastaisi verkostojen kasvua eikä edistäisi kansainvälistä yhteistyötä niin hyvin kuin sen jälkeen, kun opettaja on jatkanut matkaansa Suomesta eteenpäin.

6.2 Keskeiset pääomat ja identiteettiperiaatteet

Tässä tutkimuksessa Breakwellin (1986) mainitsevat identiteetin muodostumista tukevat periaatteet ovat löydettävissä Bourdieun (1986) pelikenttäteoriaan liitetystä pääoman muodoista. Tulokset vahvistavat Bourdieun ajatusta siitä, että kentällä arvostettujen pääomien keräämisen nähdään määrittävän omaa asemaa kentällä (Roos 1987, 11). Kansainvälistymisen avulla saavutetut pääomat vahvistavat sekä erottautuvuuden että itsetunnon periaatteita, jatkuvuuden periaatteen saadessa useampia ulottuvuuksia. Sekä kulttuurisen, symbolisen että taloudellisen pääoman avulla pyritään vahvistamaan erityisesti erottautuvuuden ja itsetunnon periaatteita, joka ilmeni muun muassa uusien taitojen ja tietojen hankkimisena sekä arvostuksen saamisena. Vaikka akateemisen maailman tarjoamat mahdollisuudet ammatilliselle kehitymiselle nähdään usein rajallisina (Korhonen 2007, 25), näyttää tutkimustulosten valossa siltä, että kansainvälistymisen rooli nähdään nimenomaan oman uran ja osaamisen vahvistajana.

Vaikka myös muut pääomat tukevat erottautuvuuden periaatetta, tapahtuu erottautumisen identiteettiperiaatteen vahvistuminen erityisesti symbolisen pääoman keräämisellä, eli arvostuksen saamisen avulla. Muut pääomat toimivat symbolisen pääoman keräämisen mahdollistajina. Symbolisen pääoman avulla on mahdollista erottautua muista, ja se antaa merkityksen myös muille pääomanlajeille (Olkinuora & Mäkinen 1999, 13; Siisiäinen 2005, 91–92). Erottautuvuuden periaatteen nähdäänkin luovan identiteetille merkityksen (Vignoles, Chryssochouu & Breakwell 2002, 203.) Vaikuttaakin siltä, että tieteen pelikentällä selviytymisen ja menestymisen koetaan tapahtuvan nimenomaan erottautuvuuden periaatteen kautta. Myös aiempi tutkimus vahvistaa organisaatiokulttuurin vaikutuksia erottautuvuuden ja jatkuvuuden identiteettiperiaatteiden säilyttäjinä (Ravasi & Schultz 2006, 455).

Pyrkimys identiteetin jatkuvuuteen näkyy aineistossa puheena sosiaalisten suhteiden merkityksestä ja työn tekemisen jatkuvuuden mahdollistumisesta. Työpaikan säilyttämisen eteen ollaan valmiita uhraamaan aiemmat sosiaaliset suhteet ja perheenjäsenten tuoma apu esimerkiksi lastenhoidossa. Jatkuvuuden periaatteesta oltiin selkeästi oltu valmiita luopumaan kansainvälisen uravalinnan edessä. Onkin mahdollista, että kansainvälistymisen nähdään vahvistavan jatkuvuuden periaatetta suhteessa työn jatkuvuuteen, sosiaalisten suhteiden tuoman jatkuvuuden kärsiessä. Toisin sanoen kansainvälisyys koetaan uhkana lähinnä persoonallisen identiteetin jatkuvuudelle, kun sen samanaikaisesti koetaan mahdollistavan akateemisen identiteetin jatkuvuutta.

Sosiaalinen muutos voi aiheuttaa nopean muutoksen identiteetissä ja esimerkiksi oman aseman paraneminen ryhmän sisällä voi muuttua itsetuntoa uhkaavan asian sijaan sitä vahvistavaksi tekijäksi. (Bardi ym. 2014, 178.) Sosiaalinen muutos näyttäytyy aineistossa ensisijaisesti kansainvälisen uravalinnan tuomien muutoksien kautta. Tulosten perusteella näyttää mahdolliselta, että vaikka opettajien sosiaalisissa rakenteissa tapahtuu muutoksia kansainvälistymisen myötä, on akateemisen identiteetin täydellinen muuttaminen silti tarpeetonta (Billiot 2010, 712–713). Kansainvälisille työmarkkinoilla osallistuminen vaikuttaa erityisesti sosiaalisiin suhteisiin, mutta samanaikaisesti se vahvistaa identiteetin muita osa-alueita, eli on perusteltua vain osittaisesta identiteetin muutoksesta. Vaikuttaa siltä, että kansainvälisen uravalinnan avulla pyritään kääntämään työlle leimallinen epävarmuus vahvuudeksi, joka ilmenee esimerkiksi akateemisen identiteetin autonomisen aseman korostamisena. Tämä voisi myös osaltaan olla selittämässä työn kuvaan liitettyjen myönteisten kuvausten runsautta. Breakwellin (1986, 41) mukaan mitä suurempaa identiteetin muokkausta sosiaalinen muutos vaatii, sitä kauempana muutosta täytyy työstää.

Tulokset todentavat kansainvälisen liikkuvuuden vaikutuksia sekä kulttuurisen että sosiaalisen pääoman keräämiseen (Ackers 2008, 415). Kansainvälistymisen erityispiirteinä nähtiin etenkin sen sosiaalista pääomaa vahvistava vaikutus, joka ilmeni etenkin verkostojen laajentumisena. Toisaalta kansainvälistyminen oli avannut laajemmat työmarkkinat, jolloin oman osaamisen hyödyntäminen ja itsen toteuttaminen olivat helpottuneet. Kansainvälistymisen rooli akateemisen identiteetin muodostumisessa näyttäytyi aineistossa ensisijaisesti positiivisessa roolissa. Kansainvälinen liikkuvuus voidaankin nähdä uraan liittyvänä strategisena valintana (Bauder ym. 2016, 2). Se tuo yksilölle lisää arvostuksen tunnetta ja erottautuvuutta kovan kilpailun keskellä, ja kansainvälistymisen koetaan parantavan omaa asemaa kentällä luomalla lisää symbolista, kulttuurista ja sosiaalista pääomaa.

6.3 Akateeminen identiteetti uhattuna?

Mikä sitten saa kansainväliset yliopiston opettajat sietämään jatkuvaa työhön liittyvää epävarmuutta ja vaatimuksia? Kaikista haastatteluista tuli esiin intohimoinen suhtautuminen työhön, jonka eteen oltiin valmiita tekemään uhrauksia. Aineistossa oli löydettävissä suhteellisen vähän kielteisiä työn tekemiseen tai kansainväliseen uravalintaan liittyviä ilmauksia verrattuna myönteisiin mainintoihin. Tämä aiheuttaa kysymyksen siitä, mistä negatiivisten kuvausten vähyys mahdollisesti johtuu. Kaikki haastateltavat olivat selkeästi omaksuneet kansainvälistymisen merkityksen työn jatkuvuuden mahdollistajana osaksi akateemista identiteettiään. Erilasiin ryhmiin kuulumisen

seurauksena pyritäänkin usein tiedostamaan jokaisen ryhmän tuoma erityisyys ja vahvuudet. Vahvuuksien ja erityisyyden tiedostamisen avulla neuvotellaan siitä, kuinka eri ryhmien väliset piirteet onnistuvat täydentämään toisiaan ja siten kuvaamaan itseä toivotulla tavalla. Toisaalta on myös mahdollista, että yksilöt keskittyvät sellaisiin piirteisiin, joita he haluavat korostaa itsestään ja esitellä muille. (Amiot & Jaspal 2014, 170.)

Positiivisen minäkuvan muodostumista tukevaan tietoon keskittyminen on ihmisille ominainen tapa, jolla pyritään luomaan keskivertoa parempi kuvan ryhmästä, johon kuulutaan. Kielteinen puhe liitetään puolestaan matalaan itsetuntoon, joka saattaa johtaa aiheuttaa uhkia itsetunnolle, jonka seurauksena käyttöönsä saatetaan ottaa selviytymisstrategioita. (Vignoles ym. 2002.) Aineiston perusteella näyttää mahdolliselta, että opettajat halusivat tietoisesti korostaa esimerkiksi työhön liittyvää valinnan vapautta sen vastinparina nähtävän epätietoisuuden sijaan. Tämän voidaan nähdä ainakin osittain selittävän sitä, minkä takia työhön liittyviä kielteisiä mainintoja esiintyi huomattavasti positiivisia vähemmän. Myönteisellä omaan työhön ja tulevaisuuteen liittyvällä puheella on mahdollista tukea sekä itsetunnon että erottautuvuuden periaatteita.

Sekä tästä aineistosta että aiemmasta tutkimuksesta nousee erittäin vahvasti esiin ajatus akateemiseen työhön liitetystä epävarmuudesta, jota Barnett (2000, 142) kutsuu epävarmuuden periaatteeksi. Yliopisto onkin yksi keskeisimmistä epävarmuutta kehittävästä instituutioista (Barnett 2000, 146). Kansainvälisen akateemisen identiteetin tutkimuksessa voisikin olla mielekästä keskittyä ainoastaan työhön liitettävän epävarmuuden tutkimukseen. Tutkimuksen valossa vaikuttaa mahdolliselta, että akateemisen identiteettiin liitettäviin identiteettiperiaatteisiin voisi olla tarpeellista lisätä epävarmuuden periaate. Epävarmuuden periaate saattaisi olla osaltaan selittämässä sitä, minkä takia epävarmuuteen suhtauduttiin pääasiallisesti joko neutraalissa tai jopa positiivisessa valossa.

Pääomia ja identiteettiperiaatteita kuvaavien tekijöiden lisäksi onkin tärkeää kiinnittää huomiota lisäksi siihen, että myös kielteisillä työnkuvaan liittyvillä tekijöillä on vaikutus sekä akateemiseen identiteettityöhön että pääomien keräämiseen ja muodostumiseen. Barnettin (2000, 142) mukaan superkompleksisuuden aikaan liittyvien uhkien vaikutusta akateemiseen maailmaan tulisi tutkia tarkemmin, ja tunnustaa uhkat haasteiksi. Uhkien kokeminen voidaankin tämän tutkimuksen perusteella nähdä yhtenä merkittävänä identiteettiä muodostavana osatekijänä, jotka toimivat identiteetin muodostamisen taustalla usein jopa huomaamatta.

Breakwellin (1986) mukaan mikä tahansa ajatus tai toiminta, joka onnistuu poistamaan tai vähentämään koetun uhan vaikutuksia voidaan tulkita selviytymisstrategiaksi, riippumatta siitä, tunnistaako strategian käyttäjä sen vai ei (Breakwell 1986, 79). Teorian valossa näyttääkin mahdolliselta, että kansainvälistyminen voi itsessään olla yksi selviytymisstrategia akateemisen identiteetin kohtaamia uhkia vastaan. Kansainväliseen akateemiseen uraan liittyvät riskit ja epävarmuus johtavat jatkuvaan mahdollisuuksien etsimiseen (Richardson & Zikic 2007, 167), joka tässä tutkimuksessa ilmeni nimenomaan epätietoisuutena omasta tulevaisuudesta. Pysyvien tai pysyväluonteisten virkojen tai työtehtävien saaminen voidaankin nähdä tyypillisenä piirteenä sekä kansainvälisille että suomalaisille henkilölle, jotka suunnittelevat maahan jäämistä (Raunio ym. 2010, 95).

Selviytymisstrategioiden käyttö on tullut esiin myös aiemmassa akateemista identiteettiä koskevassa tutkimuksessa. Akateemisen identiteetin kokemia uhkia ja selviytymisstrategioita ei kuitenkaan ole ennen tietävästi tutkittu Breakwellin (1986) teorian avulla. Aiemmassa tutkimuksessa on esimerkiksi todettu, että kansainväliselle akateemiselle uralle lähteminen edellyttää suunnitelmallisuutta ja sellaisten käytäntöjen kehittämistä, jotka vähentävät epävarmuuden tunteita (Richardson & Zikic 2007, 178). Strategisuus näkyy aineistossa muun muassa tulevaisuudensuunnitelmien kuvauksessa esimerkiksi oikeanlaisten taitojen hankkimisena ja jatkuvana työmahdollisuuksien tarkkailuna. Taitojen kerääminen puolestaan näyttäytyi nimenomaan kulttuurisen pääoman keräämisen tärkeytenä, kun taas työmahdollisuuksien jatkuva tarkkailu oli liitettävissä sekä akateemisen autonomian tunteeseen että työn epävarmuuteen liittyviin kuvauksiin. Aiemmissa akateemisen identiteetin uhanalaisuutta koskevissa tutkimuksissa on saatu toisistaan eriäviä tuloksia. Toisaalta akateemiseen työhön liitetään selkeitä uhkakuvia (ks. Esim. Richardson & Zikic 2007; Ackers 2008), jotka liittyvät nimenomaan työhön yhdistettyihin epävarmuustekijöihin, kun taas toisaalta esimerkiksi Clegg (2008) tulkitsee yleensä uhkina nähdyt tekijät paremminkin merkkinä akateemisten identiteettien laajentumisesta.

Kun otetaan huomioon se, että akateeminen työ koetaan jatkuvaan epävarmuuteen liittyväksi, on aiheellista pohtia mikä kansainvälistymisen rooli on suhteessa epävarmuuden kanssa elämiseen. Kuvaukset sattumasta ja epävarmuudesta näyttäytyivät aineistossa sekä positiivisessa että negatiivisessa valossa. Toisin sanoen tulevaisuuden avoimuus nähtiin sekä urakehityksen mahdollistajana että potentiaalisena uhkana omalle akateemiselle identiteetille, ja siten myös identiteetin jatkuvuuden periaattelle. Kansainvälisen uran tavoitteluun liitetäänkin yleisesti samanaikaisesti sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia (Richardson & Zikic 2007, 175).

Ravasin ja Schultzin mukaan (2006) organisaatiokulttuurilla on selvä vaikutus sen jäsenten kollektiiviseen itsensä määrittelymiseen. Sillä on tutkitusti myös vahva rooli organisaation identiteettiperiaatteiden, erityisesti jatkuvuuden ja erottautuvuuden, tukemisessa. Siten organisaation julkikuvalla ja kulttuurilla saattaa olla aiempaa luultua suurempi vaikutus identiteetin uhkien kokemisessa. (Ravasi & Schultz 2006.)

Tämän tutkimuksen valossa näyttää mahdolliselta, että kansainväliselle akateemiselle uralle lähteminen olisi kytköksissä uhatun identiteetin kanssa elämiseen, ja se voidaan nähdä yhtenä mahdollisena keinona pyrkiä tukemaan identiteetin jatkuvuuden, erottautuvuuden ja itsetunnon periaatteita. Eriävää suhtautumista epävarmuuden kokemiseen voidaan selviytymisstrategian käyttämisen lisäksi selittää lisäksi persoonallisilla eroilla. Olen analyysissäni nostanut aineistosta esiin joitakin potentiaalisilta selviytymisstrategioilta vaikuttavia keinoja. Myös aiemmasta akateemisen identiteetin tutkimuksesta on löydettävissä selkeitä Breakwellin (1986) teorian mukaisia selviytymisstrategioiksi tulkittavissa olevia menetelmiä, vaikkakaan niistä ei ole puhuttu varsinaisten selviytymisstrategioiden käsitteellä (ks. Ylijoki & Ursin 2013). Strategioiden esittelyiden avulla pyrin tuomaan niiden olemassaolon mahdollisuuden osaksi laajempaa tieteellistä keskustelua. Kuitenkin tutkimuksen perusteella on mahdotonta todentaa selviytymisstrategioiden olemassaoloa täydellisesti. Lisätutkimus kansainvälisten akateemisten identiteettien kokemista uhkista ja erilaisista selviytymisstrategioista onkin tulosten pohjalta tarpeen.

Haastatteluissa tuli esiin, että odotukset omalle uralle sekä oman osaamisen kehittämiseksi ovat suhteellisen kovat, ja epävarmuuteen liittyviä tekijöitä kuvattiin usein omina haasteina ja rajoitteina. Yliopiston taholta tulevana vaatimuksina ja odotuksina nähtiin muun muassa laadukkaan tutkimuksen tekemistä, suomalaisen akateemiseen kulttuuriin kiinnittymistä, kansainvälisen verkoston luomista ja jatkuvaa rahoituksen hakemista. Pahimmassa tapauksessa liian kovat vaatimukset yliopiston taholta voivat luoda opettajille riittämättömyyden tunteen, joka puolestaan on tulkittavissa uhkana identiteetin itsetunnon periaatelle. Tämä panee miettimään, luovatko yliopistot kansainvälisille työntekijöilleen joskus jopa epärealistisia vaatimuksia siitä, millaisia heidän tulisi olla kokeakseen itsensä arvostetuksi ja halutuksi? Tämä näkemys pystyisi ainakin osaltaan selittämään sitä, minkä takia yliopiston opettajien puheessa näkyi tietynlainen ankaraus ja vaativuus omaa itseään ja menestystään kohtaan, eikä tyypillistä ulkoisten olosuhteiden syytelyä esiintynyt.

6.4 Jatkotutkimusehdotuksia

Tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että akateemisen identiteetin kuvaaminen Bourdieun (1986) pelikenttäteoriaan liitettyjen pääomien avulla on mahdollista. Tämän tutkimuksen perusteella on kuitenkin mahdotonta sanoa, päteekö Bourdieun pääomien kuvaus muunlaiseen identiteetin tutkimukseen. Pääomien ja identiteetin välisen suhteen tarkempi tarkastelu tuntuu tutkimuksen perusteella mielenkiintoiselta. Esimerkiksi ammatillisen identiteetin kuvaaminen pääomien kautta vaikuttaa potentiaaliselta sen akateemiselle identiteetille tyypillisen samankaltaisen sosiaalisen luonteen takia.

Myös yliopiston opettajien ja muun henkilökunnan kokemuksiin uhkiin keskittyminen näyttää aineiston perusteella mielekkäältä. Uhkien tarkempi tutkimus voisi tuoda lisää tietoa siitä, millaiset kielteiset tekijät vaikuttavat akateemisen työn piirissä työskentelevien identiteetin muodostamiseen, ja millaisia vaikutuksia niillä on identiteettityölle. Erilaisten epävarmuuden kanssa elämiseen liittyvien selviytymisstrategioiden selvittäminen voisi puolestaan parhaassa tapauksessa auttaa yliopistoja tukemaan sellaisia käytäntöjä, jotka vähentävät käytössä olevien uhkien kielteisiä vaikutuksia. Vahvan akateemisen identiteetin rakentumisen tukemisen voidaan nähdä palvelevan sekä työntekijöitä että yliopistoa – vahva akateeminen identiteetti tukee sekä työn tekemistä että työn parissa pysymistä.

Breakwellin mukaan on tärkeää ymmärtää, että jatkuvuus, erottautuvuus ja itsetunto eivät ole ainoita identiteettiprosessia ohjaavia periaatteita (Breakwell 1987, 25). Muiden identiteettiperiaatteiden merkityksen tutkiminen suhteessa akateemisen identiteetin muodostumiseen tuntuu tämän tutkimuksen perusteella tarpeelliselta. Tulosten valossa tutkimisen arvoisilta identiteettiperiaatteilta vaikuttaisivat etenkin Apterin (1987) mainitsema autonomia ja Vignolesin ym. (2002) esiin tuoma merkityksellisyyden periaate (ks. Breakwell 1987, 25). Tutkimalla ainoastaan identiteettiperiaatteita laajemmassa mittakaavassa olisi mahdollisuutta saavuttaa kattavampaa ymmärrystä siitä, mitkä ovat keskeisimmät akateemista identiteettiprosessia ohjaavat periaatteet. Sen avulla olisi myös mahdollista selvittää tarkemmin työnkuvaan liitettyjä uhkia, ja saada ymmärrystä siitä, mihin periaatteisiin kohdistetut uhkat koetaan kaikkein haitallisimmiksi akateemiselle identiteetille. Koska aineistosta nousi yhtenä keskeisimpänä teemana esiin epävarmuus, autonomian ja merkityksellisyyden periaatteiden lisäksi olisi loogista myös tarkastella, olisiko Barnettin (2000) mainitsema korkeakoulutukselle tyypillinen epävarmuuden periaate tulkittavissa akateemista identiteettiä rakentavaksi identiteettiperiaatteeksi.

Aineistosta nousi selkeästi esiin myös haastateltavien etnisen taustan ja oppiaineen vaikutus kansainvälisyyden kokemukselle. Kuitenkin niiden tarkastelu jätettiin tässä tutkimuksessa tarkoituksellisesti vähemmälle huomiolle, koska tarkoituksena oli keskittyä nimenomaan kansainvälisen akateemisen identiteetin kuvaukseen pääomien ja uhkien avulla. Tulevaisuudessa vaikuttaisi mielenkiintoiselta tarkastella sekä etnisen taustan että oppiaineen tarkempaa vaikutusta kansainvälisen akateemisen identiteetin rakentumiselle. Tutkimuksessa voisi keskittyä lisäksi myös siihen, millaisia eroja identiteetin muodostumisessa esimerkiksi eri maanosista tulevilla henkilöillä on ja onko keskeisimpien pääomanmuotojen väliltä löydettävissä eroavuuksia. Tämän lisäksi tutkimuksessa kävi ilmi, että oman etnisen taustan oli koettu edesauttaneen työpaikan saamista Suomessa, joka poikkeaa aiemmasta tutkimustiedosta (ks. Raunio ym. 2010). Tämän ajatuksen huomioon ottaen vaikuttaisikin kiinnostavalta tarkastella kansainvälisen osaamisen ja etnisen taustan vaikutusta yliopistojen rekrytointiin. Tällä tavalla voitaisiin myös pyrkiä selvittämään sitä, onko puhe korkeakoulutuksen kansainvälistymispyrkimyksiin usein liitettävästä itseisarvoajattelusta perusteltua.

7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA KESKEISET TULOKSET

Tutkielmani viimeisessä luvussa keskityn tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen. Pohdin erityisesti merkityssuhteiden tulkinnan tuomia haasteita tutkimukselle, ja pyrin avaamaan tutkimuksen tekemistä ohjannutta esitietoani mahdollisimman tarkasti. Tavoitteenani on tuoda mahdollisimman kattavasti esiin oma roolini tutkijana, ja samalla pyrin tuomaan esiin tutkimuksessa ilmenneitä etiikkaan ja luotettavuuteen liittyviä ongelmakohtia ja haasteita. Luvun lopussa tiivistän tutkimuksesta saamani keskeisimmät tulokset.

7.1 Merkitysrakenteiden tulkinnan haasteet

Aineiston perusteella tehdyt tulkinnat perustuvat aina tutkijan omaan esiymmärrykseen tutkittavasta aiheesta. Esimerkiksi tutkimuksen kysymykset nousevat aina tutkijan omista tiedoista ja aikaisemmista kokemuksista. Siksi onkin tärkeää, että tutkija pyrkii tiedostamaan omat tiedolliset lähtökohtansa mahdollisimman hyvin (Moilanen & Räihä 2001, 49–50). Omaan esiymmärrykseeni on vaikuttanut monia erilaisia asioita. Koska tein myös kandidaatin tutkielmani yliopiston opettajien ammatti-identiteetistä, tiedän, että tutkimukseni tulokset, ja siinä käyttämäni teoriat ovat suunnanneet myös valintojani tässä tutkimuksessa. Koska minulla on myös useampia yliopistolla tutkimustyötä tekeviä ystäviä, ovat heidän kanssaan käymäni keskustelut aihepiirin tiimoilta vaikuttaneet omaan ajatusmaailmaani siitä, millaista työskentely yliopistolla on, ja mitkä asiat koetaan työn hyvinä puolina sekä haasteina. Kansainvälisyydelle antamilleni merkityksille ja tulkinnoille on ollut varmasti vaikutusta sillä, että olen viettänyt puoli vuotta kansainvälisessä opiskelijavaihdossa, sekä muutenkin ollut pidempiä ajanjaksoja ulkomailla.

Tutkimuskohteen ymmärtäminen alkaa oman esiymmärryksen tiedostamisen lisäksi tutkittavien antamien merkitysten tulkinnasta. Tutkijaa kulloinkin ympäröivä kulttuuri sekä asioille annetut merkitykset muokkaavat tapaamme nähdä ja tulkita asioita kulloisellakin hetkellä. Tämän vuoksi tutkimuskohteita tulkittaessa korostuvat usein itselle tutut asiat kun taas tuntemattomammat piirteet

saavat osakseen automaattisesti vähäisempää huomiota. (Varto 2005, 102–104.) Sanat voidaan nähdä moniaksenttisina tulkintakohteina, jotka heijastelevat aina muita merkityksiä, vaikka kuinka pyrkisimme jättämään nämä liikkeelle panevat merkitykset ulkopuolelle (Hall 2002, 41). Tässä tutkimuksessa on ollut itselleni sekä tuttuja että tuntemattomia piirteitä: Yliopisto työympäristönä ja opettajuus ovat minulle tuttuja niin omakohtaisena kokemuksena että tutkimuskohteena. Toisaalta vieraita piirteitä edustavat esimerkiksi muiden maiden kulttuurit. Koska tutkimukseni keskiössä ei kuitenkaan ollut identiteettiin liittyvät kulttuuriset ero, en näe tutkittavien kulttuuritaustan ymmärtämistä edellytyksenä tutkimuksen onnistumiselle.

Tutkittavien antamia merkityksiä heidän kertomistaan asioista on oikeastaan mahdotonta ymmärtää juuri sillä tavalla kuin se ovat ne alun perin tarkoittaneet. Aina kun tulkinnassa on mukana toinen osapuoli, väritty myös alkuperäisen viestin sisältö tulkitsijan oman tulkintakehyksen mukaisesti. (Hall 2003, 89; Tajfel 1978, 65.) Objektiivivisuutta ei voi perustaa tulkitsemalla ilmiötä esimerkiksi pelkästään sen sosiaalisen luonteen mukaan. Sen sijaan sitä voidaan pyrkiä määrittämään suhteessa tutkijan tietoisuuteen, ja siihen, että on olemassa vaihtoehtoja niille tulkinnoille, joita tutkija tekee. Sosiaalisista tulkinnoista ja merkityksistä onkin huomattavasti vaikeampaa saavuttaa täydellistä yksimielisyyttä, toisin kuin esimerkiksi luonnontieteissä. (Tajfel 1978, 65.) Tutkimuksessani olen pyrkinyt tuomaan esiin mahdollisimman hyvin sen, että aineistosta tekemäni päätelmät perustuvat teorian lisäksi omaan tietoisuuteeni tutkimusaiheesta ja tapaani ajatella asioita.

Varron mukaan ainut keino ymmärtämiseen onkin pyrkiä löytämään aiemmin mainittu tuttuus tutkimuskohteestamme, jolloin varsinainen tutkimuskohteemme helposti katoaa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että toisen kulttuurin käsitys ihmisestä jää aina tuntemattomaksi, mikä puolestaan ei voi olla vaikuttamatta ratkaisevasti tutkijan kykyyn ymmärtää tutkimuskohteiden antamia laajempia merkitysyhteyksiä. Tutkittavan vierauden käsite onkin keskeinen, koska sen takia tutkijan on pakko jatkuvasti pyrkiä huomioimaan se, kuinka merkitysyhteys, jossa tutkittavaa pyritään ymmärtämään muodostuu tutkimuksen edetessä. (Varto 2005, 102–104.)

Merkityssuhteet voidaankin nähdä monikerroksisena, kompleksisena kokonaisuutena. Haastattelua tulkitaan aina neljällä eri tavalla: Haastateltava tulkitsee haastattelijan kysymykset, tutkija tulkitsee vastaukset aineiston käsittely vaiheessa ja raporttia muodostaessaan. Viimeisenä tulkitsijana on luonnollisesti tekstin lukija. (Hoikkala 1989, 175). Tässä tutkimuksessa merkitysten tulkintaa tapahtuu oikeastaan viidessä eri tasossa: ensin haastateltava tulkitsee haastattelukysymykset ja kääntää omat merkityksensä itselleen vieraalle kielelle, tämän jälkeen tutkija on tulkinnut nämä

merkitykset ja kääntänyt niiden keskeisimmän sisällön suomen kielelle. Viimeisenä tulkitsijana toimii lopulta tutkimuksen lukija. Viime kädessä lukijan oma arviointikyky määrittää sen, millaisen luotettavuusarvon tutkimus häneltä saa (Bourdieu 1988, 2).

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Etenkin erikielisten haastattelujen analyysissä haastattelijan tarve oman toiminnan refleksiiviseen ajatteluun on keskeistä (Pietilä 2010, 414). Oman haasteensa sekä aineiston keräämis- että analyysivaiheeseen toikin juuri yhteisen kielen puuttuminen tutkittavien kanssa. Koska kahta haastateltavaa lukuun ottamatta haastattelussa käytetty kieli ei ollut kenenkään äidinkieli, on tämä saattanut vaikuttaa sekä kysymyksien että vastauksen ymmärtämiseen sekä haastateltavan että haastattelijan kohdalla. Muutama haastateltava ei selvästi ymmärtänyt kaikkia esittämiäni kysymyksiä, ja saatoin saada lisäkysymyksiä tehdessäni jopa ristiriitaisia vastauksia suhteessa aiempiin vastauksiin.

Sosiaalisen konstruktionismin periaatteiden mukaan todellisuus rakentuu juuri ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, ja merkitysten tulkintaa tehtäessä on mahdotonta löytää lopullisia totuuksia. Tutkija voi siis vain pyrkiä parhaansa mukaan selvittämään sitä, kuinka erilaiset totuudet syntyvät, pysyvät ja muuttuvat. Sosiaalisen konstruktivismin kielellisen lähestymisen kannattajat näkevät, että todellisuutta voidaan kuvata vain tutkimalla sitä, kuinka tutkittavat tuottavat todellisuutta vuorovaikutuksessa. Toisin sanoen tutkimuskohteena ei ole pysyvä todellisuus vaan nimenomaan vuorovaikutus ihmisten välillä, ja sen tuotteet, kuten keskustelut. Kielen tutkiminen onkin samanaikaisesti sekä sosiaalisen konstruktivismin vahvuus että suurin haaste. Teoriaa on kritisoitu muun muassa siitä, että se pelkistää kaikki ilmiöt diskursiivisiksi, ja näin ollen laiminlyö muita inhimillisen elämän osa-alueita, kuten ruumiillisuutta, materiaalsen maailman merkitystä ja yhteiskunnan ja kulttuurin valtarakenteita. (Saastamoinen 2006; 175, 178–179.) Tiedostan, että tutkijana en pysty saavuttamaan objektiivista todellisuutta, vaan pyrkimyksenäni on ollut kuvata mahdollisimman hyvin sitä, miltä haastattelemini yliopiston opettajien tuottama todellisuus haastattelujen teon hetkellä näyttäytyi.

Myös kulttuurisilla eroavaisuuksilla on ollut varmasti vaikutuksensa kysymysten ymmärtämiseen, ja joidenkin haastateltavien kohdalla jouduin esittämään monia tarkentavia kysymyksiä. Kulttuuriset erot tulivat esiin etenkin sellaisten kulttuurien edustajien kanssa, jotka tulivat korkean kontekstin maista. Haastattelua tehdessä heidän vastauksensa pysyivät teoreettisella tasolla, ja

heidän henkilökohtaiset kokemuksensa oli tulkittava muiden maiden edustajia enemmän rivien välistä. Puhetyylin valinnan kautta voi olla myös mahdollista pyrkiä miellyttämään tutkijaa, ja siten tarjota sellaisia vastauksia kun haastattelija oletetaan haluavan (Eskola & Vastamäki 2015, 33). Pyrkimys miellyttävään vastaustapaan tuli esiin juuri edellä mainituista korkean kontekstin maan edustajien kanssa. Havaintoja tehtäessä on aiheellista pitää mielessä, millaiset havainnot ovat tutkimuksen kannalta tärkeitä, sillä kaikki omaan kulttuuriin nähden eroava ei välttämättä ole keskeistä tutkimuksen analyysin kannalta (Pietilä 2010, 420). Koska tutkimukseni keskiössä ei ollut varsinaisesti kansainvälisten yliopiston opettajien kulttuurinen eroavuus toisistaan, en ole kiinnittänyt suurempaa huomiota kulttuuritaustoista johtuviin eroavaisuuksiin.

Vaikka pyrkimyksenäni oli luoda haastattelutilanteesta mahdollisimman avoin ja rentoutunut ilmapiiri, ei se kuitenkaan jokaisen kohdalla onnistunut niin hyvin kuin olisin toivonut. Tavoitteenani oli yrittää jutustella niitä näitä haastateltavien kanssa ennen itse asiaan menemistä, jotta haastattelutilanteesta tulisi mahdollisimman onnistunut. Kuitenkaan koskaan ei voi etukäteen täysin tietää sitä, kuinka hyvin haastattelijan ja haastateltavan kemiat pelaavat yhteen. (Eskola & Vastamäki 2015, 32.) Muutamat haastateltavista olivat selkeästi orientoituneet vain haastatteluun, ja he olivat hyvin vähäpuheisia sekä ennen että jälkeen haastattelun. Tätä voidaan varmasti osittain selittää sekä edellä mainituilla kulttuurisilla eroilla että jännityksellä haastattelua kohtaan. Myös oma jännitykseni näkyi varmasti ainakin niissä haastattelutilanteissa, joissa en heti alkuun ollut saanut kunnon kontaktia haastateltavaan.

Haastatteluja analysoitaessa tutkija tekee aina väistämättä tulkintaa, ja on tärkeää muistaa, että puheen merkitys riippuu aina tilanteesta. Tulkintojen tekemisen haasteena on niiden varmistamisen haasteellisuus. (Eskola & Suoranta 1998, 145–) Yksi merkittävä haaste tulkintojen tekemisessä voikin olla juuri kielen ymmärtäminen. Hetkittäin tutkijan voi olla vaikea ymmärtää, mitä jokin aineiston kohta tarkoittaa. Tällaisissa tilanteissa haastattelun tulkinta riippuu yleensä kontekstista, ja puheen tulkitseminen on usein työlästä, ja voi joskus viedä huomattavan määrän tutkijan aikaa. (Sulkunen 1990, 275–276.) Haastatteluja litteroidessa tuli jokaisessa haastattelussa esiin kohtia, joita en ymmärtänyt edes usean kuuntelukerran jälkeen. Epäselvät kohdat merkitsin aina punaisella, ja kirjoitin kohtaan myös tarkan ajan, jossa kohta esiintyi. Litterointien läpikuuntelukerralla merkkasin vielä erikseen ne kohdat, jotka mielestäni vaativat tarkastamista asiantuntijalta. Tällä tavalla pyrin varmistumaan siitä, että olin ymmärtänyt kaikki kohdat parhaalla mahdollisella tavalla, ja etten tekisi vääriä tulkintoja aineiston pohjalta.

Koska kaikki haastateltavat olivat kotoisin eri maista, ja haastattelukysymyksissä kysyttiin myös kysymyksiä Suomen ja lähtömaan eroista, on tärkeää ymmärtää, että haastateltujen kokemukset Suomesta heijastuvat aina suhteessa aiempaan kulttuurikokemukseen. Pietilä näkeekin, että toisen kulttuurin edustajalle saatetaan selittää monia asioita yksityiskohtaisemmin, koska haastattelija ja haastateltava eivät jaa samaa kulttuurista ymmärrystä. Tästä näkökulmasta katsottuna erikielisyys voi parhaimmillaan olla jopa aineistoa rikastuttava tekijä. Toisaalta riskinä on se, että oman maan kulttuurin piirteitä pyritään kaunistelemaan. Tutkijan on myös tärkeää tiedostaa oma asemansa suhteessa haastateltaviin, koska sillä mitä haastateltavat ajattelevat tutkijan edustavan, on voinut olla oma vaikutuksensa vastausten muodostamisessa. (Pietilä 2010, 414–416.) Aineiston analyysissä pyrin tiedostamaan mahdollisimman hyvin ennakkokäsitykseni tiettyjen maiden tai maanosien edustajien haastattelujen analyysistä, jotka voisivat vaikuttaa aineiston tulkintaan.

Tutkimuksesta on löydettävissä tapaustutkimukselle tyypillisiä piirteitä. Roosin mukaan suomalaiselle tieteen pelikentälle on ominaista muun muassa se, että kentälle pääsy on suhteellisen helppoa ja kentällä on jatkuva tarve uusista ajatuksista (Roos 1987, 15–16). Koska tässä tutkimuksessa keskitytään nimenomaan akateemisen identiteetin rakentumiseen suomalaisen yliopiston pelikentällä, on hyvä tiedostaa, että muussa maassa toteutettuna tieteen pelikenttä saattaa saada osakseen toisenlaisia erityispiirteitä. Toisin sanoen on hyvin todennäköistä, että eri maissa toteutettuna myös akateemisen identiteetin rakentumiseen vaikuttavat pääomat saattavat saada erilaisia maakohtaisia ominaispiirteitä.

Lähemmäs tutkimuskohteen aitoa ymmärrystä voidaan päästä silloin, jos tutkija onnistuu tuomaan tutkimuksessaan esille ne asiat, jotka ovat syntyneet tutkijan omasta maailmasta, pyrkimyksistä ja valmiista maailmankuvasta (Varto, 2005, 106.) Olen pyrkinyt tuomaan tutkimuksessa esille omat ennakko-oletukseni ja tapani ymmärtää tutkimuksen kohteen ennen tutkimuksen aloittamista mahdollisimman hyvin, esimerkiksi pohtimalla suhdettani tutkittavien taustoihin ja mahdollisten kulttuuristen stereotyypioiden vaikutusta tekemilleni tulkinnoille. Kuitenkin täydellisen objektiivisuuden saavuttaminen voidaan laadullisessa tutkimuksessa nähdä lähes mahdottomana, sillä tutkija tekee jatkuvasti valintoja tutkimuksen edetessä omien uskomusten, arvostusten ja asenteidensa perusteella, joten tutkijan vaikutus tutkimukselle on väistämätön. Esimerkiksi aineistoa analysoidessa tutkija joutuu aina tekemään valintoja siitä, mitkä kohdat ovat hänen mielestään tutkimuksen kannalta merkittäviä ja esiin nostamisen arvoisia. (Eskola & Suoranta 1998, 17–18, 209–212; Varto 2005, 97.)

Toisaalta tutkimuksen tekemiselle on ominaista sen erityinen projektiivinen luonne: Tutkimus on aina tulevaisuuteen suuntautunutta, ja siinä pyritään saavuttamaan jotain sellaista, mitä ei ole vielä olemassa. Se tarkoittaa myös sitä, että laadullisen tutkimuksen on mahdotonta tuottaa lopullista totuutta tutkittavasta asiasta. Huomionarvoista on myös se, ettei toisen ihmisen täydellinen ymmärtäminen ole koskaan mahdollista. (Varto 2005, 22, 90–91; Kiviniemi 2001, 82.) Sosiaalinen maailma muuttuu ajan ja paikan mukana, ja sen vuoksi siitä on mahdotonta löytää luonnonlakien kaltaisia säännönmukaisuuksia. Vaikka lakien muodostaminen on mahdotonta, voi tutkimus kuitenkin onnistua tarjoamaan selitystä sille, miten usein yhdessä esiintyvät ilmiöt linkittyvät toisiinsa. (Ruuskanen 2007, 30–31.)

Tutkimusta tehtäessä tutkija tekee eettisiä ratkaisuja heti tutkimuksen alkumetreiltä lähtien. Kaikki tutkimuksen tekemisen tärkeimmät kohdat tulisikin nähdä samalla myös eettisinä valintoina. Tällaisia valintoja ovat muun muassa tutkimuskysymysten valinta, otoksen valinta, lähteet ja tutkimuksen rajaaminen. Myös tutkijan oma tutkimuksellinen mielenkiinto eli intressi vaikuttaa merkittäväällä tavalla tutkimuksen etenemiseen. Tämä mielenkiinto tulee esiin esimerkiksi siinä miten tutkija asennoituu tutkimukseen, kohteeseen, aiheeseen ja menetelmään. (Varto 2005, 36, 49.) Tutkimusta tehdessäni olen pyrkinyt toimimaan avoimesti, ja kirjoittamaan auki tekemieni valintojen perusteet niin hyvin kuin olen pystynyt. Pyrin myös jatkuvasti reflektoimaan omien valintojeni vaikutusta tutkimuksen etenemiseen. (Hirsjärvi 1985, 87.)

Pyrin kertomaan tutkimuksessani kaikki tutkimuksen kannalta oleelliset tiedot sekä tutkittavista että heidän valitsemisestaan. Kuitenkin liian tarkat tiedot haastateltavien valinnoista olisivat voineet edesauttaa henkilöiden tunnistettavuutta. Tämän takia en nähnyt tarpeelliseksi kertoa tarkempia tietoja tutkittavien rekrytoinnista tai siitä mitä yliopistoja, oppiaineita tai maita he edustivat. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 21). Olen pyrkinyt suojaamaan tutkittavien tunnistettavuutta aineistosta myös muokkaamalla aineistosta otettuja sitaatteja niin, että puhujalle ominaiset tavat sanoa asioita eivät tulisi esiin.

7.3 Lopuksi

Tutkimukseni tarkoituksena on ollut selvittää sitä, millaiset tekijät ovat keskeisessä roolissa kansainvälisen akateemisen identiteetin muodostamisessa. Sekä pelikenttäteoriaa että identiteettiuhkia koskevan teorian käyttö korkeakoulutuksen tutkimuksen parissa on ollut toistaiseksi vähäistä. Tutkimuksessani olen pyrkinyt yhdistämään uudella tavalla sekä Bourdieun pelikenttäteorian että Breakwellin esittelemän uhattujen identiteettien teorian. Aiemmassa tutkimuksessa tällaista yhdistämistä ei ole tietävästi tehty. Tämän tutkimuksen perusteella on mahdollista todeta, että Bourdieun pääomien käsitteiden avulla on mahdollista kuvata akateemista identiteettiä. Keskeistä akateemiselle identiteetille on kaikkien pääomanlajien – kulttuurisen, sosiaalisen, taloudellisen ja symbolisen – kerääminen, ja sitä kautta tapahtuva pyrkimys oman aseman parantamiseen tieteen pelikentällä. Tutkimus vahventaa kansainvälistymisen tuomien positiivisten vaikutusten kokemisen lisäksi työhön liitettäviä uhkia.

Pääomien lisäksi myös työhön liitetyt uhkat voidaan nähdä merkityksellisenä osana akateemista identiteettiä. Tulosten pohjalta näyttää mahdolliselta, että kansainvälistyminen voi itsessään olla yksi keino akateemisen identiteetin kohtaamien uhkien, kuten epävarmuuden, voittamiseksi. Käyttämieni teorioiden avulla olen pyrkinyt lähestymään kansainvälisyyden merkitystä suhteessa akateemisen identiteetin muodostumiseen uudesta näkökulmasta. Kansainvälisen yliopiston opettajan akateeminen identiteetti näyttäytyy tutkimuksessa ristiriitaisessa valossa. Aineistosta oli samanaikaisesti löydettävissä sekä työhön liitettävää akateemista toivoa että menetyksen pelkoa ja epävarmuutta heijastavia kuvauksia. Tutkimus on osaltaan vahvistamassa akateemiselle työlle leimallista paradoksaalista suhdetta työhön. Tulokset todentavat aiemmissa tutkimuksissa esiin tullutta ajatusta tieteen pelikentälle ehdotetusta kansainvälisen kokemuksen pääomasta. Vaikka akateemisen identiteetin kuvaus pohjautui suurimmaksi osaksi myönteisiin mainintoihin, on tärkeää kiinnittää huomiota myös esiin tulleisiin kielteisiin kuvauksiin.

Kansainvälisyys näyttäytyi aineistossa usein strategisena valintana, joka ilmeni muun muassa pyrkimyksenä oikeanlaisten taitojen hankkimiseen ja jatkuvana potentiaalisten uusien työmahdollisuuksien tarkkailuna. Tutkimuksen perusteella kansainväliselle akateemiselle uralle lähteminen saattaa olla yhteydessä uhatun identiteetin kanssa elämiseen, ja se voidaan nähdä yhtenä keinona pyrkiä tukemaan jatkuvuuden, erottautuvuuden ja itsetunnon identiteettiperiaatteita. Aineistosta oli tulkittavissa muutamia mahdollisiksi uhatun identiteetin kanssa elämiseen liitettäviä selviytymisstrategioiksi tulkittavia keinoja. Tutkimuksen perusteella on kuitenkin mahdotonta

todentaa selviytymisstrategioiden olemassaoloa täysin varmasti. Niiden esittelemisen kautta olen ensisijaisesti pyrkinyt tuomaan niiden olemassaolon mahdollisuuden osaksi laajempaa tieteellistä keskustelua. Tulevaisuudessa vaikuttaisikin mielenkiintoiselta keskittyä enemmän akateemista identiteettiä uhkaaviin tekijöihin, ja pyrkiä selvittämään millaisia selviytymisstrategioita työntekijöiden kuvauksista on löydettävissä.

Henkilökohtaisesti merkittävämpänä akateemista identiteettiä muovaavana tekijänä aineistosta oli tulkittavissa symbolinen pääoma, joka ilmeni etenkin arvostuksen saamisen tavoitteluna ja toiveina urakehityksestä. Kansainvälistymisellä nähdään olevan selkeä yhteys toiveisiin vertikaalisesta ja horisontaalisesta urakehityksestä, ja kansainvälisyys nähdään selkeästi omaa asemaa parantavana tekijänä. Tulokset myös ovat osaltaan kyseenalaistamassa aiempaa tutkimustietoa siitä, että ulkomaalaistaustaisten työllistymismahdollisuudet akatemian parissa olisivat automaattisesti paikallisia työntekijöitä huonommat: Aineistosta tuli esiin ajatus etnisyyden tuomasta edusta rekrytointitilanteessa. Lisätutkimus aiheesta onkin tarpeen.

Kansainvälistymisen rooli koettiin pääasiallisesti akateemisen työn tekemisen mahdollistajana erityisesti työn jatkuvuuden näkökulmasta. Kansainvälistymisen merkitys omalle urakehitykselle ja identiteetille oli selkeästi omaksuttu yliopistouran aikana, mikä on osaltaan vahvistamassa myös vallitsevan organisaatiokulttuurin merkitystä identiteetin muodostumiselle. Haastateltavat tuntuivat pääasiallisesti tiedostavansa yliopistolle tuomansa lisäarvon, joka näkyi muun muassa sosiaalisena ja kulttuurisena pääomana. Muut pääoman muodot toimivat symbolisen pääoman keräämisen mahdollistajina. Tutkimuksessa Bourdieun (1986) teoriasta löydettävät pääoman muodot vahvistavat Breakwellin (1986) esiin tuomia erottautuvuuden, itsetunnon ja jatkuvuuden identiteettiperiaatteita. Tulosten valossa vaikuttaa siltä, että tieteen pelikentällä selviytyminen ja menestyminen tapahtuu erityisesti erottautuvuuden periaatteen avulla, joka tuli aineistossa esiin etenkin symbolisen pääoman saavuttamisella. Tämän lisäksi erottautuvuus ilmeni ilmeni ajatuksena kansainvälisen uravalinnan tuomista mahdollisuuksista parantaa omaa asemaa tieteen pelikentällä eri pääomien vahvistamisen kautta.

Kansainvälistyminen vaikuttaa olevan keskeisessä roolissa myös akateemisen identiteetin jatkuvuuden periaatteen mahdollistajana. Kansainvälisen uravalinnan edessä oli kuitenkin jouduttu luopumaan sosiaalisten suhteiden tuomasta jatkuvuudesta persoonalliselle identiteetille, joka näkyi muun muassa läheisistä perhesuhteista luopumisena. Näyttääkin siltä, että sosiaalisten suhteiden tuoma jatkuvuus persoonalliselle identiteetille oltiin valmiita uhraamaan, kun sen seurauksena

pystyttiin varmistamaan oman akateemisen identiteetin jatkuvuus. Tulosten valossa vaikuttaa mahdolliselta, että kansainvälisen uravalinnan avulla pyritään kääntämään työhön yleisesti liitetty epävarmuus vahvuudeksi, joka ilmenee muun muassa akateemisen autonomian kuvausten voimakkaana korostamisena.

LÄHTEET

- Ackers, L. 2008. Internationalisation, mobility and metrics: A new form of indirect discrimination? *Minerva* 46, 411–435.
- Alasuutari, P. 2012. Laadullinen tutkimus 2.0. E-kirja. Vastapaino.
- Alasuutari, P. 1997. Kulttuuripääoma summamuuttujan valossa. *Sociologia: Westermarck-seuran julkaisu* 34, 1–12.
- Apter, M. 1983. Negativism and the sense of identity. Teoksessa G. Breakwell (toim.) *Threatened identities*. Chichester: Wiley.
- Bardi, A., Jaspal, R., Polek, E. & Schwartz, S. 2014. Values and identity process theory: theoretical integration and empirical interactions. Teoksessa R. Jaspal & G. Breakwell (toim.) *Identity process theory*. Cambridge: University Press, 175–199.
- Barnett, R. 2000. *Realizing the university in an age of supercomplexity*. Buckingham: Open University Press.
- Bauder, H. 2015. *The international mobility of academics: A labour market perspective*. *International migration*. 53 (1), 83–96.
- Bauder, H., Hannan, C.-A. & Lujan, O. 2016. International experience in the academic field: Knowledge production, symbolic capital, and mobility fetishism. *Population, space and place*.
- Beijaard, Meijer & Verloop 2004. Reconsidering research on teachers' professional identity. *Teaching and Teacher education* 20, 107–128.
- Bourdieu, P. 1986. The forms of capital. Teoksessa J. Richardson (toim.) *Handbook of theory and research for the sociology of education*. New York: Greenwood press, 241–258.
- Bordieu, P. 1988. *Homo academicus*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. 1995. *Refleksiiviseen sosiologiaan*. Joensuu: University press.
- Breakwell, G. 1986. *Coping with threatened identities*. London: Methuen.
- Breakwell, G. 2014. Identity process theory: Clarifications and elaborations. Teoksessa R. Jaspal & G. Breakwell (toim.) *Identity process theory – Identity, social action and social change*. Cambridge: University Press, 20–38.

- Churchman, D. & King, S. 2009. Academic practice in transition: Hidden stories of academic identities. *Teaching in higher education*. 14 (5), 507–516.
- Clegg, S. 2008. Academic identities under threat? *British educational research journal*. 34 (3), 329–345.
- Coleman, J. 1988. *Social capital in the creation of human capital*. *The American journal of sociology*. 94, 95–120.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–44.
- Eteläpelto, A. & Vähäsantanen, K. 2006. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismäa (toim.) *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja*. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 26–45.
- Hall, S. 2003. Kulttuuri, paikka, identiteetti. Teoksessa M. Lehtonen & O. Löytty (toim.) *Erilaisuus*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 85–128.
- Harley, S. 2002. The impact of research selectivity on academic work and identity in UK universities. *Studies in higher education*. 27 (2), 187–205.
- Harris, S. 2005. Rethinking academic identities in neo-liberal times. *Teaching in higher education*. 10 (4), 421–433.
- Henkel, M. 2005. Academic identity and autonomy in a changing policy environment. *Higher education* 49, 155–176.
- Hjerppe, R. 2001. Sosiaalinen pääoma – käsitteet, suuntaukset ja mekanismit. Teoksessa P. Ruuskanen (toim.) *VATT-tutkimuksia 81. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus*.
- Hoikkala, T. 1989. Jälkisanat. Puhuja, tilanne ja konteksti. Teoksessa T. Hokkala (toim.) *Kieli, kertomus ja kulttuuri*. Helsinki: Gaudeamus, 174–183.
- Horta, H. & Yudkevich, M. 2015. The role of academic inbreeding in developing higher education systems: Challenges and possible solutions. *Technological forecasting and social change*. Luettavissa osoitteessa <http://dx.doi.org/10.1016/j.techfore.2015.06.039>.
- Kallunki, J., Koriseva, S. & Saarela, H. 2015. Suomalaista yliopistopolitiikkaa ohjaavat perustelut tuloksellisuuden aikakaudella. *Kasvatus & Aika*. 9 (3), 117–133.
- Kim, T. 2009. Transnational academic mobility, internationalization and interculturality in higher education. *Intercultural education*. 20 (5), 395–405.
- Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Jyväskylä: PS-kustannus, 68–84.

Korhonen, V. 2007. Individualistista vai kollegiaalista työkulttuuria yliopistoyhteisössä. Teoksessa V. Korhonen (toim.) Muuttuvat oppimisympäristöt yliopistossa. Tampere: Tampere University Press, 25–40.

Korhonen, V. 2008. Pelejä ja polkuja yliopistossa. Teoksessa J. Eskola (toim.) Rakkaudesta pedagogiikkaan. Lehtori Sinikka Viskarille omistettu juhlakirja hänen jäädessään eläkkeelle. Tampere: Tampereen yliopiston kasvatustieteiden laitos, 21–34.

Korhonen, V. & Törmä, S. 2011. Yliopisto-opettajan identiteettiä ja työkulttuuria hahmottamassa. Teoksessa M. Mäkinen, V. Korhonen, J. Annala, P. Kalli, P. Svärd & V.-M. Värri (toim.) Korkeajännityksiä – kohti osallisuutta luovaa korkeakoulutusta. Tampere: Tampere University press, 155–176.

Light, G. M., Cox, R. & Calkins, S. 2009. Learning and Teaching in Higher Education: The Reflective Professional. London: SAGE.

Lindblom-Ylänne, S., Nevgi, A. & Kaivola, T. 2003. Ammatillinen kehittyminen. Teoksessa S. Lindblom-Ylänne & A. Nevgi (toim.) Yliopisto- ja korkeakouluopettajan käsikirja. Helsinki: WSOY, 468–478.

Maton, K. 2005. A question of autonomy: Bourdieu's field approach and higher education policy. Journal of education policy. 20 (6), 687–704.

Moilanen, P. & Räihä, P. 2001. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-kustannus, 44–67.

Mäkelä, J. 1994. Pierre Bordieu – erottautumisen teoreetikko. Teoksessa R. Heiskala (toim.) Sosiologisen teorian nykysuuntauksia. Helsinki: Gaudeamus, 243–269.

Naidoo, R. 2004. Fields and institutional strategy: Bordieu on the relationship between higher education, inequality and society. British journal of sociology of education. 25 (4), 457–471.

Niiniluoto, I. 2014. Kannustamisen paradoksit yliopiston johtamisessa. Teoksessa I. Niiniluoto U.-M. Forsberg & A.-M. Evers (toim.) Akateemisen johtamisen ydinkysymyksiä. Helsingin yliopiston hallinnon julkaisuja 88; hakemistot, oppaat ja ohjeet. Helsinki: Helsingin yliopisto, 35–47.

Nixon, J. 1996. Professional identity and the restructuring of higher education. Studies in Higher Education, Mar96, 21 (1).

Olkinuora, E. & Mäkinen, J. 1999. Teoreettista taustaa ja kehittelyä. Teoksessa J. Mäkinen & E. Olkinuora (toim.) Yliopisto-opiskelu ja sen kokeminen. Tutkimuksia opiskelun sosiokulttuurisista ja oppimispsykologisista taustoista Turun yliopistossa. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A:190, 11–58.

OKM 2009. Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia 2009-2015. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Helsinki: Opetusministeriö.

- Pietilä, I. 2010. Vieraskielisten haastattelujen analyysi ja raportointi. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 411–423.
- Rahkonen, K. 2008. Bourdieu in Finland: An account of Bourdieu's influence on Finnish sociology. *Sociologica*. 2/2008.
- Raunio, M. Korhonen, M. & Hoffman, D. 2010. Kannattaako kansainvälistyä? Suomen yliopistot kansainvälisinä akateemisina ympäristöinä. Loppuraportti. Tieteen, teknologian ja innovaatiotutkimuksen yksikkö. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ravasi, D. & Schultz, M. 2006. Responding to organizational identity threats: Exploring the role of organizational culture. *The academy of management journal*. 49 (3), 433–458.
- Richardson, J. & McKenna, S. 2002. Leaving and experiencing: why academics expatriate and how they experience expatriation. *Career development international*. 7 (2), 67–78.
- Richardson, J. & McKenna, S. 2003. International experience and academic careers. *Personnel review*. 32 (6), 774–795.
- Richardson, J. & Zikic, J. 2007. The darker side of an international academic career. *Career development international*. 12 (2), 164–186.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2013. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Roos, J. 1987. Pelin säännöt: Intellektuellit, luokat ja kieli. Teoksessa P. Bourdieu Sosiologian kysymyksiä. Tampere: Vastapaino, 7–28.
- Roos, J. 2013. Taistelusta yhteistoimintaan – Pierre Bordieu hyvinvointivaltion puolustajana. Teoksessa J. Saari, S. Taipale & S. Kainulainen (toim.) Hyvinvointivaltion moderneja klassikoita. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 135–150.
- Ruuskanen, P. 2007. *Sosiaalisella pääomalla selittäminen*. Teoksessa L. Alanen, V.-M. Salminen & M. Siisiäinen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, 11–38.
- Saastamoinen, M. 2006. Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina. Teoksessa P. Rautio & M. Saastamoinen (toim.) Minuus ja identiteetti – sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampere: Juvenes Print, 168–180.
- Scott, P. 2003. Challenges to Academic Values and the Organization of Academic Work in a Time of Globalization. *Higher education in Europe*. 28 (3).
- Selmer, J. & Lauring, J 2011. *Expatriate academics: Job factors and work outcomes*. *International journal of manpower*. 32 (2), 194–210.
- Skelton, A. 2012. Teacher identities in a research-led institution: In the ascendancy or on the retreat? *British educational research journal*. 38 (1), 23–39.

Sulkunen, P. 1990. Ryhmähaastatteluiden analyysi. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 264–285.

Suomen akatemia 2014. Tieteen tila -raportti. Saatavilla:

http://www.aka.fi/Tiedostot/Tieteentila2014/AKA_tieteen_tila_yhteenvedo_2014_web.pdf Luettu 20.11.2014.

Suoninen, E. 2012. Identiteetin rakentuminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) Kategoriat, kulttuuri & moraali. Tampere: Vastapaino, 46–78.

Tajfel, H. 1978. Social categorization, social identity and social comparison. Teoksessa H. Tajfel (toim.) Differentiation between social groups – studies in the social psychology of intergroup relations. London: Academic Press Inc, 61–76.

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Van Damme, D. 2001. Quality issues in the internationalisation of higher education. Higher education 41, 415–441.

Varto, J. 2005. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Saatavilla:

http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf

Vignoles, V., Chryssouchoou, X. & Breakwell, G. 2002. Evaluating models of identity motivation: Self esteem is not the whole story. Self and identity. 1 (3), 201–218.

Välimaa, J. 2004. Location and globalisation in Finnish higher education. Higher education. 48 (1), 27–54.

Wenger, E. 1998. Communities of practice – learning, meaning and identity. UK: Cambridge University Press.

Winter, R. 2009. Academic manager or managed academic? Academic identity schisms in higher education. Journal of higher education, policy and management. 31 (2), 121–131.

YLE 2016. Aalto-yliopiston elokuvaohjauksen professorin valinta nosti tasa-arvokohun. Saatavilla: <http://yle.fi/uutiset/3-8884354>. Viitattu 21.11.2016

Ylijoki, O.-H. & Ursin, J. 2013. The construction of academic identity in the changes of Finnish higher education. Studies in higher education. 38 (8), 1135–1149.

LIITTEET

Liite 1 (Haastattelupyyntö)

Hey!

-- (M)y name is Suvi Kekkonen and I am doing research about international teachers' experiences in Finland.

Now I am asking you to participate to a short single interview. The themes touched on in this interview go very well together with the themes of the ongoing --course. Accordingly, the teachers - are supporting my project and have agreed that we can organize the interviews within the course.

The interviews will be held on --, during the contact session of --, so you don't have to worry about reserving extra time for this. If for some reason you cannot make it to the course on --, we can do the interview during your last contact sessions in the beginning of --. Interviews will last approximately 30 minutes, depending of course on how much you want to share.

By participating to this interview, you get a good opportunity to share your thoughts about teaching abroad, how things differ from your home country and what kinds of challenges and opportunities you have faced during Your stay. In addition, you have a chance to get your voice heard and share important knowledge about things that concern being a part of Finnish university and living in a foreign country, to name a few. The results of this research project will be used to develop international teachers' work --.

Please answer to this email, if you accept this invitation and would like to be an important participant in my project. I would appreciate if you could send your response as soon as possible, on -- at the very latest.

Best regards,
Suvi Kekkonen

Liite 2 (Haastattelukysymykset ja teemat)

THEME 1: General information

1. Tell me something about yourself, who you are and what are you doing in the university --.?
2. Describe your basic workday.

THEME 2: International academic career, job responsibilities and adjusting

3. What are the biggest differences in teaching and working when compared to your home country?
4. Why did you end up choosing an academic life abroad and especially in Finland? -
5. How do you see the relationship between teaching and doing research?
6. How have you adjusted to teaching and academic life in a Finnish university this far - name some struggles and opportunities.

THEME 3: Future, needs and expectations

7. What would you still like to learn/achieve when it comes to your profession while working in Finland?
8. Have you needed support while staying in Finland (what kind of support)? If yes, where have you got support from?
9. Do you feel that you have been welcomed to the university by other academicians?
10. What do you think that university expects from you? (how you should work, what you should achieve = why they hired you)